

**TRANSCRIPT VAN STATENCOMMISSIE RUIMTE, GROEN, WATER EN WONEN VAN PROVINCIALE STATEN
UTRECHT
d.d. 28 mei 2024**

Aanwezigen: Voorzitter: Mw. A. Oude Luttikhuis

Woordvoerders: Dhr. B. van den Dikkenberg (SGP), Mw. J. van Gilse (VVD), Dhr. K. van Vuuren (BBB), Mw. J. Batteau (PvdD), Dhr. C. Westerlaken (CDA), Mw. M. de Widt (D66), Mw. M. Hoek (50PLUS), Mw. W. de Boer-Leijnsma (PvdA), Dhr. H. Adriani (PvdA), Dhr. A. Schaddelee (ChristenUnie), Dhr. K. Cromwijk (BBB), Dhr. A. de Jong (Volt), Dhr. T Schippers (SP), Mw. J. Zagt-Lokhorst (BBB), Mw. D. Ghijssels-Kerkhoff (BBB), Dhr. R. Berends (BBB), Dhr. A. Draisma (CDA)

Van ambtelijke zijde aanwezig: Dhr. F. Kools (Statenadviseur), Dhr. R. van Paridon (commissiesecretaris)

1. Opening

De voorzitter: Goedenavond allemaal. Zijn we zover? Ik ben zover om te starten, dus welkom allemaal. Welkom aan iedereen hier in de Statenzaal via Teams of de livestream voor de vergadering van de Statencommissie RGW, dat staat voor Ruimte, Groen, Water en Wonen. Ik heet speciaal iedereen op de publieke tribune welkom, die gekomen is om in te spreken, of te luisteren naar de inspraak van vanavond. We zijn allemaal blij dat u er bent. Onze vergadering van vanavond bevat slechts één agendapunt en dat is de inspraak voor de belangrijke stukken die volgende week woensdag op de agenda van de commissie staan. We hebben 23 sprekers, er had zich één spreker gemeld voor het Statenvoorstel stikstofdepositiebank, maar die heeft zich in de loop van de dag teruggetrokken. U vindt nog wel zijn schriftelijke bijdrage op het SIS, het Staten Informatiesysteem. Ook hebben we een bijdrage ontvangen, schriftelijk, van de Oostbroekorganisatie en die staat ook op het SIS, op het staten informatiesysteem. De resterende sprekers richten zich allemaal op het Statenvoorstel voor het UPLG dat staat voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied. Daarin wil de provincie werken aan uitdagingen die het landelijk gebied raken, dat zijn het verminderen van de stikstof- en broeikasgassen, het verbeteren van de water- en bodemkwaliteit en het versterken van de natuur. Het is mooi om zoveel sprekers te hebben. Ik vraag wel aan iedereen om zich aan de spelregels te houden en ik vraag aan de leden van de commissie om zo gericht mogelijk vragen te stellen. Dat betekent dat u niet met een heel lang inleidend verhaal hoeft te komen, maar u kunt zich richten, direct met de vraag, tot de sprekers. Dan gaan we nu echt naar de inspraak voor het UPLG, ik geef de sprekers zo meteen in een groep van vijf het woord, op alfabetische volgorde. Alle sprekers in één groep spreken na elkaar. Ik vraag de leden van de commissie om hun vragen op te sparen, tot aan het einde van elk blok. U heeft allemaal maximaal vijf minuten om in te spreken. Omdat we met zovelen zijn, vraag ik u echt binnen de tijd te blijven en als u in uw laatste minuut bent, dan geef ik dat even aan.

2. Inspraak

De voorzitter: Ik vraag alvast de volgende vijf mensen om naar voren te komen en hier op de aangewezen plekken, dat zijn deze vijf plekken, om daar plaats te nemen. De heer Berg, bent u er al, mijnheer Berg? Ik begreep dat de heer Berg wat later komt, dus maar even kijken. De heer Van den Brink, u bent van de afdeling LTO Zuidwest-Utrecht en ik begreep dat u digitaal aansluit. Bent u daar inmiddels ook?

De heer Van den Brink: Ja, ik ben er.

De voorzitter: Fijn, dank u wel. De heer Broekhuijse, namens Gebiedscoöperatie Groot Wilnis-Vinkeveen. Bent u er? Nou, we gaan lekker zo. We zijn zo klaar. De heer Van Eck, is er ook nog niet. De heer Greeven, namens de Stichting Milieuzorg Zeist en het IVN De Bilt. Mijnheer Greeven, ik heb u gezien. Zo meteen vraag ik u om beurten om vanachter het spreekgestoelte de commissie toe te spreken. Ieder van u krijgt maximaal vijf minuten, ik waarschuw u al zodra u in de laatste minuut bent aangeland en daarna vraag ik de volgende uit de groep naar voren, om daar weer plaats te nemen. Zoals gezegd vraag ik aan de leden van de commissie om hun vragen te bewaren tot de laatste uit de groep heeft gesproken. Als eerste is dan nu het woord aan de heer Van Den Brink namens afdeling LTO Zuidwest, u bent digitaal, mijnheer Van den Brink, gaat uw gang.

De heer Van den Brink: Goedenavond, bedankt dat ik kan spreken namens LTO van de afdeling Zuidwest-Utrecht. Wij zijn een gebied, voornamelijk veenweide en rundveehouderij. Ik wil me voornamelijk richten op de methaanuitstoot die in de UPLG staat met een norm van 5.0, onze vraag is: waar is deze op gebaseerd? Er is alleen een brief vanuit Minister Jetten van Milieu bijgevoegd voor verzwaring van de opgave, maar deze ...

De voorzitter: Mijnheer Van den Brink, ik wil u even in de rede vallen, maar kunt u uw camera aanzetten? Dat is misschien wel net zo prettig voor ons dat we ook ...

De heer Van den Brink: Dat lukte helaas net niet.

De voorzitter: Oké, gaat u dan maar verder.

De heer Van den Brink: Ja, sorry. Het Rijk heeft deze nog niet in de wet vastgelegd maar deze wil UPLG wel opnemen als 5.0, daar zijn verder nog geen onderliggende cijfers, hiervoor. Laatst heeft de Wageningen Universiteit de equivalente voor methaan juist verlaagd van 34 naar 27, dat is een reductie van 20 procent, waar moeten we die vandaan halen? Is dat van een referentiewaarde? Is er nog geen referentiewaarde, of hebben wij daar al onze doelen mee gehaald door deze aanpassing van de Universiteit van Wageningen? Dit is voornamelijk van toepassing voor het veenweidegebied, want uitstoot vindt alleen plaats via veen en melkveehouderij, dit is juist voor dit gebied heel belangrijk. Dit komt ook voor de opgave van de Veenweide Strategie, waar ook een opgave is voor methaan, deze wordt dus ook al verlaagd. Deze normen zijn allemaal vastgelegd en ik vind het jammer dat die normen zo hard vastgelegd worden, terwijl er geen uitgangspunt is. Ik vind dit wel moeilijk te begrijpen. Dit is een zware aderlating, soms voor het hele gebied. Want het kan reduceren van 50 procent voor de melkveehouderij. Graag zou ik daar extra aandacht voor willen. Dat is zover mijn inbreng.

De voorzitter: Fijn, dank u wel. Ik ga nog even vragen. Mijnheer Berg, bent u inmiddels aanwezig? Mijnheer Broekhuijse? Mijnheer Van Eck? Ook nog niet. Dan geef ik het woord aan meneer Greeven

De heer Greeven: Met dank, u geeft mij na vier minuten een seintje, hoop ik, want ik probeer altijd door onze inspraken heen te vliegen. Hij is opgestuurd, dus iedereen kan ervan kennismaken. Proces van UPLG, de kadernotitie Statenvoorstel, ligt voor. Ik ga toch eerst kort in op het planproces en dan kom ik op de inhoud terecht. Mede vanwege de stikstofproblematiek en de wet stikstofreductie en natuurverbetering, we zitten in die zin gewoon met grote opgaven, zowel voor de natuur: stikstof, water: Kaderrichtlijn Water, klimaat. In die zin is het dus ook door het rijk, het Programma Landelijk Gebied, NPLG is dat breed opgepakt. Ik denk gezien die opgaven, die integrale opgaven, overigens niet alleen voor het landelijk gebied, maar we hebben ook grote opgaven voor de stedelijke gebieden, is het fantastisch dat er zo'n nationaal programma is opgestart. Binnen

dat kader is aan de provincies gevraagd een aanbod te geven. Er is een ontwerp NPLG, inclusief plan, heeft inmiddels ter inzage gelegd. Wij hebben daar een reactie op gegeven. De provincie heeft dat met het IPO gedaan. Er is een ex ante evaluatie en er is ook een toetsing van de m.e.r. Het lijkt mij goed, ook voor de provinciale Statenleden binnen dat grote kader, ook naar die stukken te kijken, want dat heeft uiteindelijk werkt dat ook op het UPLG door. Dan kom ik bij het UPLG, er is een startnotitie, in 2023 een koersnotitie en vervolgens is er een gebiedsproces met gebiedspartners is een concept UPLG. Daar zijn wij niet direct bij betrokken geweest, maar wij wisten wel dat het ter inzage lag. We hebben ook projectvoorstellen ingediend, namens Stichting Milieuzorg Zeist, dan ook de Werkgroep natuurlijk Zeist-West en daar is een reactienota op gekomen. Er zijn maatregelen pakketten, die zijn deels toegekend. Heuvelrug en flank helaas niet en de beekdalen. Maar goed. Uiteindelijk ligt er ook een relatie met de Omgevingsvisie van de provincie Utrecht, die wordt geactualiseerd. Dan is er dus recent die kadernotitie, omdat men ook een plan moet gaan maken, net zoals landelijk. Dan kom ik op de reactienota, heel goed, dan kan die doorgeschakeld worden. Ik heb grote waardering voor de wijze waarop dit is opgepakt, want er waren geloof ik 199 reacties. Men is daar allemaal zeer zorgvuldig op ingegaan. Waar wij heel erg sterk op inzetten, als lokale natuur milieu zorg, maar ook provinciaal, de grote opgave hebben Montreal. De natuur gaat nog steeds achteruit en we moeten met zijn allen niet alleen natuurherstel, maar we moeten ook veel meer in harmonie als samenleving met die natuur gaan leven. Volgende graag, en dat zijn dus opgaven die we niet alleen in het stedelijk gebied hebben, maar vooral ook in het landelijk gebied. Ik heb het Living Planet Report meegenomen en we weten gewoon dat er in het boerenland, dat de natuur drastisch achteruit is gegaan en dus moeten we samen met zijn allen kijken hoe we die natuur een kwaliteitsimpuls kunnen geven. Je kunt hier zien, waar ik ontzettend blij mee ben, in de reactie nota. Het stond ook al in grote lijnen, stond het in de figuren die in het UPLG waren opgenomen, in het concept, maar dat de verbinding van de Veluwe met de Heuvelrug, waardoor we één groot ecosysteem van bossen kunnen krijgen en echt tot duurzame soorten kunnen komen, zeg maar habitats op wat meer drogere gronden. Dat is echt fantastisch dat dit is opgenomen. Wel zitten we, volgende dia graag, ook met een opgave. Dat weten we ook met zijn allen, ten aanzien van herstel van de grondwaterbalans op de Heuvelrug, zodat de kwel kan herstellen, de blauwe agenda, maar dan moeten er wel keuzes worden gemaakt. Er wordt nu over een grondwaterplafond, onttrekkingsplafond gesproken, maar het moet dan wel gebaseerd zijn op die grondwaterbalans, zodat die kwel echt kan herstellen. Volgende. Wat we echt een gemiste kans vinden, want men legt zich heel erg op, zeg maar, vogel en habitatrichtlijngebieden natuurlijk, dat zijn internationale opgaven vanuit Europa. Het NNN Bossenstrategie wordt genoemd, allemaal fantastisch, maar wij zouden graag zien dat er ook kwalitatief voor het hele gebied van de provincie gestreefd wordt naar basiskwaliteit natuur. Nog één minuut, jeetje, goed ga door. Dat biedt heel veel ecosysteemdiensten voor iedereen, als die kwaliteit van het landelijk gebied ook van het boerenland, want dat blijkt ook uit de ex ante evaluatie, daar zijn nog grote opgaven van de natuur, als dat zou komen, volgende dia graag. Door de provincie is, volgende, dit zijn ecosysteemdiensten, is een natuurvisie opgesteld. Dat zou een fantastische inspiratiebron zijn om voor de hele provincie die kwaliteit te verbeteren. Dan kom ik toch op de kadernotitie, wat de kern eigenlijk is, is dat die kaders heel algemeen zijn en globaal. We hebben nu een UPLG, we hebben een reactienota en er wordt ook op de gebieden ingegaan, de gebieden worden wel genoemd, maar geen enkel kader wordt er gesteld, waar we nu met zijn allen naartoe gaan. De natuur als uitgangspunt, de robuuste natuur, wie kan daarop tegen zijn. Volgende dia. Daar is eigenlijk niemand op tegen. Maar dan moeten wel heldere kaders zijn, waar we met zijn allen in de provincie, ook ten aanzien van stikstof en de doorvertaling naar de gebieden, want dan kunnen in gebiedsprocessen, kan daar rekening mee gehouden worden. Nog eentje, dan sluit ik af. Met de gebiedsindeling is heel veel om te doen geweest, maar we hebben met verbindingen te maken. Vechtplassen gebied, Kromme Rijn gebied, er is met de flanken geschoven, de Heuvelrug, Langbroekerwetering is erin. Dan zit ik weer, hoe is die hele verbinding, zit die er dan goed in het Zuiden van Zeist? Kortom, ik sluit maar af. Sterk landelijk gebied, met zijn allen samenwerken, ook met de boeren, laat dat heel erg duidelijk zijn. Er zijn

al verschillende samenwerkingsbanden en coöperaties, dus natuurlijk met zijn allen in balans. Dank u wel. Ja, de rest kan u lezen.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Ik ga nog even weer kijken of de andere insprekers uit blok één inmiddels zijn binnengekomen. Mijnheer Berg, bent u er? Nog steeds niet. Mijnheer Broekhuijse, ja, u mag nog even blijven zitten. Mijnheer Van Eck, bent u er? De heer Van Eck ook niet. Heeft net afgebeld? Mijnheer Broekhuijse, ik geef het woord aan u.

De heer Broekhuijse: Dank, dat wij vanavond mogen zijn om onze inbreng in het concept van UPLG te brengen. Mijn naam is Adri Broekhuijse, ik ben voorzitter van de Gebiedscoöperatie Groot Wilnis-Vinkeveen en melkveehouder in Wilnis. Wij zijn als coöperatie Groot Wilnis-Vinkeveen van mening dat punten in het concept staan die niet helemaal aan onze doelverwachting voor een goed leefbaar gebied voldoen. De punten die wij graag aan willen brengen bij de stikstof reductie, die in de bijlage van het concept genoemd wordt, zetten wij als coöperatie onze vraagtekens. Vanuit de overheid is, zoals ieder weet, dit opgelegd, maar wij vragen ons af of hier uiteindelijk meegewerkt zou worden, gezien de onzekerheid en de standpunten van ons nieuwe kabinet. Ook draagvlak creëren in het gebied is daarnaast van belang dat een gelijke reductie opgaven gerealiseerd wordt. Verder vinden wij het belangrijk dat er de nodige duidelijkheid komt voor de vergunning van verlening van de PAS-melders, zodat afwikkeling hiervan geregeld kan worden door de overheid, omdat deze onzekerheid voor de betreffende ondernemers al heel lang genoeg geduurd heeft. In het concept wordt regelmatig gesproken over extensivering van de melkveehouderij. Dit is een mogelijkheid om stikstofreductie te realiseren, maar er zijn ook andere manieren om dit te doen. Denk hierbij aan de 'Lely spier', deze machine haalt ammoniak uit de mest. Extensivering is geen verdienmodel voor de agrarische sector. Dit komt doordat de grond het duurste productiemiddel is van de 'veehouder' en wanneer hier geen extra opbrengsten tegenover staan, dan is het onrealistisch. En daarbij, welke grond kan hiervoor gebruikt worden? De groene ruimte is al door natuurontwikkeling, mogelijke zonnevelden en urbanisatie, vol. Wij maken ons zorgen over de nieuwe natuur, terwijl de landbouw wil extensiveren, in het concept staat dat veel landbouwgrond wordt opgeofferd voor doelen waar de agrarische niet mee vooruit kan. Natuurgrond zonder plaatsingsruimte voor stikstof- of fosfaatruimte, daar heeft geen veehouder wat aan. Tevens hebben wij moeite met de extra natuur in het veenweide moerassen moeten worden, dit is niet wenselijk in het kader van de uitstoot van broeikasgassen, want wanneer de drooglegging van veengronden onder de 20 centimeter komt, dan slaat de CO₂-reductie van de gronden om in methaanproductie. Dit is zeer onwenselijk. Verder heeft dit ook de nodige consequenties voor het dierwelzijn. Dit is namelijk zo, dat natte natuur, de leefomgeving van de mug en de knut vergroot en kan zorgen voor meer ziektes, zoals malaria en blauwtong. Dan rest mij te zeggen dat we in de toekomst graag met jullie in gesprek blijven over het UPLG. Wij hopen een goede samenwerking voor de toekomst voor het landelijk gebied veilig te stellen en een duurzame, sterke agrarische sector, als bijdrage van het gebied Groot Wilnis-Vinkeveen, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel voor uw bijdrage. De heer Berg zie ik nog steeds niet binnenkomen, denk ik. U mag hier nog even inderdaad plaatsnemen en dan wil ik de commissieleden vragen of ze de nodige vragen aan deze drie personen willen stellen. Aan wie mag ik het eerst het woord geven? Mevrouw De Wit, gaat uw gang.

Mevrouw De Wit: Voorzitter, dank u wel. Ik heb een vraag voor de heer Greeven. U wijst op het belang van basiskwaliteit natuur, maar dat is natuurlijk wel een heel erg groot en abstract begrip. Kunt u een beetje duiden wat dat is en wat dan volgens u het belangrijkste is daarbinnen? Dank u wel.

De voorzitter: Wie mag ik nog meer het woord geven? Mijnheer Schaddelee, gaat uw gang.

De heer Schaddelee: Ja, dank u wel, voorzitter. Ik had twee vragen aan de heer Greeven, maar de één is al gesteld, de andere gaat over, dat u zegt van, we moeten eigenlijk veel meer inzetten op die ecosysteemdiensten en mijn vraag aan u is, wat zou daarvoor nodig zijn in uw visie?

De voorzitter: Wie heeft er nog meer vragen? Mijnheer Van den Dikkenberg, gaat uw gang.

De heer Van den Dikkenberg: Ja, voorzitter, dank. Ik heb een vraag voor de heer Greeven, u riep op van, laten we samen met de landbouw, samen met de boeren aan het werk gaan met de natuur. Hoe ziet u het landschap voor zich met een rendabele landbouw? Welke rol is daarvoor weggelegd? En een vraag voor de heer Broekhuijse van Groot Wilnis-Vinkeveen. Hoe ervaart u nu het proces rond het UPLG, hoe ziet u dit in het vervolg voor u, u sloot af van, we blijven graag in gesprek kunt u aangeven hoe u dat het liefst voor u ziet?

De voorzitter: Mijnheer De Jong, gaat uw gang.

De heer De Jong: Dank u wel voorzitter, ook ik had een aantal vragen aan de heer Greeven, een aantal zijn al gesteld. In aanvulling daarop een vraag rond, op het einde zei u, u vroeg zich af of de verbindingen, de ecologische verbindingen op dit moment goed in de kadernotitie staan. Ik vroeg me af, of u dat kunt toelichten, waarom u daaraan twijfelt en wat het voorstellen zou kunnen zijn. En u had het ook over de aard van de kaders die te algemeen zijn, te nietszeggend. Kunt u een voorbeeld geven van één of twee kaders die u graag had willen lezen, wat een inspiratie zou kunnen zijn? En een vraag aan de heer Broekhuijse, ik heb begrepen van de heer Broekhuijse, dat het extensiveren niet als verdienmodel wordt gezien, dus ik lees daaruit dat het als onmogelijkheid wordt gezien. Klopt dat, of ziet u ook dat extensiveren, onderdeel van een oplossing zou kunnen zijn onder bepaalde voorwaarden, en zo ja, wat zouden dan die voorwaarden kunnen zijn? Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Wie heeft er ... Mevrouw Van Gilse, gaat uw gang.

Mevrouw Van Gilse: Dank voor het woord, voorzitter. Ik heb één vraag aan de heer Van den Brink. Hij richt zich op de normen voor methaanuitstoot, dat die te hoog zouden zijn. Ik ben wel benieuwd wat volgens hem passende of haalbare normen daarvoor zouden zijn. Dank.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer Van Vuuren, gaat uw gang.

De heer Van Vuuren: Ja, dank u wel, voorzitter. Mijn vraag aan de heer Van den Brink sluit een beetje aan op die van de VVD, inderdaad. Wat moet er dan met die methaannorm gebeuren? En diezelfde vraag zou ik eigenlijk ook aan de heer Broekhuijse willen stellen, omdat hij het ook over de methaanuitstoot had. Dus wat moet er met die methaannorm gebeuren? En een tweede vraag aan de heer Broekhuijse. Hij had het even over de vergunningverlening voor PAS-melders en even een checkvraag, bedoelt u daarmee puur de PAS-melders, of valt daar wat hem betreft ook de interimers en andere onterecht onvergunden onder. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mevrouw Hoek? Mevrouw Batteau, gaat uw gang.

Mevrouw Batteau: Dank u wel voorzitter. Een vraag voor de heer Greeven, in zijn bijdrage ook naar aanleiding van de UPLG-kaderstelling UPLG dan stel ik ook inderdaad, eigenlijk in navolging van mijn collega van D66 de vraag of de basiskwaliteit natuur, interessant perspectief. Ik was even benieuwd of er al een basis is daarvoor of dat er al onderzoeken zijn waarop de provincie zich kan baseren om voor de hele provincie daar, om dat al

in kaart te gaan brengen. Dus is het een kwestie van onderzoeken bij elkaar leggen en daar dan een soort kaderstelling uithalen of is dat iets wat nog onderzocht moet worden?

De voorzitter: Ja, dank u wel. Zijn er nog meer vragen? Dan geef ik het woord even aan de heer Greeven om de nodige antwoorden te geven op de vragen die aan u gesteld zijn. Gaat uw gang.

De heer Greeven: Dank, voorzitter. Ik hoop dat ik ze allemaal bijgehouden heb. Allereerst over basiskwaliteit natuur, ik zou jullie adviseren, maar het is helaas uitverkocht, morgen in Ede is er een grote dag over basiskwaliteit natuur vanuit het Deltaprogramma biodiversiteitsherstel. Het is door Vogelbescherming gelanceerd, men heeft vergelijkingen gedaan van, zeg maar, inventarisaties vanuit het verleden. Er is zo'n dik boek verschenen en vanaf het heden en dan zie je een enorme achteruitgang van algemene soorten. Het geldt ook voor verschillende biotopen, ik bedoel, dat geldt niet alleen voor het boerenland, laat dat ook duidelijk zijn, ook voor de stedelijke gebieden. Wat zij nu beogen, is dat wij weer teruggaan, of teruggaan, we kijken natuurlijk naar de toekomst, tot een algemeen herstel van de kwaliteit van de natuur in Nederland. Dat noemt men dan basiskwaliteit natuur. En natuurlijk in NNN-gebieden, in echt specifieke natuurgebieden Natura 2000 gebieden, daar heb je hogere doelstellingen. Dus het gaat vooral dat we weer alle weidevogels terugkrijgen in het landelijk gebied, als we het over het landelijk gebied hebben, die daarvoor specifiek zijn. Op heel veel plekken komen ze trouwens fantastisch voor, Eemland, ook verschillende veenweidegebieden in het Westelijk deel. Dus in die zin, in bepaalde delen zal daar al een bepaalde basiskwaliteit van natuur zijn. Onze stellingname is nu, als we dat over het hele landelijke gebied terugkrijgen, dan wordt die natuur echt veel robuuster. Ik had er net over al die ecosysteemdiensten. Het komt uiteindelijk ook, denk ik, de boeren en iedereen in Nederland ten goede als we weer levende, daarom begon ik met dat eerste plaatje, inclusief boeren, sorry de koeien die daar stonden, maar ook zag je die planten met al die bijen terug. Als dat weer, want we weten dat de insecten sterk achteruitgegaan zijn, ook juist met verkavelingen en dat bosjes voor de patrijzen bijvoorbeeld, zijn allerlei projecten die juist, die patrijzen voor het Kromme Rijngebied. Ik heb ze nog met koppels van negen gezien in mijn jeugd. Die zijn bijna allemaal verdwenen, nu komen ze weer geleidelijk aan terug, ook door bijdrage van de boeren. Waarvoor mijn grote complimenten. Dus met andere woorden, door die basiskwaliteit vast te leggen, de provincie Overijssel heeft een fantastisch rapport, die heeft een totale analyse gemaakt. Nog even meteen op de vraag van de Partij Voor De Dieren, we hebben bij de natuurvisie plus op het natuurbeleid 2.0, is het een supplement biodiversiteit, dat geeft al aan, met trouwens een kwartet spel erbij met allerlei soorten, van krekels tot zandhagedissen, noem maar op. Dan heb je al meteen een indruk in de verschillende biotopen, welke soorten daar van nature thuis zouden kunnen horen. Men heeft ook een kaart met de natuurparels, die kunnen als drager fungeren, om ook voor de landelijke gebieden die kwaliteiten met zijn allen omhoog te doen, maar goed, dan is wel de inzet van iedereen nodig. Zelfs je eigen tuin kan een stapsteen worden, Heuvelrug tuinen om tot die basiskwaliteit natuur. Het is een fantastische ambitie en je kunt daar je grenzen voor vastleggen. Ik ben ook met omgevingsvisies van de provincie, van de gemeente, bezig om dit vast te leggen, alleen ze durft de stap nog niet te zetten, maar ik hoop wel dat de provincie, ik heb ook het scenario Groen Land maar even meegenomen. Het is hier al een paar keer langsgelopen, als wij die basiskwaliteit ook in de nieuwe omgevingsvisie vastleggen, voor het hele gebied, die zijn verschillend gedifferentieerd per gebiedstype, dan hebben we die basiskwaliteit natuur met zijn allen te pakken en kunnen we een fantastische voorbeeldprovincie worden, Overijssel heeft al stappen gezet. Dan meteen de vraag van de ChristenUnie over de ecosysteemdiensten. Als ik te veel zeg, voorzitter, u kunt mij altijd ter orde roepen. Ik heb dat plaatje laten zien, dat is door het PBL gelanceerd, maar ik ben vroeger niet betrokken geweest, maar in mijn tijd wel als globaal ecologisch model van Van der Marel 1977 en daar werd al gezegd: als wij op natuur inzetten met alle functies van waterberging, het komt nu met de klimaatverandering heel sterk terug. Die kwaliteit, zeg maar ook, de weerstand, weerstand, is niet het goede

woord, maar hoe biodiverser het is, hoe meer weerstand je ook tegen plagen hebt. Er zijn al verschillende onderzoeken naar gedaan en het Lami binnen de provincie Utrecht is daar ook al heel erg mee bezig, ook samen met de boeren. Dan krijg je die ecosysteemdiensten, zelf ben ik betrokken bij het Nationaal Milieuprogramma en uiteindelijk zal in mijn ogen toch de inzet moeten zijn, dat de producten van de boeren veel hoger gewaardeerd gaan worden. Als ook de biodiversiteit mee, inclusief, natuur inclusief en dat er 'true pricing' komt. Echt producten waarin je de milieukosten en alle kosten die daar zijn, maar ook de verdiensten integraal meeneemt en dat wij als samenleving als geheel, want de boeren kunnen dat niet alleen. Dat zullen we met zijn allen moeten doen. We zijn met zijn allen aan de slag met de ruilverkaveling gegaan en het heeft tot biodiversiteitsverlies geleden. Natuur is een drager van het leven en dan moeten we daar ook met zo'n samenleving als geheel voor 'true pricing' open gaan staan. Ik kan er nog heel veel meer over zeggen, maar dat laat ik maar even. Dan de vraag over die ecologische verbindingen, wat het punt is, dat wij nu gemerkt hebben dat die ecologische verbindingen soms bij de gebiedsprocessen in het ene gebied zitten en in het andere gebied. Mijn vraag is dan, dat geldt vooral voor die verbinding tussen het Vechtplassen gebied en het Kromme Rijngebied. Hoe doen we dat nu goed samen met alle maatregelen die we samen nemen? Die Kromme Rijn corridor, dat die verbindingen goed doorlopen, want in mijn ogen kan dat niet zo zijn, want die indeling van de flanken Langbroekerwetering ...

De heer Westerlaken: Voorzitter, mag ik even een vraag, een opmerking van orde stellen, want de insprekers hebben vijf minuten om hun inspraak te doen, maar hoeveel tijd krijgen ze om te antwoorden?

De voorzitter: Ik zal daar rekening mee houden. Dank u wel. Gaat uw gang, mijnheer Greeven.

De heer Greeven: Ja, sorry. Er waren meerdere vragen, maar ik geef alleen maar aan, kijk daar nog eens goed naar. Het gaat uiteindelijk om de borging, maar als de één in de Heuvelrug ligt en de ander in Kromme Rijngebied. Nu gaat de flanken, Langbroekerwetering wordt daar uitgehaald, als ik het allemaal goed begrepen heb, maar kijk op dit gebied, blijf integraal kijken, dat is eigenlijk mijn grote boodschap. Zoek ook de verbinding, snap die gebiedsprocessen, maar zoek die verbindingen. Dan die kaders, ja, eerlijk gezegd, had dit ook de startnotitie kunnen zijn, want die opgaven en natuurlijk en robuust water- en bodemsysteem, dat is fantastisch, maar als wij dat niet nader concretiseren. Gaan wij inderdaad tot een totaal systeemherstel komen van bijvoorbeeld, zeg maar, de waterrelaties op de Heuvelrug, om er maar één te noemen. Als je dat niet nader concretiseert, wat is dan de toegevoegde waarde op dit moment van de kadernotitie, behalve in procesmatige zin? Dat geldt ook voor de gebieden, de gebieden worden keurig netjes, de landschappen die worden keurig genoemd, veenweide, ik zal ze niet allemaal opnoemen. Utrechtse Heuvelrug, Kromme Rijngebied, maar staat er in het UPLG voor die verschillende deelgebieden wel degelijk bepaalde opgaven en die wordt ook verdeeld ten aanzien van je stikstofopgaven, je wateropgaven, enzovoort. Wil je daar sturing aan geven? Integraal, natuurlijk, ik weet dat die '...' gebieden en de overgangsgebieden een belangrijke rol spelen, maar wil je echt een kwaliteitsimpuls bereiken, dan zul je ook denk ik, als Staten aan moeten geven op basis van alle informatie die er ligt. Ik zou ook nog even naar dat plan van het NPLG kijken, naar alternatieven. Wij hebben gepleit voor een, bijvoorbeeld, een meest natuur- en milieuvriendelijk scenario, daar is van gezegd, we gaan voor een voorkeursscenario, maar wat zou het niet fantastisch zijn als we toch naar Groen Land gaan dat we ook als provincie laten zien, wat is het totale speelveld en hoe kunnen we daadwerkelijk aan de natuur en milieu en dierenwelzijn in provincie gaan staan, zo gaan we met zijn allen naar de toekomst, samen met de boeren en de burgers. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dan vraag ik de heer Broekhuijse om de vragen te beantwoorden. Gaat uw gang.

De heer Broekhuijse: Ja, dank u wel, voorzitter. Om even bij de kop te pakken, de extensivering, de grond is duur, het levert heel weinig op voor de landbouw om extra grond aan te voeren. Er is weinig ruimte in Nederland door de urbanisatie en vaak zeggen wij melkveehouder vanuit het gangbare voedselcircuit, daar komt ook al veel afvalproducten, waar we ons vee nog heel goed van kunnen voeren, waardoor we de voeding op peil kunnen brengen, waardoor we minder uitstoot hebben van stikstof en dergelijke. Ik vraag me af, wat levert de extensivering dan voor de landbouw op? Tweede vraag: hoe blijven we in gesprek? Nieuwe ontwikkelingen vanuit de provincie willen we samen graag delen met de provincie en wanneer de nieuwe oplossingen gezocht moeten worden, dan hoop ik dat je bij de coöperatie Groot Wilnis-Vinkeveen aanklopt, wat vinden jullie ervan? Kennen jullie hier wat meen en zo zouden we samen veel verder kunnen komen, of twee stappen verder kunnen komen met de landbouw op de achtergrond. De vraag over de PAS-melders, ja, ik vind die mensen, die zitten al vijf jaar in onzekerheid door eigenlijk een fout van de overheid en ik vind gewoon, dat dat nou heel snel opgelost moet worden.

De voorzitter: Ja, dank u wel, voor uw antwoorden. Mijnheer Van den Brink, bent u daar nog online? U heeft ook nog een paar vragen gekregen. Gaat uw gang.

De heer Van den Brink: Ja, de vraag van de norm van methaan, die is volgens mij, was voor 0,1 voor de provincie Utrecht voor, uit veenoxidatie, ook eerst 0,1 voor, uit methaanopgave van het rundvee met herkauwen, die is verzaamd naar 0,3 en dat houdt in vijf ton voor de provincie Utrecht. Ja, dus hij is flink verzaamd en dat is volgens mij, als die niet aan gaat doen wordt, is er een generieke korte mogelijk, volgens het Rijk, maar ik weet niet of dat die normen natuurlijk blijven staan, nu het nieuwe kabinet er is. Met deze nu, de Universiteit van Wageningen, de normen voor ons voor de kringloopwijze met, van 34 equivalente van methaan naar 27, is dat al een reductie, maar die, waar moeten we die van afhalen? Daar is geen beginpunt.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dan zijn we nu aan het einde gekomen van dit blok en dan wil ik alle sprekers hartelijk danken. U kunt plaatsnemen op de tribune en wellicht hoort u nog hele belangrijke informatie van de andere sprekers en dan ga ik door naar de volgende vijf sprekers. Die wil ik vragen om dan hier weer plaats te nemen, dat is de heer Hadderingh, namens Gebiedscoöperatie Stichtse Vecht, de heer Hardeman, mevrouw Henken, de heer Karsemeijer en de heer De Koning, namens de Biologische Pluimveehouders Vereniging, welkom allemaal. Mag ik de heer Hadderingh als eerste het woord geven?

De heer Hadderingh: Dank u. Geachte leden van de Provinciale Staten van Utrecht, mijn naam is Eric Hadderingh en ik ben voorzitter van de Gebiedscoöperatie Stichtse Vecht. Als coöperatie zijn wij nauw betrokken bij het welzijn van onze leden. Wij maken ons dan ook grote zorg over hetgeen nu voorlicht, het UPLG en ook de kaderstellende notitie. Alles ademt nog de misplaatste en bijkans hysterische bezorgdheid van het demissionaire kabinet. Inmiddels lijkt er een meer nuchtere kijk op de cijfers en de natuur te zijn gekomen. Kijk daarvoor maar naar het hoofdlijnenakkoord. In onze ogen staat de natuur niet op omvallen. Technisch gezien kan het ook helemaal niet, maar laat dat terzijde, ook de kijk op het stikstofprobleem is aan verandering onderhevig. Dit is goed voor onze gehele maatschappij. Er kan dan weer gebouwd worden bijvoorbeeld. En zo zijn er nog wel meer zaken die om bijstelling vragen. Maar nee, de provincie wil graag in de hoogste versnelling doorgaan met de voorgestelde maatregelen. Dit terwijl het aantredende kabinet veel veranderingen wil gaan aanbrengen. Ook financieel is nog veel onduidelijk. Als we dan toch even naar de inhoud gaan kijken, vragen wij ons af hoe de provincie zich voorstelde, boeren op een normale manier hun boterham kunnen verdienen. Ze heeft haar mond vol van perspectief voor de landbouw, maar in alles ademt het UPLG een diepgeworteld wantrouwen richting het reguliere boerenbedrijf. We zien totaal geen toekomstig verdienmodel. Enkel een aantal mistige vergezichten doemen op, maar heeft de provincie wel

samen met de boeren, alles eens een keer doorgerekend? Realiseert u zich dat wanneer er geen boeren meer zijn, dat iedere inwoner heel veel geld moet gaan neertellen voor het onderhoud van de natuur of schrappt de natuur maar even. Een boerenbedrijf is geen spreadsheet waarin naar hartenlust door de overheid in geschrapt kan worden. Achter dat spreadsheet gaat een boer en zijn familie schuil, zij zorgen vaak al generaties voor het land en ons voedsel. Dat doen zij met veel liefde en compassie, zij zijn geen ecoterrorist en dierenbeul, zoals zij regelmatig worden afgeschilderd. Juist onze boeren verzorgen hun dieren en ons landschap waar we iedere dag zo van genieten. Dat is ook logisch. Een taxichauffeur gebruikt z'n auto ook niet als botsauto. Onze voedselzekerheid komt zonder de inzet van onze boer in het geding. Het nieuwe kabinet ziet deze voedselzekerheid als een speerpunt van haar beleid. Zelfs de naam van het Ministerie wordt gewijzigd in het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. We mogen niet afhankelijk zijn van het buitenland, daar zijn we het wel over eens. Maar op deze wijze maakt de provincie het boerenbedrijf in deze provincie wel heel ingewikkeld. Met onze natuur gaat het eigenlijk best goed. Zelfs Louise Fresco zegt onomwonden dat onze natuur best tegen een stootje kan en zich in uitstekende staat bevindt. Momenteel is de redenatie, dat wanneer erin gebied één micro-organisme uit de lijst ontbreekt, het hele gebied rood wordt gearceerd. Dat betekent dat het met het hele gebied zeer ernstig gesteld is. Dit kan en mag niet de bedoeling zijn, we moeten daar realistisch mee omgaan. Laten we samen het gebied ingaan en ter plekke onderzoek doen naar de kwaliteit. Wij als Gebiedscoöperatie vragen u dan ook om een pas op de plaats te maken en te wachten op de nadere beleidsvoornemens die voortvloeien uit het hoofdlijnenakkoord. Om daarna vervolgens met elkaar te kijken welke maatregelen er uitgevoerd moeten worden hoe we dat met elkaar kunnen doen en met welke middelen. Tot slot wil ik u meegeven dat wij drommels goed weten dat er veranderingen nodig zijn die ervoor moeten zorgen dat onze mooie provincie ook voor de toekomstige generaties zijn pracht blijft behouden voor mens en natuur. Er is een vertrouwensbreuk ontstaan die overwonnen moet worden. U dient ook te vertrouwen op de inzichten en kennis van onze boeren en niet alleen naar een papieren werkelijkheid te kijken. Laten we samen aan oplossingen werken in vertrouwen, maar laten we niet overhaast besluiten nemen, waar we later spijt van kunnen krijgen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Keurig binnen de tijd. Dank u. Mijnheer Hardeman mag ik u het woord geven?

De heer Hardeman: Ja, dank u wel, voorzitter. Mijn naam is dus Harm Hardeman. Ik ben veehouder van beroep en daarnaast mag ik ook raadslid zijn in de parel van Oost-Utrecht, zeggen we weleens, het mooie Renswoude. Wij houden op onze boerderij vleeskalveren en biologische legkippen. Ons bedrijf is een echt gezinsbedrijf of wat de heer Haddingh net ook schetste, een regulier bedrijf. Mijn vrouw Corine en ik, met onze vijf kinderen, wonen samen op het erf samen met mijn ouders die ook nog meewerken op het bedrijf. Het werk doen we als familie dus samen op de boerderij, zonder permanent personeel. Ik zeg weleens: ik ben de CEO, de CFO, vergunningen, verzekeringen, alles wat moet, maar ik peuter ook het onkruid uit de straat. Ik veeg de voergangen, ik vul de koffiezetautomat. We doen als boer alles en dat maakt ook juist mijns inziens het vak van boeren zo ontzettend mooi. Het nadeel is natuurlijk dat wij, dat nou ja, om 19.00 uur hier staan dat nog een forse uitdaging is, maar desondanks vind ik het heel mooi dat ik als boer, zeg maar, hier ook een reflectie mag geven op het UPLG, dank daarvoor. Maar goed, ik zei al, het is een uitdaging om hier geknipt en geschoren om 19.00 uur te zijn, maar geknipt en geschoren, voorzitter, voelde ik me ook wel een beetje bij het lezen van het concept UPLG. Ik zal zo uitleggen waarom. Maar laat ik beginnen te zeggen dat er in het concept heel veel goede en mooie dingen in staan. Als het gaat bijvoorbeeld over waterkwaliteit, biodiversiteit, klimaat en terugdringen van emissies, kan niemand daarop tegen zijn. Daar moeten we aan blijven werken en ik vind het beeld dat geschetst wordt heel mooi. Het toekomstbeeld van de rol van de landbouw hierin vind ik vooral heel schattig. Nu zou ik natuurlijk een heel pleidooi kunnen houden over de kritische depositie waarde of over de KPI's of over dat het landjepik, door de overheid, wat de bufferstrook aangaat, het wetenschappelijk

bewezen is niet per definitie bijdragen aan betere waterkwaliteit, maar laat ik dat niet doen. Laat ik het gewoon bij onze boerderij houden. Onze boerderij is blijkbaar een voorbeeldbedrijf in de provincie. Een foto daarvan staat namelijk afgedrukt in het concept UPLG op pagina 34, pak het er gelijk even bij als u het voor uw neus heeft. Ik kan me voorstellen dat het een voorbeeldbedrijf is. De stal voor onze biologische legkippen, helemaal linksachter op de foto is nieuw en stoot ten opzichte van de oude 40 procent minder stikstof uit en 50 procent minder stikstof, net andersom voorzitter, 40 procent minder stikstof, 50 procent minder fijnstof. Je zou kunnen zeggen dat we een koploper bedrijf zijn. Het enige verschil is dat we daarvoor niet beloond zijn, zoals in het UPLG gesuggereerd wordt. De praktijk is dat de laatste jaren de biologische sector veel minder rendeert ten opzichte van de gangbare, in verband met fors gestegen prijzen voor biologische grondstoffen en de torenhoge inflatie, waardoor consumenten in de supermarkt vaker kiezen voor, op basis van prijs. Het is mooi dat in het UPLG geschreven wordt over het bevorderen van biologische landbouw. Maar als er geen vraag is naar bio, is het als duwen aan een touw. Beter is het om consumptie dan te bevorderen. Immers wat de markt vraagt, dat maken de boeren. Wij hebben biologische kippen, omdat het aantal kippen en de manier van werken mooi bij ons past. Maar goed een andere spreker zal verder ingaan, heb ik begrepen, op de biologische pluimveehouderij. Dan kom ik weer terug met de foto op pagina 34 van concept UPLG. De stal rechts op de foto is de vleeskalverenstal, hier groeien vleeskalveren op, die van de melkveehouderij komen. Een koe geeft geen melk, als er niet regelmatig een kalf geboren wordt. Dat kalf wordt bij ons gemaakt tot een hoogwaardig stukje kalfsvlees. Als ik in dit concept UPLG lees, moet ik minder in aantallen vee, dit terwijl meermalen aangedrongen is ook in deze Statenzaal, opdat minder dieren geen doel op zich is, maar een gevolg kan zijn van maatregelen. Maar hoeveel minder dan? Wanneer blijf ik binnen die kaders? Wat is de referentie? Wanneer word ik dan maatschappelijk gewaardeerd en hoe ga ik mijn rekeningen dan betalen? Op de laatste vraag geeft dit concept wel antwoord. Een paar voorbeelden zijn Groene en Blauwe Diensten, korte ketens, of recreatieve of maatschappelijke diensten. Ik loop ze heel kort langs. Het is goed om als overheid te stimuleren om op bepaalde wijze om te gaan met beheer van het land. Echter het UPLG spreekt van 100 procent vergoeding van kosten, of gederfde inkomsten, maar dan gaat het nog steeds om geen verdienmodel, waar mijn gezin van kan leven. Extra eisen bijvoorbeeld op het gebied van, klimaat, milieu en dierenwelzijn vind ik prima, maar betaal dat dan via het product dat we leveren, dus eieren, vlees of melk. Het moet uit de merk komen en boeren moeten gewoon fatsoenlijke gasprijen met een plus kunnen beuren. Het laatste wat ik zou willen, is de overheid als klant, die mij afhankelijk maakt van een soort subsidiegelden. De overheid is in de laatste jaren nou niet bepaald een betrouwbare partner gebleken. Het college van Gedeputeerde Staten geeft hierin ook toe, dat het transitiefonds bedoeld is voor incidenteel geld en nog geen zicht is op langjarig structureel geld voor ecosysteemdiensten. Het tweede wat ik noemde zijn korte ketens. Wij hebben een eieren automaat aan de weg, dus wij komen ook in de stukken voor, als het gaat om bedrijven die aan korte ketens doen.

De voorzitter: Bent u al bijna klaar?

De heer Hardeman: Ik kom tot een afronding, voorzitter, ik moet een iets beperkende tekst merk ik, dus die 5 minuten was wel ...

De heer De Koning: Voorzitter, mijn verhaal duurt maar twee minuten dus geef hem nog een paar minuten.

De heer Hardeman: Van de collega's moet je het hebben, voorzitter, zo doen we dat in de landbouw als boeren. Over de vleeskalveren, die zijn dus intensief gehouden, niet grondgebonden, in de term van het UPLG. In de ogen van veel mensen niet meer van deze tijd en niet duurzaam. Maar ik neem u mee. Wij voeren in één week tijd, kalveren allemaal dezelfde leeftijd, krijgen alle 30 weken lang dezelfde goede verzorging, waardoor

antibioticagebruik laag blijft. Met voeding dat onder andere restproducten van de kaasmakerij, over circulair gesproken. Na 30 weken zijn er flinke jongens van bijna 300 kilo. We doen er 80 tegelijk op de vrachtwagen en worden Comfort Class, in klimaat gestuurde vrachtwagens vervoerd naar de slachterij in Apeldoorn of Nieuwerkerk, een uurtje rijden. Het vlees van de kalveren wordt vervolgens optimaal benut. Wij verweende Nederlanders eten alleen luxe onderdelen van het kalf en de andere onderdelen die wij niet willen eten, gaan naar bijvoorbeeld Azië. In de korte keten zelf als boer, krijg ik dat nooit zo mooi verwaard. Dus een hele efficiënte manier en dus daarom vind ik het beeld wat geschetst wordt in het UPLG zo heel schattig. De laatste die ik noem, die ga ik iets inkorten, voorzitter, is recreatie, is ook heel leuk en als boeren dat doen willen, vooral doen en die moet u als overheid ook stimuleren en faciliteren, maar als ik een minicamping zou willen hebben, dan was ik wel campingbaas geworden. Hoe dan wel, zult u vragen? Laat ons gewoon niet-grondgebonden landbouwbedrijven, efficiënt voedsel produceren, emissies kunnen we met innovaties afvangen. Ik roep de overheid wel op om dan ook innovatie te erkennen en te borgen, want daar ontbreekt het nu aan, bang als ze zijn voor nieuwe rechtszaken. Stimuleer milieu- klimaatbeleid met subsidies prima, maar betaal een fatsoenlijke prijs voor onze prachtige producten, zodat we de kostprijsverhogende maatregelen gewoon kunnen betalen. Dan het laatste alinea, voorzitter, die ik u niet wil onthouden, wil ik meegeven, na te denken over, en dat sluit een deel aan bij een vorige spreker, na te denken hoe we hier in Nederland omgaan met onze landbouw. In een wereld met oplopende spanningen en een groeiende wereldbevolking wordt voedsel steeds belangrijker, steeds meer mensen in de wereld lijden honger. Er wordt mondiaal steeds meer politiek bedreven met grondstoffen. Nederland staat bekend om haar hoogproductieve, efficiënte voedselproductie van een superkwaliteit. Wij lopen als Nederland in heel veel dingen achter, behalve op landbouw. Dit zijn we nu aan het verkwanselen. We onttrekken duizenden hectares uit de landbouw, met onder andere nieuwe natuur en de bossenstrategie. Alleen al landelijk 55.000 hectare trekken we onder de melkveehouderij vandaan, voor bufferstroken. Hierdoor, en door het vervallen van de derogatie zitten we nu met een gecreëerde mestcrisis. Dit komt niet omdat er meer vee is gekomen, de veestapel neemt de laatste jaren af en zal verder afnemen. Is het erg? Niet per se, maar er is nu een ijsskoude sanering aan de gang en Nederland zet haar eigen gezinsbedrijven, zoals die van ons, in de uitverkoop, met de Lbv-plus, waardoor mooie, jonge, toekomstbestendige bedrijven met de grond gelijk worden gemaakt en alle economische gevolgen van dien. We maken ons als Nederland totaal afhankelijk van buitenlandse producten en er worden wederzijdse afhankelijkheden gecreëerd. Dan gaat ik de laatste zinnen, dus de vraag om na te denken, wat hebben wij als Nederland straks te bieden, als wij grondstoffen nodig hebben voor onze maakindustrie? In Spanje, of in de Sahara, hebben ze niet van die vruchtbare weilanden zoals wij, koester dat. Laten we indachtig het milieu, biodiversiteit, waterkwaliteit en andere belangrijke thema's, gewoon efficiënt voedsel blijven produceren, ga zuinig om met onze grond, blijf af van onze productierechten en faciliteer de boeren. Bekijk in het bredere spectrum, niet per vierkante centimeter en wees betrouwbaar, dank u wel.

De voorzitter: U bent inmiddels vier minuten over uw tijd heen, dank u wel. Ik wil het woord graag geven aan mevrouw Henken.

Mevrouw Henken: Nou, welkom allemaal. Ik ben Anja Henken. Samen met mijn ouders heb ik een gemengd bedrijf in de Utrechtse Heuvelrug. De politiek, daar ben ik echt helemaal klaar mee. Waarom sta ik hier wel? Omdat ik nog wel vertrouwen heb in mensen. Wil ik dan zeggen dat ik vertrouwen heb in alle mensen? Dat absoluut niet. Alleen, ik hoop wel dat we in staat zijn om nog naar elkaar te luisteren en zowel in Den Haag, als hier op provinciaal niveau heb ik me altijd verbaasd als ik ergens was, dat er veel mensen andere dingen aan het doen waren, terwijl er mensen aan het spreken waren. Toevallig net zag ik dat ook, toen dacht ik, is het fatsoen hier in Utrecht ook al weg, of kunnen hier heel veel mensen dingen tegelijk? Dat kan natuurlijk ook. Dus ik hoop wel dat als er gesproken wordt en zeker, ik praat even in mijn eigen straatje, door boeren, dat er

ook door partijen opgelet wordt, en niet alleen door de partijen die pro-boer zijn, maar ook door partijen die kritisch naar ons zijn. Ik zeg niet dat je niet kritisch naar ons mag zijn, dat mag zeker. Alleen, ik weet één ding. Er ligt een enorme opgave. Ik vind het persoonlijk gecreëerd, maar dat is nu de discussie niet, maar die opgave gaan we niet redden als we dat alleen gaan doen. Dat moeten we samen doen. Als ik mijn huis laat schilderen door een schilder en ik wil daar informatie over hebben, dan klopt ik aan bij die schilder. Dan ga ik niet naar een tegelzetter. Dat is wat er op dit moment gebeurt. Mensen die de ballen verstand hebben van landbouw, gaan bepalen wat er op onze bedrijven gaat gebeuren. En wat is de kracht van de Nederlandse boer? Wij hebben eigenlijk allemaal binnen de kaders die er zijn, een bedrijf in een generatie weten te creëren die bij ons past. En bij de ene boer is dat een groot bedrijf, bij een andere Boer is dat een klein bedrijf, maar één ding, en dat werd hier ook al gezegd: wij zijn geen boer, omdat wij geen liefde hebben voor ons vak, want als wij geen liefde hadden voor ons vak, dan waren we allang allemaal gestopt. Ik weet één ding zeker, de tribune zit nu helemaal niet vol, maar alle boeren die op dit moment nog boeren die willen door, maar die hebben echt geen idee hoe. Ik wil jullie één ding meegeven, de opgave die er ligt, dat gaan we samen doen en dat gebeurt niet door ons op te dringen wat er moet gaan gebeuren. Wij beschikken over de kennis, wij beschikken over een stuk ondernemerschap en wij gaan bepalen wat er op onze bedrijven gaat gebeuren. Ik heb meerdere malen ook gesprekken gehad met Mirjam Sterk, ik zie haar daarachter in de hoek zitten. Dat is natuurlijk onze gedeputeerde van Landbouw en ze zit natuurlijk op een Christelijke stoel, daar verwacht ik iets van. Met Mirjam heb ik ook heel vaak de discussie gehad, Mirjam, als het daadwerkelijk gaat, in deze opgave, over het terugdringen van de uitstoot, laat dat dan aan ons over. Zoals net ook gezegd werd, innovaties, ik denk dat dat nog steeds een mooie tool is, maar het moet wel geborgd worden, want het kan niet zo zijn dat wij zulke forse investeringen aangaan en dat er dan weer iemand met een idealistisch idee, die eigenlijk helemaal geen verstand ervan heeft, in één keer onze investering onder onze kont vandaan trekt. En hoe kunnen wij dan verder? Dus als boeren zijn we zeker welwillend, we willen de toekomst in, maar laat die bal bij ons liggen. Als ik dan toch even nog terugkom op de politiek. Ik vind het altijd heel gek, eigenlijk wat we allemaal op de basisschool leren, blijkbaar, als je de politiek in gaat dan hoeft dat in één keer niet meer. Je ziet het in Den Haag, dan zeg je dus tegen elkaar: ik wil niet met diegene werken. Als ik dat in groep één deed dan zei de juf: Anja, je moet nu wel even samenwerken met diegene, en dat vind ik nou met dit eigenlijk ook. Op school leerde ik ook, als je samen met iemand ergens wilde komen, dan moest je ook die andere de ruimte geven om ook inbreng te mogen leveren, om ook een stukje aandeel te hebben. Ik hoop dat jullie daarmee je wel realiseren: onze bedrijven zijn van ons en daar gaan jullie niet meer zo over beslissen. Wat ik zelf nu boven ons zie hangen, want mijn vertrouwen in de politiek is echt helemaal weg, maar er zitten nog steeds mensen in de politiek. Ik hoop dat jullie 's avonds jullie tandenpoetsen, dan kijk je jezelf aan in de spiegel. Ik hoop dat iedereen dat ook nog kan en als je dat niet kan is ook niet erg. Elke dag heb je weer de kans om anders naar jezelf te gaan kijken en om een verandering in gang te zetten. En ja, dat is het stuk wat ik echt allemaal van jullie verlang. Ga niet op onze stoel zitten, want ik vind mijn vak heel erg leuk. Ik loop met heel veel plezier in de stal, ik wil graag door, ook naar de toekomst, daarom sta ik nu ook weer hier. Hetgeen wat me nog het meeste zorgen maak: in 2019 hebben we het Stikstofcollectief opgericht, een collectief met eigenlijk een hele, ja, heel veel diverse stemmen, maar het bijzondere daaraan, ik ben best iemand die de kont in de krib gooit, hakken in het zand gooit, en denk, flikker op, hier ben ik het niet mee eens. Maar, het mooie was uit het collectief kwam altijd een gezamenlijk gedragen stem en dat Stikstofcollectief voelt zich echt al jaren niet gehoord door de provincie en ik vind dat de provincie zich daarvoor gewoon diep moet schamen. De provincie kan op zoek gaan naar die ene boer, die het met de provincie eens is. Dan wil ik niet zeggen dat ik tegen die boer ben. Maar, wat er net ook gezegd werd, biologische landbouw, het is heel leuk, dat jullie dat allemaal willen, maar uiteindelijk, ik vind iets van ons verdienmodel, dat mogen jullie vinden, maar wij veranderen dat niet van vandaag op morgen. Als jullie gedwongen willen dat wij gaan omschakelen, dan gaat ons verdienmodel naar de klote.

De voorzitter: Kunt u afronden?

Mevrouw Henken: Jazeker. Uiteindelijk zijn wij degenen, die aan het roer staan, dus jongens, als jullie iets willen met de landbouw. Dat is prima, maar wel samen met ons en denk het niet beter te weten, want dan komen we straks voor hele rare voldongen feiten te staan. Dank je wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan wil ik nu het woord geven aan de heer Karsemeijer.

De heer Karsemeijer: Ja, goedenavond. Volgens mij hoef ik niks meer te zeggen, met de vorige spreker. Mijn naam is Cornelis Karsemeijer, woonachtig in Nieuwer Ter Aa, ik ben voorzitter van de LTO-afdeling Noordwest Utrecht. Wij organiseren informatiebijeenkomsten en proberen voor de belangen van onze leden in de gemeente De Ronde Venen, gemeente Stichtse vecht en gemeente Bilt, op te komen. Ik heb geen, helaas, geachte mevrouw de voorzitter, geen mooie PowerPoint, maar ik wil alle Staatleden uitnodigen op ons mooie bedrijven te komen, om te zien hoe goed het met natuur en biodiversiteit gaat. Twintig jaar geleden hadden we geen gans in de polder, nu barsten we ervan. Twintig jaar geleden hadden we geen rivierkreeft in de polder, nu barsten we ervan. Gelukkig hadden we twintig jaar veel weidevogels en hebben we nu nog meer weidevogels en ook dat doen we met elkaar. Geachte Statenleden, ik ga met mijn inspreker reactie beginnen. Er waait een andere wind door Nederland: de samenstelling van de Tweede Kamer is veranderd er komt mogelijk een kabinet met meer realiteitszin. Dat vraagt voor UPLG een pas op de plaats. De doelen die ons via de NPLG door de provincie Utrecht in UPLG wordt opgelegd, zijn niet op haalbaarheid onderzocht. Ook het effect ervan, op de in stand houdt waarde van de natuur en de sociaaleconomische gevolgen voor onze agrarische onderneming en de voedselvoorzieningen zijn niet bekend. Helaas is er één ding duidelijk: de UPLG wil dat agrarische ondernemers niet meer mogen groeien. Maar, hoe kunnen wij onze agrarische ondernemingen rendabel houden? Heeft de provincie al een plan voor de uitvoerbaarheid? De winkelier op de hoek bestaat ook niet meer. Door een gebiedsregisseur werd bij een kennismakingsgesprek: kunnen jullie niet gaan verbreden of een tweede tak erbij doen? Bijvoorbeeld een winkeltje, of iets met zorg. Ja, hoe dan? En met wie? In alle agrarische bedrijven werken de ondernemers zelf, of zijn of haar opvolger, of zijn of haar partner, buiten de deur. Mijn zoon werkt 40 jaar buiten de deur, werkt daarna 60 uur op het bedrijf. Hoe kunnen wij nog een tweede tak erbij doen? Personeel kunnen wij niet betalen. In onze provincie hebben we gezinsbedrijven die relatief de kleinste zijn in Nederland, maar waarom heeft provincie Utrecht de grootste stikstof- en klimaatopgave voor Nederland? Daar gaan jullie als politieke partijen toch niet mee akkoord? Daarnaast zijn de vergunningen voor de PAS-melders en andere agrarische ondernemer, die in het verleden geen NB-vergunning konden krijgen, zijn die al geregeld door de provincie en het Rijk? Dat zou dit jaar geregeld zijn, voor Schiphol en andere bedrijven is het geregeld. Waarom voor onze landbouwsector niet? Hoe geloofwaardig ben je, als je als provincie dat dan toch al bezig wil met gebiedsprocessen? Zonder deze vergunningen kan je toch geen gebiedsproces beginnen? Door de provincie hebben deze agrarische ondernemer geen bestaansrecht. Willen jullie dat? Provincie, pak je verantwoordelijkheid en regel het. Zorg dat alle vrijkomende stikstof volledig beschikbaar komt voor deze agrarische ondernemers, of los het op een andere manier op, maar doe iets. Een derde van ons landbouwgronden in Noordwest Utrecht zijn Natura 2000 en N-gronden geworden en toch zijn er in het UPLG-plannen, nog meer nieuwe natuur om aan te leggen. Denk daarbij aan Groene Pact, of sorry, Groen Groeit Mee, Natuur Pact, Bossenstrategie. Waarom? Het open landschap in Noordwest Utrecht, ons Groene Hart, is uniek in de wereld en misschien nog wel bijzonderder dan de Hollandse Waterlinie. Gaan we die opofferen voor moeras of bos? De weilanden op de veengronden nemen het hele jaar CO2 op. Bos en moeras doen dat niet en willen we geen koeien op in het open landschap, met grote gevolgen voor de biodiversiteit.

De voorzitter: Uw vijf minuten zijn voorbij, bent u bijna klaar?

De heer Karsemeijer: Ja. Want, dat weten we allemaal, zonder melkvee zijn er geen weidevogels. Moeten we de weidevogels van Europa niet beschermen? Zet de plannen on hold. Bescherm het unieke weidelandschap, zorg dat agrarische ondernemers en tuinders ook in de toekomst ons voedsel kunnen produceren voor jullie en de bewoners van Nederland en Europa. Laat u niet verleiden met mooie woorden en plannen en doelen die niet uitvoerbaar zijn en waarvan het effect onduidelijk is. Lees ons zienswijze en nou ja, daar hebben we hebben heel veel vragen gesteld en opmerkingen. Helaas hebben we daar nog steeds geen antwoord van de provincie gekregen. Het is een belangrijk punt, dus namens de leden van ons bestuur, wens ik u heel veel wijsheid en realiteitszin met die behandeling van de UPLG, zoals jullie dat voor je liggen. Til het over het zomerreces heen, alsjeblieft, met de besluitvorming. En een tip, lees in die zomerreces twee boeken: 'De stikstoffuik' van Arnout Jaspers en 'Dit is mijn Hof' van Chris de Stoop en kijk tussendoor nog even naar de film. 'Vogels kun je niet melken'. Dank je wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer De koning.

De heer De Koning: Voorzitter, dank je wel. Ik voel mij hier niet helemaal op mijn gemak. Misschien zul je dat merken. Tussen mijn kippen ben ik meer op mijn gemak, maar goed. Ik ben Dick de koning. Voorzitter van de Biologische Pluimveehouders Vereniging. Ik sta hier ook namens, voor het biologische. Ik heb erg gezocht om binnen het ULPG wat positiefs te zien en eindelijk is dat inderdaad gelukt. Er staat in het UPLG iets heel moois over het voer- en managementmogelijkheden, managementmaatregelen. En binnen het biologische hebben we daar een heel mooie oplossing voor. Ik denk dat de biologische veehouderij heel mooi past binnen die voer- en managementmaatregelen en ik wil vragen om zoveel mogelijk daar energie op te zetten. Veel beter is het om, op die managementmaatregelen en innovatie energie te zetten en geld, dan om lukraak maar boeren weg te kopen. Want wat er gebeurd is, als wij ook biologische veehouderij willen houden, daar hebben we goeie locaties voor nodig, als je praat over professionele veehouderij. Wat er nu gebeurt, in de opkoopregeling, heel veel juist toplocaties, waar je echt duurzaam voedsel zou kunnen produceren in de toekomst. Die worden nu geruimd en die worden nu opgekocht en die toplocaties zijn we kwijt. Dat is heel jammer. Welke maatregelen hebben we dan nodig? Wat hebben we dan nodig binnen dat management, binnen die managementmaatregelen? In ieder geval dus ontwikkelmogelijkheden, locaties en ontwikkelmogelijkheden, ook voor deze professioneel biologisch producerende boerderijen en daar hebben we grond voor nodig. Zoals iedereen weet, is biologische veehouderij, is een kringloop landbouw en wat schetst mijn verbazing, dat er heel veel grond opgekocht wordt door de provincie. Die kan veel meer bieden als wij dat kunnen en die grond, die wordt overal voor gebruikt, behalve voor onze duurzame voedselproductie, behalve voor onze goeie kringlooplandbouw. Daar hebben we die grond voor nodig, nog niet nog niet eens gesproken over extensiveren. Dus binnen het huidige NPLG en UPLG hebben wij de mogelijkheden nodig en dat gaan we niet even regelen met een paar KPI'tjes. Dat zijn serieuze mogelijkheden, serieuze regelgeving waar wij in de toekomst wat mee kunnen. En een KPI is hartstikke leuk, dat is een toetje op de taart, maar daar kunnen we geen professionele veehouderij mee bedrijven. Dan heb ik voor jullie aan het eind nog een boodschap. Ik had gezegd dat ik het kort zou houden. Als UPLG, wat nu voorligt doorgaat, zoals het er nu ligt, willen jullie als Statenleden allemaal realiseren, als dit doorgaat zoals het er ligt, dat jullie voor jullie inwoners binnen nu en vijf jaar geen mogelijkheid meer creëren om duurzaam, gezond, betaalbaar voedsel voor jullie inwoners te mogen kunnen kopen. Dat is een heel belangrijk iets, maar daar zijn jullie ook verantwoordelijk voor, dat jullie inwoners beschikking hebben over fatsoenlijk voedsel en zoals dat er nu uitziet, gaat dat niet lukken. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dan hebben we alle insprekers voor dit blok gehad en dan ga ik door naar de commissies voor de nodige vragen aan deze insprekers. Wie mag ik als eerst het woord geven? Mevrouw Hoek, gaat uw gang.

Mevrouw Hoek: Ja, dank u, voorzitter. Aan de heer Hadderingh, heeft 50PLUS de vraag: vindt u niet dat het te eenzijdig is, het hele plan en alles wat men wil gaan doen, te eenzijdig is gericht op de agrariërs en dat men voorbijgaat dat er ook op een heleboel andere manieren, dus landbouw en de fruittelers worden bijvoorbeeld niet meegenomen. Andere vormen van landbouw worden niet meegenomen, die toch ook bijdragen aan de eventuele klimaatverslechtering. Wat is hierop uw mening?

De voorzitter: Wie heeft er nog meer een vraag, aan deze ... mijnheer Van den Dikkenberg, gaat uw gang.

De heer Van den Dikkenberg: Ja, voorzitter, wel een paar vragen. Ik zal ze één voor één stellen: aan de heer Hadderingh, de vraag, u geeft aan, veranderingen zijn nodig, erkent dat ook, samen het gebied in en gestoeld op realiteit, maar heeft u dan bezwaar tegen de maatregelenpakketten of ook tegen het doorlopen van het proces? Of kan het inventariserend proces, wat kan er in een gebied wel, kan dat wel doorlopen? Dat is mijn eerste vraag. De tweede vraag voor de heer Hardeman: die geeft, aan de rol van de provincie, ziet hij een rol voor de provincie als het gaat om het beïnvloeden van de consument? Dus dat er meer biologisch gekocht wordt, of dat er meer biologisch geproduceerd wordt? Die tegenstelling zat er even in, kan die dat nader duiden. Mevrouw Henken gaf aan, dat het een grote opgave is om samen met de boeren te gaan halen. Is de opgave haalbaar, of is het juist te verkennen hoever we kunnen komen die samenwerking en kunt u daar nog iets duiding opgeven? De heer Karsemeijer, dat viel me op, die gaf aan dat er geen antwoord was gekregen van de provincie. Is dat op de inspraak geweest? Klopt het dan dat u daar geen antwoord op hebt gehad? Kunt u dat duiden, want volgens mij zou die rondgestuurd zijn. Dat waren mijn vragen. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer Westerlaken. Gaat uw gang.

De heer Westerlaken: Dank u, voorzitter. Ik heb twee vragen, de eerste vraag, die is voor meerdere mensen. Er is een aantal keren gezegd, dat met deze plannen, de voedselzekerheid in het geding komt. Nou ben ik daar best gevoelig voor, want ik wil ook graag iedere dag eten, maar kunt u mij schetsen op welke manier dat door de kaderstellende notitie, waar wij het over gaan hebben, de voedselzekerheid in de provincie Utrecht bedreigd wordt? Dat geldt dan met name voor de heren Hadderingh en De Koning, die daar iets over gezegd hebben. Ik heb nog een vraag aan mevrouw Henken, ik ben heel blij dat u ons nog steeds mensen vindt en dat u daar toch nog wel vertrouwen in heeft, maar u heeft het over het verdienmodel en ik ben het helemaal met u eens, die rentabiliteit, dat kan nog wel eens een hele lastige discussie worden. Ook wij zeggen altijd, van kijk, je kunt alle plannen maken die je wil, maar de rentabiliteit van die bedrijven die moet natuurlijk wel bovenaan blijven staan. Ik hoor u wel kritiek hebben, maar wat zou u dan voorstellen, als het gaat om dat verdienmodel, die rentabiliteit voor de boeren in de provincie Utrecht? Dan bedoel ik het met name de boeren waar hierover gesproken wordt, want ik denk inderdaad dat je over de fruittelers, die vragen hier nu niet hoeft te stellen.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer Van Vuuren, gaat uw gang.

De heer Van Vuuren: Ja, dank u wel, voorzitter. Ik heb ook een aantal vragen. De eerste vraag is aan de heer Hadderingh. Als ik het goed heb begrepen, dan bestaat uw coöperatie nog niet zo lang, maar u had het ook aan het eind van uw betoog over de vertrouwensbreuk en dat die hersteld moet worden. Ik ben heel erg benieuwd hoe u de rol van de coöperatie daarin ziet en hoe die zou kunnen bijdragen aan het herstellen van die vertrouwensbreuk. Dan een vraag aan de heer Hardeman, u noemt uzelf een koplopersbedrijf en ik weet

dat er bij u in de regio meerdere van dat soort koplopersbedrijven zijn, die ook allerlei maatregelen al aan het testen zijn in de praktijk en daar ook echt wel in vooroplopen. Mijn vraag is, in hoeverre draagt het de kaders van het UPLG, dragen die daaraan bij, of sluiten die aan bij hetgeen wat jullie daar allemaal al doen? Dan een vraag aan mevrouw Henken, even kijken. U had het erover dat, we moeten het samen doen en ik begreep ook uit uw bijdrage dat u regelmatig wel bij de gedeputeerden aan tafel zit, maar mijn vraag is dan wel, heeft u ook het gevoel dat er wat met inbreng gedaan wordt? Dan een vraag aan de heer De koning, u had het over dat de provincie grond opkoopt en dat die provincie ook meer geld biedt dan anderen, of dan boeren dat kunnen bieden. Volgens de stukken zou de provincie gewoon een marktconforme prijs moeten bieden, maar heeft u daarom voorbeelden dat dat niet zo gebeurt, of kunt u daar iets meer over uitweiden waarom u dat opbracht? Dat waren mijn vragen. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mevrouw De Widt, gaat uw gang.

Mevrouw De Widt: Dank u wel. Ik heb twee vragen, eentje voor de heer Hadderingh: u geeft aan, laten we samen het gebied ingaan en onderzoek doen naar de kwaliteit, maar ik heb begrepen dat u meedoet aan de gebiedsprocessen, dus heeft u dan een beeld van de onderzoeken die al gedaan zijn? Ik zou graag willen weten hoe u daar tegenaan kijkt en ik heb een vraag voor de heer De koning: ik hoorde hem zeggen, dat is een beetje in het verlengde van de vraag van de heer Van Vuuren. De provincie koopt heel veel grond op en die wordt overal voor gebruikt. Welke grond koopt de provincie op? Graag voorbeelden daarvan, want in mijn beleving koopt de provincie eigenlijk helemaal geen grond op, dus ik zou graag willen weten waar u het over heeft. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer De Jong.

De heer De Jong: Ja, dank u wel, voorzitter, een aantal vragen. Ik probeer de namen ook goed te zeggen. Allereerst aan de heer Hadderingh, over de studies. Er wordt gezegd dat er veel meer studies moet worden gedaan en dat we het niet te snel moeten doen. Ik was benieuwd hoe de heer Hadderingh, de huidige studies, de natuurstudies, bijvoorbeeld de natuurdoelanalyses en alle monitoringsstudies, die we nu hebben, die eigenlijk alle signalen op rood zetten voor de natuur, hoe de heer Hadderingh deze studies interpreteert? Dan de heer Hardeman, hoor ik zeggen dat, mijnheer wil niet klant van de overheid worden en niet afhankelijk zijn van subsidies. Stelt de heer Hardeman dan voor om ook alle subsidies vervolgens te gaan afschaffen? Bijvoorbeeld ook de GLB vanuit Europa, hoe ziet de heer dat? Mevrouw Henken wilde ik vragen, waar ik overigens de passie erg waardeer en ook erg door aangesproken wordt en u benadrukte het gevoel van samendoen, dat u dat erg mist: hoe we dat nou echt samen doen, wat is daarvoor nodig om u meer dat gevoel te geven dat we dat samen doen? Ook u benadrukte dat u vooral niet wil dat de politiek of anderen op uw stoel gaan zitten. Bent u van mening, dat met het ontvangen van gemeenschapsgeld, bijvoorbeeld ondersteuning vanuit de GLB vanuit Europa, vindt u dat daar ook dan condities aan mogen zitten, of vindt u dat u gemeenschapsgeld onconditioneel kunt gebruiken? Tot slot, de heer Koning heeft het over het opkopen of wegdoen van locaties die nodig zouden zijn, bijvoorbeeld voor de biologische industrie. Dat vind ik erg interessant. Kunt u iets meer duiden wat de kenmerken zijn van die locaties? En hoe we die dan zouden kunnen behouden, om die dan vervolgens beter in te zetten. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mevrouw De Boer.

Mevrouw De Boer: Dank u wel, voorzitter. Ik vind het fijn dat er ook biologische boeren aanwezig zijn, want ik denk dat dat toch een beetje richting de toekomst zal zijn. Aan de heer Hardeman heb ik daarom de vraag, het voedselgebruik zal waarschijnlijk veranderen in de toekomst, dat is de prognose. Speelt u ook met uw bedrijf

daarop in en is dat dan voldoende geborgd in de plannen die wij maken? Dan aan de heer De Koning, die gaf eigenlijk al aan, die heeft het over biologisch gevoerde managementmaatregelen, in kringlooplandbouw. Is dat voldoende geborgd in onze plannen?

De voorzitter: Ja, dank u wel, mijnheer Schaddelee.

De heer Schaddelee: Ja, dank. Ik heb twee vragen. De eerste is een beetje een algemene aan meerderen van u. Jullie noemde het nieuwe kabinet minder hysterisch en met meer realiteitszin, tegelijkertijd klagen jullie er ook over dat het moeilijk is om veranderingen betaalbaar te krijgen. Ik ben even benieuwd hoe jullie duiden dat het, de financiering voor het UPLG en het NPLG door het nieuwe kabinet totaal is geschrapt, dus 10 miljard is afgepakt van het landelijk gebied, zou ik zeggen. Hoe ga je dan om met die betaalbaarheid? En de tweede vraag die ik zou willen stellen is, en dat is een vraag aan de heer De Koning over de toplocaties, wat is uw definitie van een toplocatie, want ik denk dat dat wel een terechte zorg is, zeker ook als we kijken naar voedselzekerheid op lange termijn.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Verder geen vragen meer? Mevrouw Hoek.

Mevrouw Hoek: Ja, nog een korte vraag, voorzitter. Ik dacht dat ik per persoon, per inspreker een vraag moet kon stellen, maar niet dat ik alle vragen in één keer moest stellen. Ik heb één algemene vraag. Kan ik die nog stellen?

De voorzitter: Zeker, gaat uw gang.

Mevrouw Hoek: Mijn vraag is eigenlijk: wie heeft er een gemengd bedrijf en zo ja, hoe denkt men dan daar in de toekomst mee om te gaan? Ziet u levensvatbaarheid voor uw bedrijf, gezien alles wat op de agrariër of degene met het bedrijf afkomt op dit moment?

De voorzitter: Ja, dank u wel, mevrouw Van Gilse.

Mevrouw Van Gilse: Dank, voorzitter. Ik heb allereerst een vraag aan de heer Hadderingh, hij gaf aan eigenlijk, in zoveel woorden, het hele UPLG in de ijskast te willen zetten. Maar ja, het UPLG bouwt ook deels voort op de Utrechtse aanpak, maar ook, gezien het feit, we al wel maatregelenpakketten toegezegd hebben gekregen, zou hij het dan niet zonde vinden als we die niet zouden benutten en zijn er dan ook bepaalde onderdelen uit het UPLG waarvan hij wel denkt dat dat de provincie beter maakt en we nu al mee aan de gang zouden kunnen gaan? Vervolgens aan de heer Hardeman, vind ik het ook mooi dat hij het verdienmodel wil houden en ook de overheid niet als enige klant wil hebben. Dat klinkt de VVD als muziek in de oren, maar wat heeft hij nodig om wel richting een toekomstperspectief voor zowel de natuur, als de landbouw in onze provincie te komen? Vervolgens mevrouw Henken, ik vind het mooi dat zij aangeeft niet tegen de doelen te zijn, maar wel zelf de vrijheid te willen hebben om die doelen te kunnen behalen, dat is ook precies waar wij als VVD voor pleiten. Ik wilde eigenlijk vooral vragen wat er ... ze had het ook over het stikstofcollectief, wat er nodig is om hen weer zich gehoord te laten voelen en weer volledig mee te laten doen aan tafel. Dan tenslotte aan de heer Karsemeijer, hartelijk dank voor de uitnodiging, ik en mijn fractie komen in ieder geval altijd graag langs. Gister heb ik wederom mogen zien hoeveel mooie initiatieven er vanuit agrariërs zelf ook, met betrekking tot weidevogels zijn, toen ik bij een agrariër in Eemdijk was met het Collectief Eemland. Wat is er nodig, of juist niet nodig volgens de heer Karsemeijer, om dat soort initiatieven te laten blijven bestaan en juist te laten opkomen. Hartelijk dank.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Nog iemand een vraag? Niemand? Dan geef ik als eerste de heer Hadderingh het woord voor het beantwoorden van alle vragen die u heeft gekregen. Gaat uw gang.

De heer Hadderingh: Dat zijn er inderdaad nogal wat. Wellicht komt het omdat ik als eerste heb gesproken. Mevrouw Hoek van 50PLUS, u vraag was mij niet helemaal duidelijk. Het ging erom dat u van mening bent, of dat wij van mening zijn dat het UPLG te eenzijdig gericht is. Daarna was ik een beetje de draad kwijt van uw exacte vraag. Misschien kunt u die nog even herhalen?

De voorzitter: Mevrouw Hoek.

Mevrouw Hoek: Ja, dank u, voorzitter. Mijn vraag is eigenlijk, dat is voor mij niet echt duidelijk geweest, wie van de insprekers een gemengd bedrijf heeft. Het lijkt allemaal veehouderij, maar het zou best kunnen zijn dat er ook nog andere zaken zijn, die insprekers wil ik eigenlijk vragen: hoe ziet u de toekomst? Is het zo, als u een gemeend bedrijf heeft dat het, wat het één dus minder wordt, zeg maar minder koeien, moet hem even korter zeggen en kunt u dan, heeft u dan bestaansrecht met uw bedrijf met daarbij de andere bedrijfstak, die u dan ook heeft, bijvoorbeeld voor een gedeelte landbouw. Ik ken agrariërs die melkveehouderij zijn, maar ook hun eigen voedsel verbouwen, bijvoorbeeld. Hoe verhoudt zich dat in de beleving van de insprekers van de toekomst? Maakt u zich daar zorgen over? Ik weet niet van wie de insprekers het is, maar dat is gewoon in algemeenheid mijn vraag. Dus degene die denkt, ik kan daarop antwoorden, dan graag een antwoord. Alleen voorzitter, ik moet zo naar een andere vergadering, zoals u weet, ik kan alles terugkijken, dus doe gewoon alsof ik hier nog zit, maar ik ben er dan niet meer, want ik moet naar een andere vergadering om 20.30 uur. Helaas. Ik heb het niet bedacht, maar ik was graag gebleven, maar ik zal het terugkijken en dan eventueel ook weer, als het mogelijk is, reageren. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer Hadderingh, gaat u verder.

De heer Hadderingh: Dan de vraag van de SGP: is verandering nodig en de vraag was: heeft u problemen met de maatregel, of met het proces? Het één sluit het ander niet uit, als we het proces goed volgen, dus met elkaar in overleg gaan en de juiste analyses krijgen, dan zullen de maatregelen wellicht anders uitpakken, maar dan moeten we wel eerst in overleg met elkaar kunnen gaan, dus dat is een beetje het verhaal. Dan de vraag van het CDA: voedselzekerheid komt in het geding. Dan is de vraag: wat kunnen wij als organisatie en als bedrijf daarin betekenen, hoe zit dat precies? Voedselzekerheid komt in het geding 'du moment' dat boeren niet meer een goed verdienmodel hebben en hun bedrijf moeten afstoten en wellicht een andere baan moeten zoeken. Dat staat nu op tafel, met alle maatregelen die vanuit Europa, vanuit het land, vanuit de provincie op het boerenland. Dan heb ik het over derogatie, hebben we het over stikstof, hebben we het over extensiveren, dat kost allemaal geld, ja sorry, dat ik het zeg, maar iedereen hier gaat uit van een soort idealistisch Ot en Sien plaatje, maar dit is gewoon de harde werkelijkheid. Er moet gewoon brood op de plank komen en dat kan alleen maar als je gewoon een goed verdienmodel hebt en dat is waar de provincie samen met de vakgenoot hieraan moet gaan werken. Dat is een feit en daardoor komt de voedselzekerheid in het geding, dat is een hele eenvoudige optelsom. Dan is er nog een vraag van het BBB: vertrouwensbreuk, hoe gaan we die herstellen? Een vertrouwensbreuk tussen overheid en maatschappij is een breed gedragen probleem. Kijk alleen maar naar de andere zaken die spelen in het land, die vertrouwensbreuk en die kloof tussen politiek en burger, die moet hersteld worden en dat kan alleen maar door met elkaar samen te werken en niet vanuit een papieren werkelijkheid te opereren, maar gewoon echt het land in te gaan en het land op te gaan en samen met de boeren kijken, wat er moet gebeuren. Zo kan je dat vertrouwen herstellen. Dan heeft D66 nog een vraag over de gebiedsprocessen en hoe dat zit met onderzoeken. Daar sluit Volt op aan met studies hoe de huidige NDA's, hoe we die interpreteren in deze studies. Die NDA's, die maken veelal gebruik

van verouderde cijfers en het is ook aangegeven door het ecologisch Instituut, dat het gewoon verouderd is, we moeten gewoon weer opnieuw beginnen. We moeten gewoon kijken in het gebied hoe we dat allemaal kunnen gaan herstellen, dan krijgen we de juiste cijfers boven tafel. Dan de ChristenUnie, de financiering, dat is een algemene vraag, dus ik kijk ook even naar mijn burens, die gewoon direct met hun bedrijf met het financieringsvraagstuk zitten, of die daar een goed antwoord kunnen geven.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer ...

De heer ...: Er was nog een vraag van de VVD, even mijn blaadje. Op mijn verzoek, of op ons verzoek, om het UPLG in de ijskast te zetten en kunnen we wellicht nog wel op onderdelen aan de gang, natuurlijk kunnen op onderdelen aan de gang, maar het gaat erom dat er een aantal zaken in het UPLG naar voren komen, waarbij, zeg maar, vanuit het Rijk nu een andere visie op losgelaten wordt en waarschijnlijk ook andere maatregelen voor gevraagd worden. Het lijkt me dat op die onderwerpen, dat we daar even een pas op de plaats moeten maken en dan is de vraag aan de gedeputeerden: kunnen we kijken, dat we onderdelen uit het UPLG kunnen halen die we wel kunnen doen, zoals een aantal maatregelenpakketten, maar ook een aantal maatregelen die we gewoon even moeten parkeren tot nader order.

De voorzitter: Ja, dank u wel, mijnheer Hardeman, gaat uw gang.

De heer Hardeman: Ja, dank u wel voorzitter. Ook een aantal vragen als eerste die van de heer Van den Dikkenberg, SGP, over de rol van de provincie om het biologisch consumeren te bevorderen. Ik heb inderdaad genoemd, we kunnen wat er in UPLG staat, inderdaad de biologische landbouw proberen te bevorderen. Alleen als er geen vraag is dan kun je dat wel doen, maar je hebt toch een marktwerking en we gaan niet producten maken, dat is natuurlijk ook niet rendabel als er geen vraag is en wat is de rol van de provincie daar dan in? Ik denk dat het een rol voor de supermarkt is. Het is, hoe bied je het aan, dergelijke, maar goed, de consument kiest toch, heeft zijn eigen afwegingen daarin, dus het gesprek met supermarkten dan. Maar, ik zeg niet als biologische boer, op het gebied van legkippen, dat biologisch beter is, niet, het is een bepaalde manier of een andere manier van kippen houden, maar zeker niet, en de consument natuurlijk gelukkig nog altijd vrij om te kiezen wat men eten wil, maar alleen maar om biologische landbouw te bevorderen, dus aan de aanbodkant iets bevorderen, terwijl er geen vraag is, heeft totaal geen zin. Dat wilde ik zeggen. De tweede vraag richting mij, ging over de koplopers van de heer Van Vuuren. Ik heb genoemd: blijkbaar zijn we dus koploper. De definitie van koploper werd me niet helemaal duidelijk in het UPLG, want dan staat er wel in: bedrijven die in het verleden alle stappen gezet hebben, die hoeven naar de toekomst toe zeg maar, is de opgave minder. Als ik dan naar mezelf, naar mijn eigen bedrijf kijk, dan denk ik, we hebben een nieuwe stal gebouwd, ik heb die percentages genoemd op het gebied van ammoniak of fijnstof. Er zijn al stappen gezet en heel veel collega's met mij. Dan is ook gelijk mijn vraag: wat gebeurt er met al die kilo's, of op al die thema's die al gereduceerd zijn, heeft de provincie dat in beeld? Er wordt al heel veel gereduceerd, dus met onze nieuwe stal, met onze stappen die we hebben gezet, denk ik, als ik dat dan lees, nou, blijkbaar zijn wij dan een koploper. Wij doen ook als bedrijf, hebben wij meegedaan aan een bedrijvenmeetnetwerk, waarschijnlijk u wel bekend, van de regio Foodvalley, ook anderhalf jaar gedraaid bij ons in kalverstal. Dan meten we de CO₂, ammoniak, temperatuur en dergelijke en dan gaan we proberen met een interventie, gaan we kijken, kunnen we met managementmaatregelen of met techniek wat reducties bewerkstelligen? Maar, ik moet u eerlijkheidshalve zeggen dat ik nogal rebels was, laatst, als boer enorm teleurgesteld. Ik heb eerst even het mestdebat geluisterd voor een maand, of een paar weken terug. Daar hoorden we, jongens, we hebben de wetenschap aan onze kant of een gebied van delegatie. Stikstof of kunstmest geeft meer uitspoelingen en dergelijke. Die discussie kennen we, denk ik, maar het antwoord van de minister is: het wordt ons niet gegund,

als Nederland en dan hebben we weer de geopolitieke discussie dat ik ook aangehaald heb in mijn over tijd, spreektijd, sorry voorzitter. Wij kunnen wel dingen doen, maar het wordt ons niet gegund. Een week later kwam het NRC met de woonverzoeken of de stukken dat Schiphol aan ..., ook al genoemd, mijn buurman heeft genoemd, aan een vergunning is geholpen zonder het additionaliteitsvereiste toe te passen, wat wij dus wel moeten doen, natuurlijk, dat snap ik, dat staat hierin. Dan doen wij ons best als boer, ook als koploper, jarenlang om te kijken, kunnen we nog wat doen aan ammoniak en dergelijke, toen dacht ik, een beetje, waar zijn we dan mee bezig, als boer. Ik loop het vuur uit de sloffen, ik kan doen wat ik wil om een paar honderd gram ammoniak te verminderen, als vervolgens een minister daar gewoon overheen walst, of Europa, wat doen we dan? Dat doet er niet toe. Dat maakt niet uit. Het vertrouwen is ook al genoemd, was al nul en die is tot onder het vriespunt gedaald, ook bij mij als boer en dat vertrouwen moet aan gewerkt worden, staat ook in het UPLG, snap ik. Wij hadden vanavond ook allemaal oliebollen geserveerd kunnen krijgen, voorzitter, want morgen is PAS-uitspraak jarig, vijf jaar, 3600 zoveel PAS-melders, zeven zijn er onherroepelijk vergund, het is gewoon een schande, dus vertrouwen, er is een hele brug nog te nemen zeg maar, een hele hobbel te nemen voordat dat hersteld wordt. Dat de koplopers, ik ga naar de vraag van de heer De Jong, wilt u alle subsidies afschaffen? Nee, dat heb ik ook duidelijk gezegd in mijn uitgebreide bijdrage, zeker niet, met subsidies kunnen we de maatschappij alle kanten opsturen, maar subsidies zeg maar, als verdienmodel, dus de overheid als klant, zodat ik als boer een inkomen heb, ik wil die overheid niet als klant, met onder andere de reden die ik zojuist genoemd heb. Ook wisselende samenstellingen van het kabinet en dergelijke, is het ook logisch, maar dat biedt niet voldoende basis om daar mijn bedrijfsmodel op te bouwen. Ook gelijk de vraag van de heer Schaddelee meepakken: wij zeggen, jongens, misschien is ... hebben we meer hoop met het nieuwe kabinet. Nou, de toon is in ieder geval anders. Het geld, het transitiefonds, inderdaad, maar dit is nog steeds geen structureel geld, dat staat ook zelfs in het UPLG. Het fonds is incidenteel geld voor de LBV Plus-regelingen, waardoor we hele mooie bedrijven gewoon met de grond gelijk maken. Die we ook gewoon nodig hebben voor de voedselproductie, er is geen structureel geld voor dat gebeuren. Dus ik vind subsidies niet per se, niet nodig. Dat kan prima om bepaalde ..., te stimuleren, om bepaalde dingen te doen, maar we moeten ons niet afhankelijk maken als inkomen van subsidies en dat is niet de bedoeling, we moeten het gewoon uit de markt krijgen. Als er meer eisen op producten gelegd worden, ik vind het allemaal prima, wat u vraagt, wij draaien, maakt niet uit, als ik daar gewoon een fatsoenlijke prijs voor kan krijgen, dat doen we het, al moet ik de helft van mijn vee inleveren, dan doen we dat, dus zeker niet alles afschaffen. De volgende vraag: het voedsel van de toekomst is dat geborgd, dat was van, ben ik even kwijt, die vraag, heb ik niet duidelijk opgeschreven, denk ik. Ga ik vanwege de tijd even verder, die 10 miljard heb ik net al genoemd, levensvatbaarheid van het bedrijf, van mevrouw Hoek was dat, die is inmiddels weg, maar die luistert mee na deze vergadering. Wij hebben gemengd bedrijf, maar ik denk niet, met vleeskalveren, legkippen, maar ik denk niet dat mevrouw Hoek dat bedoelt, zij vroeg: verbouwen jullie je eigen voedsel, wij hebben voedsel zat, we hebben meer als 1000 vleeskalveren, 12.000 eieren per dag, die ga ik niet allemaal opeten. Ons dieet wordt dan heel beperkt, want wij gebruiken ook chocola, rijst, sinaasappels, bananen, koffie, thee alles en dat verbouwen wij niet, maar ik maak me wel grote zorgen over, wat ik ook wel benoemd heb, over het voedselvraagstuk in breder zin, in het mondiaal systeem, want daar krijgen we wel wat mee te verduren. Er werd ook benoemd, biologisch is de toekomst, daar heb ik net wat over gezegd, denk ik. Ik denk dat we vooral efficiënt voedsel moeten produceren, dat dat heel hard nodig is. En de laatste vraag van mevrouw Van Gilse: was voor mij dan toekomstperspectief. Hoe u dat ziet, in balans met de natuur? Efficiënt voedsel produceren, nogmaals, kan prima, ook met innovaties en dergelijke, met zo'n stal, want het is gewoon, het is niet extensief, want vleeskalveren krijg je nooit extensief, dus dat kunnen we met innovaties prima doen, maar dan moeten die wel geborgd worden en daar kijken we dan ook wel naar de overheid, want dat loopt voor geen meter. Daarnaast, wij zijn intensief, dat is bijna een vies woord, maar dat wordt dan genoemd, niet grondgebonden en dat komt omdat in ons gebied, Renswoude of Gelderse Vallei, de ruimte beperkt is en daarom zijn wij in dat

gebied ook zo ontzettend goed geworden in voedsel produceren op de manier zoals we dat doen, omdat de ruimte heel beperkt is. Wij hebben niet die heel veel hectares, zoals in de polder, maar het land dat we hebben, wij hebben biologisch land voor ons biologische legkippen, dus daar gaan we op een biologische manier mee om, maar goed, daar gaan we dus zeker wel, maar de efficiënte voedselproductie kan prima, ook met emissies afvangen, ook met waterkwaliteit indachtig en biodiversiteit. Dat kan prima samengaan en is ook belangrijk, voorzitter. En als iemand op die ene vraag, als hij echt antwoord wil hebben, dan hoor ik het, dank.

De voorzitter: Volgens mij was dat een vraag van mevrouw De Boer. Ik weet niet mijnheer Adriani, of u die over wil nemen?

De heer Adriani: Hij stelde hem net op het moment dat ik even een telefoontje aan doen was. Hij is nu naar een andere vergadering toe, misschien heeft hij hem nog.

De voorzitter: Nou, dan gaat hij even verloren, misschien komt hij later op de avond nog, dank u wel. Dan geef ik het woord aan mevrouw Henken.

Mevrouw Henken: Nou, ik heb van alles opgeschreven, ik denk even een gezamenlijk antwoord voor iedereen. Waar wij tegenwoordig heel goed in zijn, dat is oplossingen creëren voor niet-bestaande problemen. Vind ik heel knap, trouwens, maar dat gebeurt volop in onze in ons land en daar schaam ik me eigenlijk voor. Mevrouw Van Gilse van de VVD, die had mij denk ik niet helemaal begrepen, want volgens mij gaf u aan dat ik niet tegen de doelen was, nou, heel eerlijk gezegd, ik vind echt dat we problemen aan het creëren zijn in dit land en dan vind ik dat dit UPLG voor Utrecht bomvol mee staat. Maar, ik zei daar ook duidelijk bij, die discussie ga ik hier niet voeren, want we gaan het hier over de inhoud hebben van het UPLG, maar dus, als je antwoord op mijn vraag wil: ben ik niet tegen die doelen? Jawel, ik ben daar wel tegen omdat, dat wil ik eigenlijk gewoon nog een stukje toelichten. Kijk, ik ben boer, ik loop veel in een stal en als je ziet, als ik alleen al zie voor vanavond, hoe een pakket papieren jullie weten te creëren met teksten erop, dat ik denk, als je wil dat mensen jullie gaan begrijpen, dan zul je misschien ook iets korter en krachtiger moeten worden, want het is gewoon niet te doen voor mij als boer om alles te volgen. Laat ik een klein stukje eruit halen en daarmee geef ik, denk ik, ook meteen antwoord op de vraag van het SGP, hoe ik de haalbaarheid voor me ziet. De realiteit mist gewoon in de kleine dingetjes waar ik me in verdiep, als we kijken naar de waterkwaliteit in Nederland, wat we aan het doen zijn. Wij als boer moeten onze bodem voeden en dat is om onze dieren te kunnen voeden, maar ook om die bodem gezond te houden, want wat gebeurt er als wij onze bodem niet voeden? Ja, daar hebben we iets heel smerigs voor nodig, stront, want dat is tegenwoordig smerig, terwijl mijn opa, ergens ben ik soms blij dat hij niet meer leeft, al mis ik die man nog elke dag. Die heeft nog de tijd meegemaakt dat wij hier te weinig mest hadden. En wat gebeurt er dan? Dan groeit er te weinig en die kant zijn we nu weer aan het opgaan. Als ik dan nog een klein beetje verder inzoom. Ik snap ook niet hoe het kan, maar bij ons, wij zitten op zandgrond, de plantbeschikbaarheid en de bodemvoorraad voor fosfaat, de toestand bij ons is gigantisch hoog. Maar, wat zie ik gebeuren in ons bedrijf, want iedereen praat over kringloop maar dat is helemaal niks nieuws, want zo lang als dat de boeren bestaan, doen wij aan kringlooplandbouw, want anders dan boeren we niet. In onze mest zit nog maar 0,9 kilogram fosfaat en forfaitair wordt gerekend met 1,5. Dus dat betekent dat ik eigenlijk niet meer aan kringlooplandbouw doe, maar ik doe aan uitmergellandbouw en ik heb me pas laten vertellen dat een dierenarts, ook al in grote natuurgebieden, ook het volgende ziet: de dieren die daar lopen, waarvan een heleboel mensen fan zijn. Snap ik ook, want ik vind dieren in een natuurgebied vind ik mooi, ik vind koeien in een weiland, ook natuur vind ik ook mooi, maar die dieren beginnen allemaal gebreken te laten zien. Waarom? Omdat we vergeten dat we dieren, mensen, bodem moeten voeden? Dus, nou ja, de haalbaarheid, ik vind gewoon dat de realiteit mist.

Het zijn gecreëerde problemen die bomvol staan met aannames en als we daadwerkelijk voor die gecreëerde problemen oplossingen willen, dan zullen we ook echt de realiteit onder ogen moeten komen. Want we kunnen met zijn allen zeggen, het is wetenschap, iedereen weet inmiddels ook hoe de wetenschap in elkaar zit. Dat is ook allemaal, geld is macht, alles is geld gestuurd. Kijk maar bij een rapport wie de financier erachter is. Ik vind gewoon echt dat we naar de werkelijkheid moeten gaan kijken en ik denk gewoon dat we een overkoepelend probleem hebben. We hebben te veel welvaart in dit land en dan krijg je allemaal idealistische ideeën en dan ga je dus met zijn allen wensdenken, want hoe gaan we extensiveren in het land?

De voorzitter: Heeft u alle vragen al beantwoord, nu, op dit moment?

Mevrouw Henken: Nee, bijna. Hoe gaan we extensiveren in een land, als we met zijn allen op een postzegel zitten? Naar mijn idee ben je gewoon dom, als je zoiets dan noemt. Hoe ik naar het verdienmodel kijk? Ik denk dat jullie de economie niet snappen, ik vind de politiek onbetrouwbaar. En zoals hier al meerdere malen is aangegeven, een subsidie hoort een eenmalige injectie te zijn en hoe wij de economie rondzetten op ons bedrijf, dat hoort bij het stukje ondernemerschap. Ik heb ook gezegd, ook ik vind iets van ons verdien model, maar dat is niet aan jullie, als de politiek. Volgens mij hoort de politieke er voor ons te zijn, ondersteunend aan het volk en ons verdienmodel. Ja, daar vind ik wat van, maar daar moet ik met mijn afnemers om tafel, niet met jullie. Wilma de Boer, daar wil ik toch even op inhaken, want die begon een verhaal over biologisch dat we daar naartoe moeten, dan toch, mevrouw de Boer, wil ik ook zeggen, dat u het niet snapt, want op dit moment is nog maar steeds 2 á 3 procent van de consument die dat koopt. Dus we kunnen met zijn allen willen dat we dat gaan produceren, maar als het niet verkocht wordt, gaan ook alle biologische boeren eraan. Anne Schaddelee: de betaalbaarheid van het UPLG, hoe zie je dat voor je? Daarbij zeg ik ook weer, volgens mij snappen we met zijn allen economie niet, want zoals Rutte, zag ik pas een keer zeggen, dan hebben ze het over zoveel miljard vers geld, toen dacht ik, wat is vers geld? Dat is dan geld buiten de begroting om. Ja, een keer is je portemonnee leeg. En ik snap dat het van de politiek heel makkelijk is om met andermans geld te lopen strooien, maar dat kan niet, je moet de economie in de gaten houden. En dat is ook, mevrouw Hoek van 50PLUS had het over een gemengd bedrijf, dat hebben wij. Hoe we de levensvatbaarheid zien? Ik vind, dat moet je aan de ondernemer zelf laten, het wil niet zeggen dat een gemengd bedrijf wel of niet levensvatbaar is, dat ligt aan de ondernemer die op het roer zit, maar dat ligt ook aan het stukje ondernemersruimte en vrijheid en dat is gewoon nu, door de politiek, wordt alles on hold gezet. Want dat is ook, jullie kunnen willen dat wij verder willen, als wij onze veestapel gaan halveren, alles is gebaseerd op het aantal dieren wat op dit moment in onze stal zitten. Daar is een investering voor gedaan voor de komende 30 jaar, dat kunnen we niet maar zo een streep onder zetten en daar kun je heel veel geld tegenaan gooien. Kleine aanvulling daarop: het is nu zelfs zo krom dat we hier in Nederland geld betalen om boeren uit te kopen en vervolgens, omdat er zo weinig eieren zijn wereldwijd. Ik sprak pas een Roemeense akkerbouwer, die zei, ik snap er geen reet van, maar ik ga investeren in kippen, want vanuit Brussel krijg ik zoveel geld. Dus we gaan hier gooien met geld, we gooien in Roemenië met geld en we gaan daar iemand eieren laten produceren waarvan die zelf ook al zegt: ik ben nooit zo goed als jullie. En dat klopt. BBB, hoe gaan we samen, hoe krijgen we weer het gevoel dat we dat samen gaan doen? Ja, als ik nu aan de politiek nog moet gaan uitleggen, hoe we samen moeten gaan werken, ik wil niet het gevoel krijgen dat we samen gaan werken. We moeten gewoon eens gaan aanpakken en het laten zien dat dat gebeurt. Als wij als stikstofcollectief iets aangeven, doe er dan wat mee en laat ons niet in een hoek staan. Wat is er verder nog gezegd? Ja, over dat gemeenschapsgeld. Ik denk dat dat al een paar keer hier genoemd is, dat is gewoon een eenmalige injectie en ik denk als laatste, we spreken met zijn allen heel veel over natuur en er zijn ook mensen die durven te stellen dat ze de natuur snappen. Ik vind dat een vorm van arrogantie, want ik denk dat de natuur, de vorm van leven die we hier op aarde kennen, die gaan we nooit snappen en daar moeten we alleen maar diep respect voor hebben. Dat heb ik als boer en dat moeten we met

zijn allen hebben en laten we daar gewoon eens naar kijken en kijken hoe we samen verder kunnen komen, maar smijten met geld zonder onze economie aan te kijken, ja, jongens, Over tien jaar ben ik heel benieuwd waar we met zijn allen staan, maar ga het woord wat ik ervoor heb, hier niet herhalen, maar jullie weten best waar ik heen wil. Hoe kunnen jullie mij vertrouwen geven? Het is geen spelletje wat we hier aan spelen zijn. Ik hoef niet per se vertrouwen te krijgen. Dat is gewoon een stukje, net als in een vriendschap, je bent er voor elkaar of je bent er niet voor elkaar, dus dat is ook gewoon doen.

De voorzitter: Ja, fijn. Dank u wel. Dan geef ik het woord aan de heer Karsemeijer, gaat uw gang.

De heer Karsemeijer: Ja, ik had volgens mij drie vragen. Allereerst de vraag van Van den Dikkenberg, SGP, over de zienswijze die we ingediend hebben op het ontwerp ULP, nou, ik heb inderdaad daar geen antwoord gehad. Jeroen van Wijk fluisterde in, er is een reactienota gekomen deze week. Ik heb daar nog geen mailtje gehad, geen berichtje, maar ik laat me er graag over informeren. Een vraag van ChristenUnie over de transitiefonds. Ik heb begrepen dat de provincie 100 miljoen beschik... geld gekregen heeft, omgerekend komt daar 10 miljoen misschien op het boeren erf. Een voorbeeld: 100 boeren hebben ingeschreven voor duurzame landbouw, in Stichtse Vecht hebben we 140 boeren. Agrarisch natuurbeheer. Op dit moment wordt 80 procent van onze inkomstenderving vergoed, als men aan agrarisch natuurbeheer doet, waar is die 20 procent? En 120 heb ik begrepen, mag niet betaald worden, ons verdienmodel, want dan zou het een verdienmodel zijn, omdat het dan staatssteun is. Dat zijn toch dingen waar eens naar gekeken moet worden en misschien nog even over GLB-geld, je kan als economie voor twee dingen kiezen: een garantieprijs voor je producten, of een basispremie op je land en Europa heeft gekozen voor basispremie. Wat mij betreft mag het ook garantieprijs zijn voor ons voedsel. Nou, dat is over de vraag van ChristenUnie en dan van mevrouw Van Gilse, VVD. We gaan u uitnodigen. Ja, met dat weidevogel verhaal hetzelfde, we kunnen niet groen doen als we rood staan. Dus de enige manier, ik heb het proberen aan te geven, om ons bedrijf economisch behalen is ontwikkelingsruimte geven en dat betekent soms ook groeien. Dus als ik de boerderij van de burens op kan kopen of ik kan er een maatschap beginnen, dat ik vervolgens mijn NB-vergunning, dat ik mijn NB-vergunning kan vergroten, misschien verplaatsen en misschien kan ik in plaats van 100, 150 koeien houden en dan verdien ik misschien een inkomen voor de komende 10 jaar.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dan geef ik het woord nu aan de heer De Koning.

De heer De Koning: Ja, ik had een vraag van het CDA. Het ging over voedselzekerheid, voedselzekerheid wil ik in gelijke lijn zetten met voedselkwaliteit. Wij willen niet weten, ik zal even een voorbeeld geven hoe het met eieren zit. We zeggen altijd, we zijn een exporterend land, 75 procent van onze eersteklas A-kwaliteit eieren worden geëxporteerd naar buitenland. Maar per saldo, worden net zoveel eieren geïmporteerd in Nederland, als geëxporteerd. Dat geeft te denken, dat wij, met zijn allen, al de goeie spullen wegbrengen en de rotzooi hierop aanhalen. Want, hier in Nederland, later we eerlijk zijn, is de kwaliteit van het voedsel en de duurzaamheid en de CO2 footprint en noem maar op, veel hoger als alle andere landen van de wereld. Dus daar praat ik over voedselzekerheid en daar is de provincie Utrecht ook een onderdeel van. Dan een vraag van BBB, over opkoop gronden. Dat was ook een vraag van de CU. Rond Westbroek Maartensdijk wordt er knap veel grond opgekocht door de provincie, boeren komen niet eens aan bod. Wil je er meer over weten, zullen we daar met die mensen moeten gaan praten. Ik ben niet helemaal up-to-date van alle ins en outs, maar we kunnen die gegevens wel verschaffen. Bijvoorbeeld een Bossenstrategie is allemaal mogelijk, maar gronden opkopen, lukraak landbouwgronden, waar wij onze kringlooplandbouw kunnen maken. Landbouwgronden opkopen en teruggeven aan de natuur, we hebben ook nog een rentmeestersopgave hierzo en onze rentmeestersopgave is deze: bebouw de aarde, wees vruchtbaar, bebouw de aarde en onderhoud ze, dat is

wat anders als alles teruggeven aan de natuur. Dan over de toplocaties voor biologische bedrijven. Een biologisch bedrijf heeft ook gewoon een NB-wetvergunning net als alle andere bedrijven, en wil je hebben dat er fatsoenlijke biologische productie plaatsvindt, hebben wij ook gewoon locaties nodig waar wij kunnen produceren en uitbreiden of ontwikkelen. Geef ons ontwikkelingsmogelijkheden. Wij hebben echt ook toplocaties nodig voor onze NB-wetvergunning. Wat er nu gebeurt, is: alle mooie toplocaties gaan plat. De oude rommel blijft staan en dat is denk ik ook in de lijn van voedselzekerheid, ook een hele belangrijke. Dan het managementmaatregelen voldoende geborgd, ik wil nog iets, ook iets zeggen van die toplocaties, wat er op dit moment gebeurt, bijvoorbeeld, mijn bedrijf. Mijn bedrijf zit tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Gelderse Vallei, of de Veluwe, maar ik zit in de piekbelasting regeling van 25 kilometer, maar mijn afstand is 20 kilometer. Ik ben geeneens geen piekbelaster, binnen mijn NB-wetvergunning, heb ik geen uitstoot op de Hoge Veluwe, heb ik geen uitstoot op de Rijntakken of wat dan ook, op de Utrechtse Heuvelrug. Maar, wat ze noemen mij, ze hebben een heel groot gebied gemaakt van 25 kilometer en doen er zoveel mogelijk mensen mee. In principe is een bedrijf op 20 kilometer afstand een toplocatie, maar ik heb wel de mogelijkheid om in de piekbelasting rekening mee te doen. Principieel een volledig verkeerde keuze. Ik heb ook een gemengd bedrijf, net hoe je het ziet, we hebben rosé vleeskalveren, we hebben kippen, maar we hebben een biologische uitloop, waar we Agroforestry doen. We hebben om onze kringloop rond te krijgen een afspraak met een akkerbouwer, of met verschillende akkerbouwers in de Flevopolder, waar wij mest naartoe doen en waar ons gaan weer van terugkomt. Dat zijn ook allerlei gemengde types. Let op. Ik probeer een bedrijf te beginnen. Ik ben een bedrijf zelf gestart, samen met mijn vrouw en mijn gezin en we hebben een bedrijf gemaakt wat bij ons past, wij zijn veehouders, we zijn goed voor de dieren, daar hebben we verstand van, daar hebben we expertise en ga van mij geen, net wat al genoemd werd, allerlei bedrijfstakken doen, waar ik niet gelukkig van word. Dit is mijn kwaliteit en mensen met kwaliteit op een toplocatie, die moet niet weghalen, of die moet je niet iets anders door de strot drukken, die moet je waarderen voor hetgeen wat hij doet, want die doet het veel beter als alle andere landen van de wereld. Wees er zuinig op. Dan nog een vraag over de politiek, daar wil ik wel iets over zeggen, mijnheer Schaddelee, ik heb aan den lijve ondervonden met al mijn innovaties met al mijn energie die ik gestoken heb om ontwikkelingen te doen, om verbeteringen te doen, om verduurzamingen te doen, om mijn stallen aan te passen, om met netwerken. Alles aan gedaan en waar ben ik tegenaan gelopen met het huidige kabinet is, elke innovatie of elke maatregel die ik neem, die én goed voor de natuur is, voor het milieu, voor dierenwelzijn, voor de omgeving, voor biodiversiteit, maar die geen vermindering geeft van staten, wordt afgekeurd. En elke aanvraag die ik doe, die een vermindering geeft van staten die wordt goedgekeurd. Ik hoop dat we nu met het nieuwe kabinet, daar een ander gevoel bij hebben. Dat ik, als ik een innovatie of een investering in mijn stal doe, waarbij ik energieneutraal word, waar ik ammoniak reduceer, waar ik fijnstof reduceer en wat heb ik daarvoor nodig? Een kleine uitbreiding van mijn aantal staten, laat ik dat maar even zo zeggen, oneerbiedig. Die moet gewoon, dat is toch voor iedereen goed, voor de natuur, biodiversiteit, overall is het goed voor, maar om dat te betaalbaar te maken heb ik een kleine uitbreiding nodig in de aantal staten. Kijk, dat bedoel ik met de wind van het nieuwe kabinet van dit moment. Zijn dan alle vragen beantwoord aan mij? Ik weet niet of er nog iemand was, die nog een vraag had, die ik vergeten ben, dan hoor ik het graag.

De voorzitter: Volgens mij heeft ze allemaal beantwoord. Dank u wel. Dan zijn we het einde gekomen van dit blok. Ik wil alle sprekers danken voor het mooie betoog, voor de uitgebreide antwoorden en neemt u plaats op de tribune, dan kunt u nog even meeluisteren naar de anderen. Dank u wel. Dan gaan we door naar de volgende sprekers en dan wil ik graag de heer Korrel, mevrouw Van der Laan, namens de AJK Utrechtse Venen, mevrouw De Rooij, de heer Van Schaik, namens de Nederlandse Melkveehouders Vakbond en de heer Scherpenzeel.

De heer Adriani: Voorzitter ...

De voorzitter: Mijnheer Adriani.

De heer Adriani: Ja, voorzitter, ik realiseer me dat we dit voor het eerst doen en dat ook nog een beetje uitvogelen is hoe dit werkt, maar we hebben nu volgens mij 8 van de 23 sprekers gehad. We zijn een uur of twee bezig. Ik zou toch de suggestie willen doen om te kijken of we het allemaal iets compacter meer to the point kunnen organiseren.

De voorzitter: Ik ga mijn best doen, maar ik kan u denk ik nu wel zeggen dat dat niet gaat lukken, want we geven ze allemaal de ruimte en we geven ook iedereen de ruimte om de vragen te stellen en de insprekers de antwoorden te geven. Dus het wordt een lange avond, maar ik hoop dat u blijft de hele avond.

De heer Westerlaken: Voorzitter, dan een aanvullende opmerking ...

De voorzitter: Mijnheer Westerlaken.

De heer Westerlaken: Misschien is het goed, dat u dan ook echt scherp op de tijd let. Het komt al een paar keer voor dat men de tijd erg overschrijdt en dat we misschien ook een limiet stellen aan de tijd die voor de beantwoording gebruikt wordt.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer korrel, gaat uw gang.

De heer Korrel: Ja, ik heb maar heel kort.

De voorzitter: Wilde u niet achter het spreekgestoelte hier gaan staan, dan kan iedereen u perfect zien. Gaat uw gang.

De heer Korrel: Hallo, ja, dit is voor mij ook nieuw en ik heb eigenlijk ook niet aangemeld maar ik had een heel klein ... Utrecht is de enige provincie die niet in ammoniakrechten handel doet, want in de EU stoppen jaarlijks 2 tot 5 procent van alle bedrijven en die productie wordt weer meestal door een ander overgenomen. Dat is precies de inflatie die ook plaatsvindt, die niet betaald wordt op het boerenproduct. Daarom moeten bedrijven kunnen ontwikkelen en groeien en nou is hier geen ontwikkeling meer mogelijk, vooral in de provincie Utrecht, terwijl wel Schiphol hier evenwel productierechten weggehaald heeft, vergunningen weggehaald heeft. Gaat Utrecht daar wat aan veranderen? Dat is eigenlijk alles wat ik ...

De voorzitter: Dat is snel, fijn. Dank u wel. Mevrouw Van der Laan.

Mevrouw Van der Laan: Ja, dank je wel. Ik sta hier namens alle jonge boeren uit deze provincie. Ik ben Mijke van der Laan, ik ben 21 jaar, ik heb samen met mijn ouders een biologisch melkveebedrijf en ik ben voorzitter bij de AJK Utrechtse Venen, dat is agrarisch jongeren contact uit het Westelijk veenweidegebied. Wij jonge boeren zijn de toekomst, we kijken vooruit, denken over oplossingen voor de uitdagingen die er liggen en proberen vooral een mooie toekomst voor onszelf en onze collega's te creëren. We hebben een sociale functie in het landelijk gebied, we beheren het landschap en produceren gezond voedsel. Onze polders zijn uitgestrekt en divers, extensief, intensief, gangbaar, biologisch, natuurboeren, van elke smaak is er wel wat. Elke jonge boer doet wat bij hem of haar past. Daar ligt de passie en daarmee maak je stappen vooruit. Het enige wat telt, is het voortzetten van het bedrijf. Boer blijven. Ideeën genoeg. De ene focust meer op neventaken, de ander op extensivering van zijn bedrijf, en weer een ander op technische oplossingen. Alles bij

elkaar, is het één geheel, staan we sterk en maken we stappen, juist, we maken stappen. Een hele goeie eigenschap van agrariërs, volgens mij, is praktisch denken. Waarom eindeloos praten, terwijl je ook gewoon iets kunt doen. Als het lukt, is het prachtig. Weer een stap verder voor de toekomst. Lukt het niet, dan leer je ervan en ga je op zoek naar iets anders. Precies deze eigenschap mis ik in ontwikkeling van beleid en specifiek in de uitwerking van het UPLG. Daar werkt het andersom. Eerst eindeloos praten, dan pas doen. Verder zie ik dat er veel onderzoeken gedaan worden om inhoud te geven aan het UPLG. Zelf ben ik met mijn collega van het AJK, betrokken geweest bij de sociaaleconomische impact analyse. Goed om te toetsen hoe de plannen impact kunnen hebben op de omgeving, maar het proces kan veel efficiënter en doelgerichter. Alle energie en geld gaat naar onderzoekjes, papierwerk en inschattingen. Waarom niet gelijk naar de praktijk? Ga gesprekken voeren met boeren en bewoners, proeven doen met de maatregelen, die bedacht zijn en ervaringen uit bestaande pilot en proeven meenemen, dan weet je tenminste gelijk of de maatregelen en de impact die op papier staat, ook daadwerkelijk uitpakken zoals ze zijn bedacht. Dat is waar het uiteindelijk om gaat, toch? Als iemand die elke dag in de praktijk werkt, kan ik jullie vertellen: het loopt nooit precies zoals je had bedacht, maar het resultaat kan net zo goed of zelfs beter uitpakken. We weten allemaal dat het vormgeven van het UPLG veel voeten in aarde heeft, maar is het niet zo dat het geld wat er stond voor de maatregelen, door het hoofdlijnenakkoord op losse schroeven staat? Komt het uitvoeren van de maatregelen straks weer uit de portemonnee van de boer? Toekomstperspectief, verdienvermogen en duurzame toekomstbestendige bedrijven zijn dingen die veel genoemd worden in de documenten over het UPLG. Wat ik mis: hoe willen jullie dat gaan bereiken? Wat betekent toekomstperspectief en een gezond verdienmodel eigenlijk voor de provincie? Zijn het niet gewoon mooie woorden? Draagvlak voor het UPLG is cruciaal om het te laten slagen. De boer die de maatregelen moet toepassen, maar ook de burgers die om het gebied heen wonen, ze moet tevreden zijn met wat er gaat gebeuren. Praktische maatregelen die passen bij een melkveehouderij en omgeving, waar de boer zelf ook achter staat, wat het bedrijf sterker maakt, in plaats van dat het een donderwolk is die boven het bedrijf hangt, in de vorm van stikstof gevoelige natuur en onpraktische maatregelen die boeren op kosten jagen. Wat hebben wij nou nodig van de provincie? Allereerst: de PAS-melders moeten gelegaliseerd worden, meer grond onder de boerenbedrijven, ook natuurgrond, in eigendom van agrariërs, dus geen actief grondbeleid van de provincie, maar inzet op agrarisch natuurbeheer. Alleen met meer grond is extensivering mogelijk. Geld. De boer is degene die gelijk veranderingen kan doorvoeren met hulp van een zak geld, een adviesbureau niet. Vertrouwen, minder regels en beperkingen, meer vertrouwen in de creativiteit en het ondernemerschap van de boer. Als laatste praktijkgerichte aanpak. Ga in gesprek met de agrariërs, met bewoners, met de omgeving, duik in de praktijk. Dan komen de oplossingen vanzelf. Tot slot: een duurzame voor Utrechtse voedselvoorziening begint bij jezelf. Koop jij al alleen lokaal Nederlands voedsel? Dank je wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mevrouw De Rooij.

Mevrouw De Rooij: Goedenavond. Mijn naam is Marga de Rooij en ik ben melkveehoudster in de polder Waardassacker. Dat is in Abcoude, het meest Noordwestelijk stukje Utrecht. Onze polder ligt naast polder Botshol en Nellestein en Natura 2000 gebied Botshol. Het is het landschap waar mensen van over de hele wereld 'the Netherlands' aan herkennen. Veenweiden, sloten, dam hekken en koeien. Ik vind het prachtig. Ik heb vandaag vijf minuten, terwijl ik u voor een goede beeldvorming over de situatie in onze polders en op onze bedrijven een dag of meer zou kunnen bijpraten. Ik ga mijn best doen binnen deze tijd te blijven en hem zo goed mogelijk te benutten. Laat ik beginnen met u uit te nodigen voor een echt gesprek, want ik hoorde in de context van het UPLG regelmatig zeggen: we zullen het samen moeten gaan doen. Wat begint volgens mij met een gesprek, u bent van harte welkom. Wat ik verder kwijt wil, in 2020, dat is inmiddels vier jaar geleden, hebben wij als agrariërs in deze drie polders gezamenlijk het voortouw genomen voor een gebiedsproces. Een

proces met als doel het toekomstbestendig maken van de polders en de agrarische bedrijven. Wij proberen vooruitgang te boeken op de maatschappelijke thema's: stikstof, bodemdaling en CO2-uitstoot, biodiversiteit, duurzame energie en voor ons als boeren van levensbelang, het verbeteren van de agrarische bedrijfsstructuur en het verdienvermogen. Dat doen we samen met gemeente, Waterschap, Natuurmonumenten, collectief Rijn, Vecht en Venen en de provincie Utrecht. Wij geloven in deze integrale aanpak, juist ook omdat er tegenstrijdigheden zijn. Een zonneveld, bijvoorbeeld, levert duurzame energie, maar is waarschijnlijk niet de beste oplossing in een weidevogel kerngebied. Voor ons agrariërs is de allerbelangrijkste pijler van het gebiedsproces en de toekomstbestendigheid van onze polders, het verdienvermogen. Zonder voldoende inkomsten kunnen wij de verduurzamingsmaatregelen die bijdragen aan de maatschappelijke doelen, niet betalen en wordt het uitvoeren van een agrarisch bedrijf onmogelijk. De marges zijn nu al heel klein. In het UPLG staan vele wensen en doelen geformuleerd op het gebied van natuur, water en klimaat. In hoeverre deze doelen haalbaar en betaalbaar zijn, is niet beschreven. Wel is duidelijk dat realisatie van deze doelen bijna allemaal terechtkomt in de landbouw. Dat, terwijl ook andere sectoren en oorzaken aanzienlijke invloed hebben op bepaalde emissies en daarmee op de haalbaarheid van de doelen. Denk bijvoorbeeld aan de stikstofuitstoot van Schiphol, die totaal onderschat wordt en de invloed van andere bronnen op de waterkwaliteit, zoals riooloverstorten en rivierkreeften. Hoe moeten wij als landbouw doelen halen, waar we maar beperkt invloed op hebben? De provincie heeft toekomstperspectief voor de landbouw als vierde doel toegevoegd, maar hoe ziet de provincie dat perspectief voor de bedrijven in een overgangszone, rondom een Natura 2000 gebied, die geacht worden om te schakelen naar extensieve natuur-inclusieve landbouw. De kaders nu, zijn vooral gericht op onttrekking van landbouwgronden voor natuur-, klimaat- en wateropgaven. Tegenover de hogere kostprijs van deze vormen van landbouw staat geen structureel hogere opbrengstprijis. Vanuit de markt is maar beperkt vraag voor de producten van deze bedrijven. Dus vraag ik u: hoe dan, wat hebben wij nodig? Een visie, een duidelijke richting die aansluit bij de vraag uit de markt en die past bij het streven naar voedselzekerheid. Beleid, dat agrarische bedrijven toekomstperspectief geeft, oftewel langdurige rentabiliteit, werkbare, reële en dus financieel haalbare oplossingen, die aansluiten bij de markt. De duurzame markt is een niche, weggelegd voor een beperkt aantal ondernemers. Pin ons niet vast op onhaalbare doelen, stikstofdoelen die alleen gerealiseerd kunnen worden door het leegvegen van een gebied, of flinke kostprijsverhogingen tot gevolg hebben, zijn geen haalbare doelen. Geef ons de tijd. Dit landelijk gebied is in de loop van eeuwen ontstaan, dat verander je niet in een bestuurstermijn. Zorg voor subsidie voor technische innovaties en stel alleen doelen waarvan het verdienmodel geborgd is. Ik vraag u ook, het hoofdlijnenakkoord te respecteren, dus geen verplichte krimp en geen onteigening. Tot slot, u weet dat het in de gebieden, bij ons boeren moet gebeuren. Betrek ons, het is een uitgelezen kans om juist aan de tafel van ons polderproces het gesprek te voeren, over eventuele maatregelen en de gevolgen daarvan, financieel en qua inpasbaarheid op de bedrijven en de eventuele tegenstrijdigheid met andere doelen. Alle partijen zitten bij ons om de tafel en juist daar wordt duidelijk wat wel en niet haalbaar is. Laat daarom de top-down benadering vanuit het UPLG los en geef de praktijk de ruimte. Kom luisteren naar de sector die aan de lat staat voor de uitvoering, de landbouw. Zij weten als geen ander wat haalbaar en betaalbaar is. Dus ik herhaal mijn uitnodiging. Als u wilt samenwerken kom met ons praten, dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer Van Schaik, gaat uw gang.

De heer Van Schaik: Ja, goedenavond. Dank je wel, dat ik hier vanavond u mag toespreken. Ik ben Gerrit van Schaik, ik ben een melkveehouder, samen met mijn familie in Loenen aan de Vecht en daarnaast ben ik bestuurder bij de Nederlandse Melkveehouders Vakbond en in die hoedanigheid ben ik ook aangesloten bij Stikstofcollectief, heb ik zitting in de Regionale Stuurgroep Utrecht-West en ben ik betrokken bij de Landbouw

Adviesraad, die voorheen onder de gebiedscommissie Utrecht-West viel. Er is al heel veel gezegd vanavond. Ik had een heel betoog over wat ik van de doelen vind. Onder andere Anja en Marga hebben al vrij duidelijk verwoord dat de doelen enorm hoog zijn, daar vinden we wat van. Ik denk niet dat we op deze plek de discussie gevoerd gaan krijgen over of ze al dan niet terecht zijn en wat ze wel zouden moeten zijn. In kadernotitie die hier voor ligt, bevestigt u nogmaals deze enorm hoge doelen van het Rijk over te nemen. Ik heb bedacht om met een voorbeeld te gaan beschrijven, wat mij opvalt als veehouder, wij hebben melkkoeien, dat wij veehouders vaak wel eens op ons vee willen gaan lijken. Samen met mijn vriendin kijken we weleens televisie, ook programma's als 'Boer Zoekt Vrouw' en dan proberen we vaak al, als er net iemand in beeld komen te raden: wat voor dieren zal die boer hebben? Gewoon aan zijn uiterlijk, of haar uiterlijk. Los van dat, als ik iets van een koe wil, als veehouder, dan weet ik hoe ik daarmee om moet gaan. Als ik wil dat die koe een stukje naar rechts gaat, dan kan ik keihard tegen die koe gaan douwen, om hem naar rechts te krijgen, maar het effect is dat die koe keihard de andere kant op gaat douwen en ik een stukje naar links beland. Andersom is hetzelfde idee, als ik die koe links ga douwen, dan beland ik rechts. Ik kan het touw om zijn kop binden, ik kan er enorm hard aan gaan trekken om hem vooruit te krijgen, maar die koe, die zet zich schrap en ik ga geen millimeter vooruit. Wat wel werkt, is als ik een emmertje brok haal en met die brok die koe probeer te lokken om in mijn richting te komen. Dan moet je eens kijken hoe snel die koe mijn kant opkomt en om dan nog eens de link naar het UPLG te maken: als ik die koe dus op een plek wil krijgen, die heel ver ligt van mijn boerderij, bijvoorbeeld, aan de andere kant van de Utrechtse Heuvelrug, dan kan ik een emmer pakken, dan kan ik 25 miljard brokjes indoen en aan de andere kant van de Utrechtse Heuvelrug gaan roepen naar die koe, dat hij daarheen moet komen, maar die koe die heeft geen idee hoe die daar moet komen. Die koe, die heeft ook geen idee, of dat die brokjes daar nog wel zijn, op het moment dat hij daar aankomt. Die heeft ook geen idee of die brokjes wel lekker zijn en die heeft ook geen idee, als die emmer leeg is, wat hij dan moet eten, dus waarom zou die hoe die kant opgaan? Die blijft lekker zitten waar die zit en die beweegt niet. Dus we kunnen nog zulke hoge doelen stellen, waar het om gaat is dat we met elkaar, stapje voor stapje onze weg gaan vinden. Dus we gaan een klein stukje de Utrechtse Heuvelrug op, we wachten tot die koe komt, met een klein beetje brok, geven hem die brok en als hij daar aangekomen is, kijken we hoe het bevalt en als we een stukje verder willen, pakken we weer een beetje brok en gaan we weer een beetje verder, zo komen we steeds een stukje verder. Om toch nog even terug te vallen op de doelen, de heer Greeven had een heel betoog over de natuurkwaliteit en gaf ook complimenten, voor wat wij als boeren al allemaal al doen aan agrarisch natuurbeheer. Ik hoorde bij enkele andere sprekers ook langskomen. Die natuuropgave is natuurlijk enorm, die 30 procent die in de natuurherstelwet staat, die in Europa inmiddels een beetje onder tafel ligt, maar die nog wel in het UPLG staat. Het is misschien wel één van de grootste opgave, maar het is misschien ook wel de makkelijkste opgave, want u heeft zelf de kaarten in de hand. Als u wil, dat wij agrarisch natuurbeheer doen, dan is het zorgen dat u die diensten aanbiedt en dat u een eerlijke vergoeding betaalt voor die dienst. Ik ken namelijk ook geen één enkele wegbermenmaaier, die de wegberm komt maaien, als u er niet voor betaalt, dus ik ga ook uw natuur niet beheren als u daar niet voor betaalt. Zo simpel is het. Zorg voor het geld, zorg dat we kunnen kiezen en accepteer dat er diversiteit is tussen veehouders. De ene veehouder is heel goed in het één, de ander is heel goed in het ander, maar met een goed bod is er allicht iemand die het wil doen. Het laatste doel van wat u in de UPLG erbij gezet heeft, de rendabele landbouw, daar zijn wij natuurlijk heel blij mee. Meerdere sprekers hebben het al kort benoemd, wat nog beter kan in het UPLG, is het borgen van die rendabele landbouw. Nu staat het er wel in en het klinkt mooi, maar het is onduidelijk wat het is. In de reactie op ons ... de schriftelijke reactie op de openbare consultaties van het UPLG, schrijft u dat alle vier de doelen gelijkwaardig gewogen worden. Wat houdt dat dan in? Stel dat we Klimaat, Natuur en Water 75 procent halen, moet ik dan ook genoeg nemen met 75 procent van mijn inkomen? Dan blijft er natuurlijk geen boer over. Ik denk dat het verstandig is, dat beter te beschrijven en beter te borgen. Waar ik nog op in wil gaan, is de Utrechtse aanpak, daar zijn met zijn allen heel trots op, vooral u hier in de zaal en ik denk ook dat dat goed

is. Dat staat al vanaf het ULG, dat is de voorloper van UPLG, was dat al beschreven. We hebben, we doen het bottom-up en we doen het met elkaar, staat daar al die tijd al in. We hebben een structuurbedrag bedacht met deelgebieden, bestuurlijke begeleidingsgroepen, regionale stuurgroepen, enzovoort. Op zich een goeie zaak, maar net als meerdere sprekers benoemd hebben, tot dusver, lijkt het toch wel erg of het allemaal van bovenaf geregeld wordt.

De voorzitter: Bent u bijna klaar?

De heer Van Schaik: Ik doe mijn best voorzitter, ik werk naar een eind toe. Zelfs de maatregelpakketten, die onlangs min of meer goedgekeurd zijn, 284 miljoen of 240 miljoen, wat het ook is, het is een heel enorm bedrag en misschien ook wel goed werk van de provincie, maar ze zijn wel samengesteld op, hier ergens, achter een dichte deur, zonder ons allemaal erbij te betrekken. Als wij regionale stuurgroepen maken of bestuurlijke begeleidingsgroepen, dan moeten we ergens over gaan dan moeten we zorgen voor mandaat. Ik ga geen heel betoog meer houden over tegenstellingen van bovenaf en van onderaf en we moeten het met elkaar doen, maar als u dat wil ...

De voorzitter: Kunt u dan afronden?

De heer Van Schaik: Nee, ik ga echt nog een klein stukje door, voorzitter. Als Landbouw Adviesraad hebben wij ook al meerdere keren het advies gegeven om groundbanken regionaal te organiseren. Ook nu, komende week, ligt er weer een grondstrategie voor, is er wederom niks met ons advies gedaan. Ik denk dat we het al drie keer hebben geadviseerd om ze regionaal te beleggen, met ook regionaal mandaat. Als Provinciale Staten heeft u gewoon bevoegdheid, net als vroeger met de landinrichting om commissies in te stellen die het regionaal kunnen regelen, maak daar gebruik van. Mijn oproep: geef de regionale stuurgroepen mandaat en organiseer regionale groundbanken met regionaal zeggenschap. Het is ook al even kort benoemd net, over de andere inzichten qua financiën van het nieuwe Coalitieakkoord, of Hoofdlijnenakkoord, u heeft ook dingen wel. Er is behoorlijk geld voor een maatregelpakket. Laten we aan het werk gaan met wat we weten wat er is. U wilt nu een kadernotitie vaststellen voor het gehele plan, met allerlei randvoorwaarden waarvan je nu al weet dat de randvoorwaarden niet ingevuld gaan worden. U komt alleen maar op weerstand vanuit de sector. Zet dan dat hele grote plan even in de ijskast, maar werk die maatregelpakketten, waar het geld voor is en ook de plekken waar geen geld voor is, maar waar u als provincie, ook in die kadernotitie zegt dat u zelf geld wil uittrekken, maak daar een notitie van, stel de kaders vast, hoe u dat met elkaar wilt uitgeven. Delegeer vervolgens het mandaat naar de gebieden om dat uit te werken met elkaar.

De voorzitter: Ik wil heel graag dat u nu gaat afronden.

De heer Van Schaik: Tot slot, voorzitter, regel nu dat de PAS-melders, de interims en alle anderen hun vergunning krijgen, anders zijn wij als Stikstofcollectief, blijven wij genoodzaakt om op de rem te blijven trappen. Deze mensen verdienen een vergunning. De allerlaatste opmerking: ik heb de hele kadernotitie doorgespit, ik heb één keer het woord innovatie kunnen vinden, voorzitter. Kom op mensen, dat kan echt beter.

De voorzitter: Wij hebben u gehoord, prima, dank u wel. Mijnheer Scherpenzeel, gaat uw gang.

De heer Scherpenzeel: Dank u wel, voorzitter. Beste Statenleden, ik sta hier, net als alle andere mensen. Wij maken ons zorgen. Ik vind het echt ongelooflijk hoe de provincie het voor elkaar krijgt, om zoveel mensen in het verweer te krijgen. Er klopt iets niet, maar laat ik voorstellen dat hier een rapport ligt, het is prachtig

geschreven, mooi verwoord en fijn dat er ook nog een heel klein stukje van de landbouw, aandacht is voor de landbouw. Maar, de grote vraag is: is er wel echt ruimte voor de landbouw, of is het erbij geschreven om ons aan het lijntje te houden om straks al die geschreven stukken, die in het UPLG benoemd staan, uit te voeren? In dit kaderdocument, UPLG, ontbreekt volledig en ik denk, ik heb niet geturfd, maar het woordje verdienmodel van de agrariër. Hoe vaak is het vanavond al niet genoemd? Hoe hoog zou de nood zijn? Hoe vaak moeten jullie het nog horen, Mirjam? Ook zullen de onkosten, nee, sorry. Hoe kunnen wij de Nederlandse burgers blijven voeden met de weinige dieren en de weinige vruchtbare landbouwgrond die overblijft, na het uitvoeren van het UPLG. Ook zullen de onkosten de pan uitrijzen. Hoe kan de agrariër dan blijven bestaan en betaalbaar voedsel voor eenieder produceren? Juist de intensieve agrariër produceert voor alle burgers. De extensieve agrariër is er juist voor de burger die wat extra kan en wil veroorloven. 53 Procent van Nederland is zelfvoorzienend qua voedsel, de rest importeren wij. De consument wil keuzes. Als ik hier de zaal rondkijk zie ik verschillende mensen met allemaal verschillende wensen, dus ook qua eten. Wij kunnen geen voedsel voor één doelgroep produceren. De één wil vlees, de ander wil vis en de ander wil weer plantaardig, het UPLG wijst er in mijn oog op, dat er in de toekomst nog maar voor één doelgroep in Nederland geproduceerd gaat worden. De rest moet geïmporteerd worden uit landen waar weinig regels zijn omtrent natuur en dierenwelzijn. Dus ik wil u meegeven, zorg dat het geproduceerd kan blijven worden voor iedereen. Arm of rijk, vlees of plantaardig. Als wij het UPLG uitvoeren zoals ik het gelezen heb, waar halen wij dan al die landbouwgrond vandaan om de burgers te voeden? Zoals ik het lees, zullen er nog vele agrariërs moeten stoppen en vruchtbare landbouwgrond omgezet gaan worden in bos en ruige natuur, waar geen voedsel vanaf komt. Er is dan minder voedsel beschikbaar, maar wel, maar er zijn wel meer burgers om te voeden. Als laatste wil ik nog een grote zorg met jullie delen. Ik zie niet in hoe dit UPLG, de natuur gaat versterken, mij is altijd geleerd dat de agrariër natuur beheert. Het grasland neemt CO2 op, weidevogels heten niet voor niks weidevogels, die leven op ons land. Wij, agrariërs zijn de grootste en de meest succesvolle natuurbeheerders van Nederland, zonder agrariërs wordt het onderhouden van het landschap onbetaalbaar, maar dan ook echt onbetaalbaar. Dan moet je je inwoners van Utrecht jaar op jaar een rekening sturen voor het onderhoud daarvan. Wanneer je niets aan het onderhoud gaat doen, wordt het één grote zooi, waar alleen maar muggen zitten en waar niemand dus meer kan genieten van de omgeving. Bovendien, en dat wordt continu vergeten, zal de CO2 en de methaanemissie substantieel toenemen op het moment dat je met natte natuur gaat werken. Als jullie dit allemaal niet willen, wees dan stoer en zet de landbouw op nummer 1 en niet op nummer 4. Ga met ons in gesprek om de landbouw rendabel te houden en te verbeteren en om zo met elkaar te werken aan een mooie toekomst voor de hele provincie Utrecht. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dan hebben we de insprekers gehad, dus ik wilde commissieleden vragen om de nodige vragen te stellen. Wie mag ik als eerste het woord geven? Mijnheer Van Vuuren, gaat uw gang.

De heer Van Vuuren: Ja, dank u wel voorzitter. Mijn eerste vraag is aan mevrouw Van der Laan van het AJK. U gaf aan dat u betrokken bent geweest bij de sociaaleconomische impactanalyse en u had wat kritiek op het proces. Mijn vraag is eigenlijk, als u nu gewoon eens zou moeten zeggen, wat de impact volgens u is van het UPLG, sociaal en economisch gezien, wat zou dan uw antwoord zijn? Voor mevrouw De Rooij, heb ik een vraag, u begon even over eventuele onteigening. Mijn vraag is, wat doet het met u dat het huidige college van de provincie Utrecht onteigening boven de markt laat hangen. Dan mijn vraag voor de heer Van Schaik is: u had het over dat de borging voor de rendabele landbouw mist en mijn vraag is eigenlijk, is volgens u een rendabele landbouw haalbaar, als de huidige doelen voor natuur, water en klimaat gehandhaafd blijven? En diezelfde vraag zou ik eigenlijk ook willen stellen aan de heer Scherpenzeel. Dat was het, dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer Westerlaken, gaat uw gang.

De heer Westerlaken: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan mevrouw Van der Laan. Complimenten overigens, voor uw inspraak. Ik hoor graag jonge agrariërs, die zo enthousiast daarover kunnen vertellen en ook nog steeds perspectief zien, maar u stelt op een gegeven moment, misschien heb ik het niet goed begrepen, maar vandaar de vraag om het nog eens uitgelegd krijgen. U zegt: zorg dat we meer grond krijgen, ga geen grondbeleid voeren. Nou wordt op, in dezelfde vergadering ook over het grondbeleid gesproken, persoonlijk ben ik er voorstander van om wel een grondbeleid te hebben als provincie, om daarmee boeren op gang te kunnen helpen, op wat voor manier dan ook. Dat werd ook in het Coalitieakkoord opgenomen. Maar hoe ziet u dat dan? U zegt: wij willen meer grond, want dat heb je nodig om te extensiveren, maar hoe moeten we dat dan bereiken?

De voorzitter: Ja, dank u wel, mijnheer Van den Dikkenberg.

De heer Van den Dikkenberg: Ja. Voorzitter, dank. Een vraag voor mevrouw Van der Laan. U gaf kort weer hoe het SEIA-proces beleefd werd. Kunt u daar nog iets duiding in geven? En wat betekent het programma eigenlijk voor de functie van de boer? U schetst een mooie sociale functie, wat betekent dit programma, als dat doorgevoerd wordt voor die sociale functie in het landelijk gebied van de boer? Dan een vraag aan de heer Van Schaik en mevrouw De Rooij, beiden. Aan de ene kant werd gezegd, het is heel erg een top-down benadering en vanuit de stuurgroep en dergelijke en aan de andere kant werd er gezegd, de Utrechtse aanpak was juist bottom-up met elkaar. Hoe bleven jullie de huidige aanpak en is het is het een kering zeg maar, in het UPLG, dat we heel erg naar top-down gaan, of is dat juist de inrichting van de procesorganisatie en moeten we juist naar bottom-up en met elkaar? Graag daar iets meer duiding bij. Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Wie heeft er nog meer ... Mijnheer De Jong, gaat uw gang.

De heer De Jong: Ja, dank u wel, voorzitter. Twee korte vragen, één vraag voor mevrouw Van der Laan, ook ik wilde wel even, daar de complimenten voor geven. Misschien zijn wij het niet overal mee eens, maar wat mij betreft was dit by far de mooist geformuleerde en beste input en ook heel duidelijk, dus echt grote complimenten. Eén vraag had ik aan mevrouw Van der Laan, u zegt, dat u hoopt dat de kosten niet uiteindelijk uit de portemonnee van de boeren moet betaald worden, nu het geld in het akkoord in Den Haag is weggenomen. Kan ik daaruit opmaken dat u het liever had gezien dat het geld was gebleven in dat fonds en de plannen daarvoor werden doorgezet? Hoe had u dat eigenlijk liever gezien? Ik kan me overigens erg voorstellen dat u dat gevoel heeft, nu dat geld er niet is. Dan een vraag voor de heer Van Schaik, u had het over een aanpak, stapje voor stapje, die redentatie kan ik erg goed volgen. Kan ik daar dan uit opmaken dat u zegt: ik ben het in principe met de richting eens, maar de snelheid om daar te komen, die moet naar beneden. Kunt u bevestigen of die interpretatie juist is? De tweede vraag is: wat zouden dan wat u betreft haalbare eerste stapjes zijn in die richting? Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Verder nog vragen? Mevrouw Van Gilse.

Mevrouw Van Gilse: Dank voor het woord. Meteen even aanhakend op de vraag van de heer De Jong, daar sluit ik me bij aan. Dan had ik ook aan de heer Van Schaik, even zeggen dat ik het een mooie metafoor vond en het ook eens ben dat de borg van de rendabele landbouw beter moet. Ook gaf u aan, dat er niets met de adviezen van de commissie waarin u in zit is gedaan, over de regionale grondbank en op het grondbeleid. Zijn er nog andere adviezen die uw commissie heeft gedaan voor het grondbeleid, zoals over het voorgestelde pachtbeleid? Dan heb ik nog een vraag voor mevrouw Van der Laan, ook dank voor haar inbreng en een compliment. Ik had een beetje dezelfde vraag als de heer Westerlaken aan haar, ook over het grondbeleid, waarin natuurlijk voor de komende jaren wordt geschetst, hoe we als provincie daarmee omgaan, maar ook

hoe het pachtbeleid eruit gaat zien, heeft de AJK daar ook op gereageerd en heeft u een idee hoe dat er naar huns inziens uit moet gaan zien?

De voorzitter: Ja, dank u wel. Verder geen vragen meer? Mevrouw Batteau.

Mevrouw Batteau: Ja, dank u wel, voorzitter. Ik heb ook twee vragen, ook één voor mevrouw Van der Laan. Ik sluit me aan bij de complimenten. Ik vond het een heel enthousiasmerend verhaal, heel positief, optimistisch. Dat is mooi om te horen. Inderdaad zullen we het niet met alles eens zijn, maar dat wilde ik in ieder geval gezegd hebben. U eindigde met een mooie vraag: kopen we allemaal lokaal voedsel? Ik denk dat dat één van de belangrijkste vragen is waar we naartoe moeten in onze provincie, dat we vooral lokaal gaan verbouwen, dus ik vind dat een hele mooie manier om je bijdrage af te sluiten.

De voorzitter: Dank u wel. Verder geen vragen meer? Mevrouw Batteau.

Mevrouw Batteau: Dank u wel voorzitter. Ik heb ook twee vragen, ook een voor mevrouw Van der Laan. Ik sluit me aan bij de complimenten. Ik vond het een heel enthousiasmerend verhaal, heel positief, optimistisch. Dat is mooi om te horen. Inderdaad, zullen we het niet met alles eens zijn, maar dat wilde ik in ieder geval gezegd hebben. U eindigde met een mooie vraag: kopen we allemaal lokaal voedsel? Ik denk dat dat een van de belangrijkste vragen is waar we naartoe moeten in onze provincie. Dat we vooral lokaal gaan verbouwen. Dus ik vind dat een hele mooie manier om je bijdrage af te sluiten. En ik was eigenlijk benieuwd van, en eigenlijk horen we dat in alle bijdragen terug, dat die verdienmodel dat dat dus lastig is. Dat er wel waarschijnlijk een neiging is of dat er best een wil is om daarnaartoe te veranderen, maar dat moet dan wel ook rendabel zijn. Dus zowel lokaal als rendabel. Misschien kun je daar iets over zeggen hoe dat mogelijk gemaakt kan worden op verschillende manieren. En wat ik ook mooi vond is dat dat u de nadruk legt op het in gesprek gaan met burgers naast in gesprek gaan met boeren. Dus ik was benieuwd, wordt dat nog niet voldoende gedaan door de provincie? En hoe zou dat eruitzien volgens u? En dan heb ik nog een vraag voor de heer Van Schaik, eigenlijk in het verlengde van mijn collega's van Volt en VVD. Dus dat het doel misschien wel- Dat dat wel erkend wordt, maar dat het stapje voor stapje moet gaan. En wat zijn dan de brokken? Is dat alleen geld of zijn er ook andere dingen die kunnen helpen om die stapjes te zetten? Dat was mijn vraag, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Geen vragen meer? Dan geef ik het woord aan mevrouw Van der Laan. Oh. Mijnheer Schipper gaat uw gang.

De heer Schipper: Dank u wel, voorzitter. Ik zit een beetje in een hoekje natuurlijk. In aanvulling op mevrouw Batteau heb ik eigenlijk de vraag ook aan mevrouw Van der Laan, hoe zij de rol van de agrarische industrie ziet. Want dat heb ik vanavond nog helemaal niet gehoord. En de rol in de zin van een rendabel bedrijfsmodel. Iemand anders die daar wat erover wil zeggen is ook wat mij betreft van harte welkom.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Van der Laan, gaat uw gang.

Mevrouw Van der Laan: Heel veel vragen. Dank je wel. Ik ga mijn best doen om op alles zo goed mogelijk antwoord te geven. Als eerste. Ik ben inderdaad betrokken geweest bij het SEIA-proces. En de vraag was wat gaat de impact worden van het UPLG op ons? Ik denk dat het belangrijkste is, de grootste impact is die maatregelen worden op de agrarische sector weer neergestort. En voor je gevoel is dit de zoveelste. Dus allereerst denk ik de impact is dat boeren eerder de hakken in het zand gaan zetten in plaats van stappen zetten. En wat mijnheer Van Schaik heel mooi zei is als je kleine stapjes zet, dan hou je die boeren meer

betrokken en kan je het vertrouwen ook wat meer terugwinnen. Stap voor stap. Ik had over het grondbeleid. Dat wil ik niet omdat dan maak je jezelf afhankelijk van gronden die de provincie heeft aangekocht. Hoe dan wel? Ik ben wel voorstander van als agrariërs meer grond in bezit hebben. Dus wie weet kan de provincie daarbij helpen. Een andere optie zou nog wel kunnen zijn, is langdurig pacht. Een idee, pachtcontracten van twintig jaar met een beloning daarin. Dus stel je voldoet aan alle voorwaarden binnen die twintig jaar, dat dan nog eens twintig jaar verlengd wordt. Dan weet je waar je op kan bouwen. Vervolgens wat betekent UPLG voor de sociale functie van de boer? Die vind ik lastig en ik denk dat die vooral bij de burgers neergelegd moet worden. En om dan gelijk even in te haken op de andere vraag, in gesprek gaan met burgers is minstens net zo belangrijk. Want onze burens wonen tegen ons aan. Die zien ook wat wij doen en hebben daar zo hun mening over. Die kijken er misschien net weer iets anders tegenaan dan dat wij doen als burger, niet als ondernemer. Dus ik denk dat dat heel belangrijk is dat die ook meegenomen worden in de processen. Vervolgens ik had het over het geld wat nu weg is. Hoe zie ik het? Wat ik vooral vind is de provincie heeft wel wat geld voor die maatregelen, voor nog wat andere dingetjes. Begin maar met dat geld efficiënt inzetten voor alle maatregelen. En vooral breng het alsjeblieft naar de boer en gebruik het niet voor adviesbureautjes voor onderzoeken voor van alles en nog wat, maar zet het in voor het doel wat je uiteindelijk wil bereiken. Iets efficiënter. Even kijken. Hoe kun je lokaal produceren rendabel maken? Daar heb ik gelukkig heel veel ervaring mee. Ik heb met mijn ouders ook een boerderijwinkeltje. Ik moet zeggen het is een nichemarkt. Voor ons is het een hele mooie manier om risico in je bedrijf te spreiden. En om je eigen product te verwaarden, maar ook om de burger te betrekken bij het bedrijf, om het echte verhaal te kunnen vertellen. En om die waardering ook weer terug te krijgen. Hoe kun je het dan rendabel maken? Dat is echt gewoon hoe meer burgers naar de buurman gaan om melk te halen en kaas te kopen en noem het maar op, hoe beter dat wordt. Dus dat moet iets zijn waar elk burger zich bewust van moet zijn. En als je groen zegt dan moet je het ook wel een beetje doen. Het is niet zeggen dat je duurzaam wil maar vervolgens het goedkoopste in de supermarkt halen. De rol van de agrarische industrie. Ik denk dat je daarmee bedoelt grote bedrijven als De Heus en veevoederbedrijven, et cetera. Die zijn hartstikke belangrijk voor de agrarische sector, want die leveren het voer voor onze koeien en adviezen, die leveren kennis et cetera. De rol daarvan, ik denk wel dat boeren wat meer hun eigen bedrijf- Je mag best wat meer vertrouwen hebben in je eigen ondernemerschap en in je eigen ideeën, plannen en dat uitvoeren. Je hoeft niet altijd te luisteren naar de adviseur. Wat ik daarvan tegen de provincie kan zeggen, geef ruimte voor boeren om die creativiteit ook te uiten. En dan kom ik weer terug op die top-down aanpak. Als je het van onderop aanpakt en met boeren gaat praten, ze ruimte geeft, misschien ook met burgers. Je wil niet weten wat er allemaal voor een leuke ideeën boven komen dwarrelen en geef daar alsjeblieft ruimte voor. Jullie hebben het geld. Dus wie weet wat ervan kan komen. Ik denk dat ik zo alles heb beantwoord en anders dan hoor ik het graag.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw De Rooij.

Mevrouw De Rooij: Ik had er volgens mij twee. Allereerst de heer Van Vuuren van BBB. Over de onteigening. Wij zijn vier jaar geleden gestart met ons gebiedsproces en een van de belangrijkste afspraken die wij daar onder andere met de provincie gemaakt hebben, is dat wij niet overgaan tot onteigening binnen dat gebiedsproces. Dat is een allesbepalende voorwaarde geweest, omdat je daarmee namelijk het vertrouwen uit het gebied haalt, het vertrouwen uit ondernemers haalt. Hangt het mij boven het hoofd of niet? Dus dat het nu nog steeds boven de markt hangt is denk ik voor zo'n proces als het UPLG heel kwalijk. Want het geeft zoveel onzekerheid. Zit ik net op het verkeerde stukje grond op het kaartje, waardoor het voor mij aan de orde zou kunnen zijn? Ik denk dat je dat gewoon als overheid niet moet willen, en zeker niet als je juist iets van de sector gedaan wil krijgen. Dus dat is wat betreft onteigening. En mijnheer van de SGP had het over de top-down benadering. Ik kom weer terug op ons gebiedsproces. Tweede belangrijke voorwaarde daarin was de

bottom-up benadering. We gaan uit van onze eigen kracht in ons gebied, we stellen onze eigen doelen. Nogmaals, alle partijen zitten bij ons aan tafel, ook de gemeente, ook Natuurmonumenten, ook de provincie. En daar hebben we mee afgesproken we gaan dat van onderaf doen. En dan komen we tot reële doelen. Wij willen stappen zetten, wij willen vermindering van de emissies, maar wij weten als geen ander wat wel en niet haalbaar is. Dus juist in dat gebiedsproces is die bottom-up benadering heel belangrijk en wij lopen er enorm tegenaan dat overheden daar dwars doorheen gaan. Onze gemeente, De Ronde Venen, bijvoorbeeld heeft de windmolens in de ijskast gezet. En alles in de rest moet geregeld worden met zonnevelden. De polder waar ik in boer is een weidevogelkerngebied. Als de plannen van de gemeente doorgaan zoals ze nu op papier staan, dan zouden daar in een poldertje van driehonderd hectare drie zonnevelden van achttien hectare kunnen komen. Ik vind dat onbegrijpelijk dat dat kan en het helpt ook niet in het proces, want uiteindelijk moeten wij daar dus op de een of andere manier een invulling aan geven en wij hadden duurzame energie als thema. Dat hadden we graag op een andere manier ingevuld omdat zonnevelden juist niet passen in een weidevogelkerngebied. Dus dat is vooral ook richting overheden, bottom-up heeft echt voordelen omdat je dan maatwerk levert. Dus dat is mijn toelichting daarop. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Van Schaik.

De heer Van Schaik: Dank u wel voorzitter. Ik heb ook best een aantal vragen. Begin met de heer Van Vuuren of een rendabele landbouw eigenlijk mogelijk is met deze doelen? Om eerlijk te zijn denk ik als we al deze doelen van klimaat, natuur, water na willen streven, dat we heel weinig landbouw over gaan houden in onze provincie. Ze zijn zo ingrijpend dat de sector echt veel kleiner wordt. Vervolgens heeft dat consequenties ook in de keten. Onze melkveehouderij is voor een groot deel coöperatief georganiseerd. Dus als wij melkfabrieken moeten sluiten, dat betekent dat de rekening weer bij de boer op het bordje komt en zo klapt de hele keten in. Dat wil niet zeggen dat er geen een boer overblijft. Er zal heus een korte keten boeren her en der op de hoek van de straat overblijven, maar het gros, met deze doelen stuurt u de landbouw de richting in die met u met zijn allen niet wil. Neem bijvoorbeeld de klimaatdoelen. De enige manier om die op mijn bedrijf met enigszins behoud van rendement te behalen is door additieven te gaan voeren aan mijn koeien, zodat ze minder methaan uitstoten. Wil ik dat doen, moeten ze eigenlijk iedere twee uur zo'n additief hebben, dus moet ik ze eigenlijk op stal gaan voeren. Als het even kan misschien nog mestvergister. Dan moet ik een bepaalde schaal hebben om dat rendabel te maken. Dat betekent dat mijn bedrijf groter wordt, dat betekent ook wederom dat ik mijn koeien binnen moet houden om die mest op te vangen. Dus u krijgt de rendabele bedrijven zijn grote, intensievere bedrijven. Er is niks mis met intensief maar volgens mij is het niet helemaal de bedoeling om de melkveehouderij verder te intensiveren. En dat is wat u bereikt met deze doelen zo hoog te stellen. Dus ja, er zal een bedrijf overblijven. Maar de landbouw wordt enorm veel kleiner. Dan de heer Van den Dikkenberg met een vraag over top-down en waar nou precies die omslag zit en hoe ik dat bedoelde. Wat ik heb bedoeld te zeggen is dat als je het UPLG leest en vooral een stukje over de Utrechtse aanpak, dan wordt de indruk gewekt dat we het met zijn allen doen en in de gebieden doen zoals mevrouw Van der Laan ook zei mevrouw De Rooij. Alle partijen aan tafel, we maken met elkaar een plan we kijken wat haalbaar is. Maar tot dusver is mijn ervaring dat het eigenlijk vooral hierboven bedacht wordt. En dat zelf al een heel klein stukje. Nog steeds vind ik hoog in de keten waar op regionaal stuurgroep niveau we eigenlijk al met elkaar aan het vergaderen zijn, waar we eigenlijk over gaan. De hele maatregelpakketten gaan overal omheen en we zitten te vergaderen om te vergaderen. We krijgen geen enkel mandaat en op die manier heb je niet het gevoel ook. Want aan dat soort tafels zitten de natuurorganisaties, landbouworganisaties, de gemeente, de waterschappen bij elkaar. Op dat gebied komt het al niet bij elkaar. Dus laat staan op alle tussenlagen. Het staat leuk op papier, maar in de praktijk bent u met zijn allen te bang om het mandaat naar de gebieden te leggen en wilt u hier overal over beslissen en maakt zich zorgen of we al die doelen wil halen. Want als we een

doel niet halen, dan krijgen we geen euro om überhaupt iets in een gebiedsproces te doen. Dat is de realiteit. En dan een aantal vragen van zowel de heer De Jong en mevrouw Van Gilse over mijn mooie voorbeeld van tegen koeien aanduwen om ze op een plek te krijgen. De bevestiging of ik de richting wil onderschrijven. Zeker ben ik het ermee eens dat we met allen een mooie aarde achter willen laten. Ik heb er zelf ook kinderen. Ik hoop ook dat eentje misschien ooit boer wil worden, maar bovenal hoop ik dat ze gewoon hun hele leven lekker en gezond kunnen eten en gezond oud kunnen worden en misschien nog wel een beetje ouder en gezonder als nu. Maar dat vind ik iets anders of dat ik het eens ben met een klimaatdoelen van een X hoogte of een stikstofdoel wat bestuurlijk gekozen is aan de hand van kaartjes van mevrouw van der Wal en wat helemaal niets te maken heeft met hoe de natuur er hier in Utrecht bij staat of hoeveel stikstof we in Utrecht uitstoten. Ik zie niet wat het met elkaar te maken heeft in een aantal gevallen. Maar ik ben ook niet blind. Ik zie wat de maatschappij vraagt. Die vraagt dat wij verduurzamen. En kunnen wij verduurzamen? Ja. Alleen niet van nul naar honderd in zes seconden, dus zoals mijn voorbeeld was stapje voor stapje. Maar als ik een richting in moet bewegen, dan wil ik graag weten welke kant ik op moet en ik wil graag weten hoe ik er moet komen. Dat wil ik het liefst zelf uitvogelen, maar ik moet wel zien waar ik heen ga. De heuvel moet niet zo hoog zijn dat ik niet kan zien waar ik heen moet, dus doe het nou gewoon stapje voor stapje. En hoe vullen we dat dan in? Welke brokken werd ook gevraagd. Volgens mij is een van de manieren dus het geld wat momenteel binnen is gehaald voor de maatregelen pakketten. Dan zijn die ook wel voor een deel heel erg gericht op het herstellen van natuur en daarvoor het minder productief boeren. Vindt nou met elkaar een manier dat dat geldt zowel bijdraagt aan de rentabiliteit van de landbouwbedrijven, als bijdraagt aan de doelen van de natuur. En ik heb geen kant en klare oplossing over welke brok waar past, maar geef dat mandaat over hoe dat geld te besteden aan de gebieden. Zoals mevrouw De Rooij zegt, je zit in je gebied met alle organisaties, je weet wat wel en wat niet werkt. Probeer op die manier met elkaar een goede manier te vinden om dat geld te besteden. Mij werd nog gevraagd naar de opmerking over grondbeleid die ik maakte en of er nog meer adviezen over waren. Om te beginnen dat advies over het grondbeleid. Mevrouw Van der Laan zei geen grondbeleid. Ook ik ben geen fan van een provincie die gronden koopt en daar allerlei hobby's mee gaat uitvoeren. Maar grond is wel een cruciaal iets in een gebiedsproces. Het grootste ontwikkelperspectief voor melkveebedrijven, ik zit hier nu met de melkveehouders vakbond, als je al wil extensiveren is de enige manier meer grond. Minder dieren is eigenlijk nagenoeg op een uitzondering na niet rond te rekenen. Maar stapje voor stapje groeien in areaal, eventueel met dezelfde dieren en misschien weer een keer een ander stapje een andere kant op, dat is een mogelijkheid die er wel in zit Maar dan moet je dat faciliteren. Er zal een tijd aankomen komende jaren dat er stoppers zijn. Dus er zullen gronden vrijkomen. Dat zal niet direct efficiënt verdeeld worden. Dus een goed ruilverkavelingsproces kan best bijdragen aan het ontwikkelen van onze bedrijven. Maar als dan de provincie een grote grondbank heeft en alle gronden richting natuurdoelen schuift, dan gaat het niet gebeuren. En ook boeren die hebben geen, u heeft het denk ik gehoord vanavond, we hebben niet allemaal vertrouwen in de provincie dus die zullen niet vooraan staan om hun grond aan de provincie te verkopen. Op het moment dat je regionaal grondbanken belegt, maar ook het zeggenschap over die grondbanken regionaal belegt. Dus een aantal agrariërs die daar zeggenschap in hebben, een DWO, een waterschap, een gemeente, voor mijn part onafhankelijk voorzitter. Zorg dat die stemverdeling in evenwicht is. Op die manier kun je die gronden netjes verdelen en kan het bijdragen aan zowel het bereiken van je natuurdoelen als het versterken van de structuur van de landbouw. Dat hebben wij al een paar keer geadviseerd en tot nu toe heb ik er niks van gezien. Dat was mijn punt. Hebben wij meer adviezen gegeven voorzitter? Ja en die zijn ook volgens mij via de gebiedscommissie naar de gedeputeerde staten gestuurd. Maar allicht kunnen we ze nog een keertje boven tafel trekken en een keer met u delen. Ik heb daar geen enkel bezwaar tegen.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Scherpenzeel.

De heer Scherpenzeel: Ik sluit me aan bij de heer Verschaik met mijn antwoord.

De voorzitter: Dat gaat vrij snel. Dank u wel. Dan hebben we deze ronde ook gehad. Ik wil de insprekers danken voor het betoog en alle antwoorden die u heeft gegeven. En ik denk dat het tijd is om even te pauzeren. Vijf minuten? Ja? Dan gaan we even vijf minuten pauzeren.

De voorzitter: De vijf minuten zijn voorbij, we gaan we verder met de vergadering. En ik wil graag voor het volgende blok mevrouw Smeenk, de heer Verhoef, de heer Vermaat, mevrouw Verweij is digitaal zie ik en mevrouw Versteeg. Zullen we weer verder gaan? Bent u allemaal zover? Mevrouw Smeenk, u bent er. De heer Verhoef, mijnheer Vermaat is er ook. Mevrouw Versteeg. Mevrouw Smeenk, gaat uw gang hoor.

Mevrouw Smeenk: Beste commissieleden. Graag wil ik onze visie van de Dierenbescherming delen betreffende de kadernotitie UPLG en dan vooral inzoomen op dierenwelzijn. Dierwaardigheid is een van de uitgangspunten voor de structurerende principes van het UPLG. De Dierenbescherming is blij dat de provincie Utrecht dit expliciet benoemd. En we kijken dan ook uit naar de uitwerking hiervan in de volgende versie van het UPLG. Een aantal suggesties die wij hierbij kunnen doen zijn het opnemen van zoveel mogelijk win-win maatregelen. Maatregelen voor zowel milieu en natuur enerzijds als dierenwelzijn anderzijds. Denk aan stalsystemen waarbij mest en urine aan de bron worden gescheiden en zo snel mogelijk uit de stal verwijderd worden, zoals een vrij leven stal voor melkvee of varkensstallen met een varkenstoilet. Dit verbetert en het stalklimaat voor de dieren en verlaagt de emissies. Als tweede, door in het veenweidegebied een hogere grondwaterstand te combineren met het houden van robuustere veerassen. Bij een hogere grondwaterstand is de extensivering van de bedrijfsvoering noodzakelijk om het grasland in stand te houden. Robuuste rassen kunnen beter omgaan met veel weidegang en weinig tot geen krachtvoer omdat ze minder hoogproductief zijn dan de Holstein Friesian koeien. Daarnaast kunnen ze beter tegen een stootje en dit komt het dierenwelzijn ten goede. Vervolgens de stimulering van de biologische veehouderij en ondersteuning van andere koplopers. Dit kan zowel financieel als door het zoeken naar experimenteerruimte. Op de site van ookonzetransitie.nl vindt u meer win-win maatregelen en voorbeeldbedrijven. Het reduceren van de stikstofemissies is vanzelfsprekend een belangrijk onderdeel van de kadernota en het UPLG. In de conceptversie is te lezen dat de provincie streefwaarde voor reductie wil opstellen. Hierbij wil de Dierenbescherming graag aandacht vragen voor wat de effecten van streefwaarde kunnen zijn op het dierenwelzijn. In Noord-Brabant zien we een strenge reductienorm van tot wel 85 procent. Dit is begrijpelijk en noodzakelijk vanuit het natuur oogpunt. Alleen deze kunnen alleen maar op dit moment behaald worden door het plaatsen van luchtwassers. Iets wat het dierenwelzijn niet ten goede komt vanwege een verminderd stalklimaat. Verder kom je dan bij meer gesloten stalsystemen terwijl vanuit dierenwelzijnsoogpunt juist uitloop en weidegang wenselijk zijn. De Dierenbescherming vraagt dan ook om een integrale aanpak waarbij ook de effecten van de beoogde maatregelen op dierwaardigheid in kaart worden gebracht. Dit om single issue oplossingen die leiden tot win-verlies situaties te voorkomen. Ook het stimuleren van de eiwittransitie is onderdeel van de concept UPLG. Het is mooi om te zien dat de provincie hieraan wil bijdragen. De eiwittransitie is noodzakelijk voor een toekomstbestendig voedselsysteem. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het stimuleren van de productie van plantaardige eiwitten door Utrechtse landbouwers. Graag ga ik nog kort in op de Utrechtse monitor duurzame landbouw. In de reactienota op het UPLG is te lezen dat de provincie invulling wil geven aan dierenwelzijn via het UMDL. Ook dit vinden wij een positieve ontwikkeling. Al plaatsen we wel de kanttekening dat dierenwelzijn opnemen in het UMDL alleen niet voldoende is, aangezien dit een vrijwillige regeling is die momenteel alleen maar beschikbaar is voor melkveehouders en niet voor de andere diersectoren. Ook is het nodig om dierenwelzijn nog beter te verwerken in het UMDL. Momenteel zijn alleen weidegang en levensduur opgenomen. Andere onderwerpen waarop melkveehouderij punten voor dierenwelzijn zou kunnen scoren,

zijn het houden van het kalf bij de koe en bijvoorbeeld vrijloopstallen. Dierenbescherming denkt graag mee voor de invulling van het UMDL, ook voor de andere sectoren. Bedankt voor uw aandacht.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Verhoef.

De heer Verhoef: Dank u, voorzitter. Beleidsvisies bijstellen of niet. Ik zal me even voorstellen. Ik ben Leo Verhoef. Woon in Kockengen waar ik een jongvee opfokbedrijfje heb. Omdat ik hiermee niet mijn brood kan verdienen, werk ik er daarnaast bij als agrarisch bedrijfsverzorger. Hierdoor kom ik bij veel veehouders. Ik voel bij die veehouders een afnemend enthousiasme en zie de angst in hun ogen met het beleid wat nu heerst. De beleidsvisie van de provincie Utrecht wat nu gevoerd wordt, wekt grote zorgen op bij mij en mijn collega's. Het landelijke coalitieakkoord was voor velen veehouders een grote opluchting. Maar hoe gaan jullie dat doen provincie Utrecht? In plaats van vijfendertig miljard wordt er nog maar vijf miljard over Nederland verdeeld. En waar gaat jullie deel heen in het UPLG? W focussen veel te veel op biologische landbouw, wat slechts vijf procent van de markt betreft en in vele gevallen afhankelijk is van subsidie. Het is dus maar een op de twintig veehouders. En dan te bedenken dat het gedeelte van de biologische melk nu in de normale melkstroom gemengd wordt omdat biologische kopers van de markt veel te klein zijn. Mijn aanwijzing is te stoppen om te veel de nichemarkt als redding te zien. Even tussen de bedrijven door, vooral mevrouw Van der Laan krijgt een compliment. Want dat is natuurlijk wat we graag willen zien als groene provincie. Als niet realiteitsprovincie, vinden we de nichemarkt prachtig, want daar ligt onze redding. Vergeet het. Het is vijf of tien procent. We moeten gewoon naar de normale landbouw terug. Ik heb een stukje over Arnoud Boot staan. Dat zal ik niet helemaal uit de doeken doen, want dan kom ik tijd tekort. Maar het lijkt me ook voor heel veel mensen die hier voor de provincie werken eens goed om wat vaker naar BNR Nieuwsradio te luisteren, maar ook NPO1, daar komt hij ook. Dan kan je heel mooi verhaal halen hoe de economie in elkaar zit, hoe er nog geld moet verdiend worden. En hij zegt overheidsbemoedienis, daar moet je zoveel mogelijk vanaf blijven. Want is een verstoring van het marktmechanisme. En hier zijn we met allerlei dingen bezig wat de markt gewoon verstoort en dat hebben we nog niet in de gaten, misschien als het te laat is. Maar goed, ik moet het kort houden anders kom ik niet door mijn betoog heen. Door de vergrijzing en de slechte vooruitzichten in de veehouderij, met name door de onterechte afschaffing van de derogatie, zullen de bedrijfsbeëindigingen al voldoende stikstofvrij laten vallen. Echter, nu al zie je dat er te weinig geld is voor het onderhoud van de natuurgebieden. En respecteer dus dat de veehouder de goedkoopste kracht is om de natuur te laten verzorgen. Dus jaag ze niet onnodig te vroeg weg. En dan het woord rendabel in de provincieplannen. Rendabel. Dat moet je toch echt googelen. Ik bedoel, daar is hier zoveel over gesproken. Het water staat de boer tot aan de lippen. Als je nu weet hoeveel de mestafvoer kost. Wij hebben er nog heel weinig over gehoord. Dus ik noem het maar even. Maar het is gewoon om wakker van te liggen. Verder de tweede tak, waar zoveel over gejubeld wordt bij de groenen. Dat klinkt alsof een werknemer gezegd word je moet er maar een tweede baan bijnemen om rond te komen. Juist inkrimping staat haaks op rentabiliteit. CO2-reductie staat bij de provincie Utrecht hoog op de lijst. Zo hoog dat ik me afvraag wordt er een goede afweging gemaakt tussen kosten-baten en zo ja, moet deze afweging niet bijgesteld gaan worden? Bedenk dat Nederland slechts verantwoordelijk is voor 0,4 van de CO2 wereldproductie. 0,4. En als we het dan mondiaal over stikstofproductie hebben, waar de meeste veehouders al decennialang aan werken door rantsoenberekening, toevoeging additieven, ammonia remmende toevoegmiddelen et cetera, et cetera. Dan weet de insider dat de voetprint van de Nederlandse veehouder verreweg de beste positie heeft op de wereld. Verder hebben we gezien wat de gevolgen zijn om te veel stikstofgevoelige bieden aan te wijzen. Dit omdat het beste jongetje van de klas wilde zijn. Nu zitten we in onze maag met de versnipperde natuurgebieden die voor te veel veehouders een rem zijn op de normale gangbare veehouderij. Het stukje over de biodiversiteit zal ik overslaan in verband met de tijd. Het faunabeleid. Wat denkt de provincie daarvan? Kijk naar het beleid in 2024 en het beleid in 2020. Was het

beleid in 2020 met visie? Gaan we ons belastinggeld in nog meer recreatieterreinen steken? Bij mij in de buurt liggen ongeveer vijf recreatieterreinen. Als ik daar langskom, zelfs op hoogtedagen, zie ik er bijna niemand. Worden er tellingen gehouden, gemeten wat de jaarlijkse bezoekers zijn? Moeten we daar niet gaan inkrimpen? Na het kabinet Rutte drie- **Beeld en geluid valt weg**

De heer Vermaat: Ik ben Corné Vermaat, ik ben bestuurslid van het collectief Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en ik zit ook in de adviesraad van landbouw Utrecht. Ik heb vanavond heel veel zaken gehoord. Dat het Bottom up moet worden. Als we enigszins verschillende doelen willen realiseren vanuit de overheden, dan moeten we zorgen voor echt perspectief voor de landbouw. En waardeer die ook. Zonder waardering gaan wij niet aan de gang. Dan worden we niet vlot getrokken door een emmertje biks, zoals mijnheer Van Schaik zei. En wellicht kan het collectief enigszins van die kleine stapjes zorgen. Zorg voor een goed verdienmodel. Het huidige beleid is allemaal gericht op een onkostenvergoeding, maar nooit gericht om echt te willen investeren in tijd en geld om de doelen te realiseren. Benut ook vooral de positieve momenten van het agrarische- en landschapsbeheer wat er nu is, dat is echt uniek. Er is ontzettend veel draagvlak onder de melkveehouders wat betreft agrarische natuurbeheer. Als ik kijk naar de laatste ALV bij ons in de buurt, dan zitten meer als 200 melkveehouders waar een goeie harmonie is en dan moeten we koesteren. En we kunnen natuurlijk ook heel veel doelen inzetten via het ANLb, omdat er ook een uitgebreide kwaliteitsstructuur is, zowel landelijk als provinciaal. Dan kan ik enkele voorbeelden noemen. We hebben een uitgebreide certificering, onafhankelijk Audits Stichting Certificering SNL. We hebben controles van NVWA en RVO inclusief koppeling van registratiepercelen. We hebben ook onafhankelijke monitoring en schouw, een uitgebreid netwerk en overlegstructuren. En denk vooral ook de overkoepelende van ons collectief is boerenatuur, dan praten we over 12.000 deelnemers. Ongekend. Benut die kans. Ook een oproep voor die vijfhonderd miljoen die gereserveerd is voor de ecosysteemdiensten. Zet die in via de huidige structuur van de ANLb en laat het geld niet verloren gaan ergens in de middenlagen. En misschien wel een oproep om even op boerenatuur de site te kijken wat ze met die vijfhonderd miljoen willen doen of wat hun zienswijze is om dat geld te willen besteden. Het mooie was ook dat ik zag dat ze minder wilden sturen op soorten, maar meer op habitat types. Maar daar kunnen we als melkveehouder of als boer invloed op uitoefenen, en niet op verschillende soorten die we zo graag willen behouden. Belangrijke voorwaarde voor verder uitbouwen van het ANLb. Daar zijn echt ontzettend belangrijke pijlen en daar gaan we zeker succes mee hebben als de vrijwillige basis blijft. Want daardoor kunnen we de boeren bewegen om ons in te zetten. En laten we niet verdere verplichtingen en juridische consequenties op lange termijn aan ons binden. Denk aan die waardenkaart van de kleine landschapselementen. Hoe het daar fout is gegaan. Laat dat de les zijn voor de toekomst dat we op vrijwillige basis met de mensen in het veld het gesprek aangaan. Ten tweede ook een goede vergoeding voor het beheer. Het is nu absoluut geen verdienmodel en als we een kans van slagen willen hebben, moet er een verdienmodel komen. De burger gaat ook niet investeren in zonnepanelen als de energierekening niet minder wordt. Er moet perspectief zijn op rendement. Eenvoudige wet- en regelgeving die niet conflicteert met de doelen van NPLG en UPLG. Voorbeelden zoals conflicten sloot- en oeverbeheer. Denk aan die insteek, met die bufferstroken. Dat moeten we allemaal niet willen. Men moet het kunnen begrijpen en men moet het kunnen lezen. Een gezonde mate van flexibiliteit en vrijheid voor de collectieven. Het is moeilijk natuurlijk om de regie te verliezen eventueel aan instanties, maar geef ons die vrijheid. Zodat het beste maatwerk gemaakt kan worden voor de gebieden. En een gezonde dosis boerenverstand en nuchterheid. Een volgend punt, alertheid op conflicterende doelen en conflicterende streefaantallen van doelsoorten. Meer bomen, meer kleinere landschapselementen, meer windmolens en meer openheid voor weidevogels. Dat gaat gewoon niet samen. Dus ga eens in gesprek met het gebied, met de collectieve, om te kijken welke oplossing voor handen is. En ook, en die is denkt wel ondergesneeuwd maar die is ontzettend belangrijk om eventueel toch de doelstellingen omtrent bij het weidevogelbeheer te behalen, het opzetten van monitoring. Niet van de

vogelsoorten, die ook, maar ook van predatie. Want voor goede inzet van predatiebeheer hebben we gewoon data nodig en laten we dat ook gaan inzetten. Kortom, en daar wil ik mee afsluiten, benut het ANLb, zorg voor perspectief en een goed verdienmodel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan hebben we mevrouw Verweij. U bent digitaal, begreep ik. Mevrouw Verweij? Niet? Gaat niet door. Mevrouw Versteeg.

Mevrouw Verweij: Hallo, ik ben er wel. Goeieavond. Ik zal het een beetje kort houden, want het loopt inderdaad voor iedereen uit en er zijn door andere mensen zijn er al heel veel goeie dingen besproken. Ik ben zelf een melkveehouder en ik heb ook meerdere takken. Ik heb vier takken hebben wij op ons bedrijf. En daar zeg ik ook bij wat er nu eigenlijk ook-... En we hebben niet door dat die meerdere takken ook heel veel energie kosten. Ik heb het met heel veel plezier gedaan maar ik weet niet of de opvolging dat ook kan. En nu wordt er in de huidige wereld erg heilig gedaan over meerdere takken hebben, dat dat een goeie spreiding is. Het kan, maar het moet wel in je zitten om het te kunnen. We hebben allerlei dingen. Ik heb bijvoorbeeld over weidevogel beheer. Als we dat willen, dat willen wij als boeren best wel meehelpen. Maar wij hebben ook andere problemen, zoals zwerfkatten, mensen die met drones gaan, de kraaien mogen niet meer bijgehouden worden door de jagers, dus we hebben in verhouding meer kraaien die ook de eendeneieren en alles leegzuigen. Er zijn gewoon heel veel talloze dingen waar we niks aan kunnen doen, maar wel afgerekend worden omdat er minder weidevogels zijn. Hetzelfde als met de kwaliteit van het water. Daar worden wij afgerekend, maar we hebben niet in de gaten dat inderdaad de kreeften, de rivierkreeften, een grote plaag is. En daardoor wordt het water niet meer gezuiverd doordat hun de waterplanten hebben weggekaapt. Het is belangrijk als we inderdaad vragen of er ideeën zijn om de doelen te halen. De doelen zijn inderdaad heel groot. Maar als je ideeën opwekt met elkaar, dan gebeurt er veel meer als dat het gedwongen wordt. Er zijn ook mogelijkheden zoals langs de snelweg hadden ze vroeger dat ze bijvoorbeeld schapen deden. Dat doen de overheden niet meer. Nu doen ze het maar heel mondjesmaat, zelf maaien, laat het maaisel liggen. Dat is ook een stikstofverontreiniging. Als we dat nou gewoon weer oplossen hoe het vroeger was. Maar opeens werd er geen vergoeding meer gegeven dat de schapen langs de snelwegen het kort hielden. Er zijn zoveel dingen mogelijk. Even kijken wat- Ik heb het een beetje opgeschreven. De vervuiling van water. We weten niet waardoor het komt. Komt het ook niet door andere vervuilende praktijken, zoals fabrieken. Nu krijgt de landbouw gewoon heel veel op zijn dak, terwijl we niet weten waar het om gaat. Net hadden we het over- De Dierenbescherming had het over we moeten naar de robuustere koeien gaan. Dat vind ik heel knap dat ze dat willen. Maar waar is er de jaren ervaring die wij als agrariër hebben? Ik heb meerdere soorten koeien en ik doe eigenlijk van ieder koe ga ik bedenken van wat is de uitslag ervan? Is die inderdaad robuuster of niet? Maar dat hoeft niet per se dat dat geen Holstein Friesian is. Dat kan nog steeds. Het kan een meer moest zijn. Wij willen als boeren zijn best wel gaan bedenken wat er mogelijk is. Dan heb ik het bijvoorbeeld over dat inderdaad waarom worden wij niet vergeleken dat wij natuur en boerderij kunnen zijn. De Biesbosch is alleen natuur, maar daar is de kwaliteit van de natuur ook niet goed. Even kijken hoor, wat wou ik allemaal nog meer- Er zijn ook mogelijkheden om te zorgen dat bijvoorbeeld de koeien langere tijd hun productie behouden. En dan heb je ook minder eiwit nodig, zoals krachtvoer naar alles. Wij vinden het gewoon jammer dat eigenlijk nu van buitenaf wordt er elke keer adviezen gegeven hoe wij inderdaad als boerderij zijnde het moeten doen, zonder dat daar ervaring mee is. Dat is eigenlijk- En het belangrijkste is, hebben wij nog toekomst voor onze kinderen, voor andere mensen die in de agrarische sector willen gaan. Kijk, ik red het wel, wij komen er wel. Maar wat is voor de toekomst en wat is- Als een boer eenmaal weg is naar buitenland, die komt echt niet meer terug. Dus mijn vraag is wat wil Utrecht? Wil Utrecht nog boeren hebben of moeten ze toch allemaal weg en worden het uiteindelijk herenboerderijen? Dat is mijn vraag. Hiermee wou ik afsluiten.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Versteeg.

Mevrouw Versteeg: Geachte statenleden en commissieleden. Ik ben Linda Versteeg. Ik heb samen met mijn man en vier kinderen een melkvee- en vleesvarkensbedrijf in Rhenen. Ik ben namens de LTO Noord afdeling Gelderse Vallei en de Gebiedscoöperatie het Binnenveld de afgelopen maanden betrokken geweest bij het Utrechts Programma Landelijk Gebied. Ook heb ik hierover meerdere gesprekken gevoerd tijdens de daarvoor in gerichte bijeenkomsten. Daarnaast heb ik ook schriftelijk gereageerd op het concept UPLG. Wat mij opviel tijdens deze sessies is dat er wel geluisterd werd tijdens de gesprekken, maar dat ik niet het gevoel heb gekregen dat wij als aanwezigen hierbij enige invloed hebben gekregen op de inhoud van het UPLG of de maatregelpakketten. Om hier een voorbeeld van te geven. Ik was aanwezig bij een bestuurlijk rondetafelgesprek op 27 maart. Een dag later werd het complete maatregelenpakket ingediend bij het rijk. Ik denk dan niet dat er nog iets van het rondetafelgesprek is meegenomen in de maatregelenpakketten. Jammer vond ik dat, een gemiste kans. Maar dan de inhoud. Ten onrechte wordt voor het Binnenveld de natuurdoelanalyse als uitgangspunt genomen en daarbij ten onrechte het voorstel gedaan om het Natura 2000-gebied te verbinden met de natuur in de Binnenveldse Hooilanden. Nulmetingen en referenties ontbreken bijna volledig in de natuurdoelanalyse en het geldt voor zowel stikstof als habitat. Het probleem van de slechte staat van de natuur moet opgelost worden door de boeren. Maar als we dan eens naar het gebied kijken, dan zien we dat dit gebied omsloten is door industrie, een rondweg, een nieuwe woonwijk. Heeft de uitstoot van deze industrie en wegen dan geen invloed op de natuur? Hebben de jarenlang bronbemaling in de nieuwe woonwijk dan geen invloed op de waterhuishouding in dat gebied? Dit lees ik allemaal niet terug in het verslag van de ecologische autoriteit en de MDA. Wel lees ik dat om de waterhuishouding te verbeteren de boeren moeten stoppen met beregenen. Beregenen? Ik denk dat er in een straal van vijf kilometer om het gebied misschien twee boeren hun land wel eens beregenen. En dan hebben we het over maximaal een week per jaar. Is het dan terecht om zo naar de boeren te wijzen? Er moet sowieso nog eens goed gekeken worden naar de wensen van de provincie om de natuurgebieden uit te willen breiden. Dit is niet wenselijk. Het klinkt mooi om de verschillende natuurgebieden met elkaar te willen verbinden. Bedenkt u niet dat deze verbinding er al jarenlang is met de agrarische gronden die ertussen liggen? Ook dit is grond waar zoogdieren, insecten en vogels veel te vinden zijn, zeker als je kijkt hoe duurzaam deze gronden nu al beheerd worden door de plaatselijke boeren. Zoek daar dan ook naar de mogelijkheden. Niet in de vorm van een overgangszone, maar door boeren te stimuleren om iets extra's te doen wat ten goede komt aan de nabij liggende natuur. Maar dit wel voor een volwaardige prijs. Geen vergoedingen, maar een normaal verdienmodel. Daarnaast moet men zich realiseren dat er de laatste vijf jaar in het Binnenveld, dat is Gelderland en Utrecht, al circa 540 hectare natuur gerealiseerd is en dat er nog maar slechts 2600 hectare landbouwgrond aanwezig is. Dit is een kritische omvang. Het zou dan ook ronduit onwenselijk en zeer onterecht zijn als de natuurdoelanalyse met haar adviezen overgenomen wordt in het UPLG. Een rapport gebaseerd op zoveel onjuistheden en een autoriteit die ondersteund wordt door Staatsbosbeheer, is zeker niet geschikt om gebruikt te worden in zo'n belangrijk document als het UPLG. Mijn volgende punt bezwaar gaat over het overgangsgebied waarover geschreven wordt in het UPLG. We willen absoluut geen overgangsgebieden met daarbij verschillende percentages reducties. We weten inmiddels allang dat de reductiedoelen of zoneringskaartjes niet werken. Circa negentig procent van de stikstof slaat binnen honderd meter neer, dus dan heeft een zonering zoals beschreven in het UPLG absoluut geen meerwaarde voor het aangrenzende Natura 2000-gebied. Daarbij geeft een dergelijke zonering erg veel beperkingen en geen perspectief voor bedrijven die zich bevinden in dit gebied. Wat ik verder nog mis in het UPLG en in de maatregelpakketten is iets over de mogelijkheden voor innovaties, zoals bijvoorbeeld mono-mestvergisting in combinatie met minerale strippen. Dit is een proces waarbij stikstof en methaan gereduceerd worden en groen gas opgewekt wordt uit mest. Dit zou een goede oplossing kunnen zijn bij de stikstof- en

methaanopgave en de energieopgave, maar ik lees dit niet terug in het UPLG. Ook over de intensieve veehouderij is weinig geschreven. Ik ben erg benieuwd naar een uitwerking van de zogenoemde streefwaarde voor reductie voor de niet grondgebonden sectoren. Houdt hierbij rekening met het perspectief voor de bedrijven. Het moet rendabel zijn om aanpassingen te kunnen maken. Dan wat over de maatregelenpakketten van het UPLG. Dit klinkt als een goed initiatief, geld aanvragen om alvast te kunnen starten met de zogenoemde koplopers projecten. En dit alles ten behoeve van het UPLG wat eraan komt. Maar is dit wel zo positief? Want wat zien we als we inzoomen op de bedragen die aangevraagd zijn door de provincie? Een aanvraag van 326 miljoen, waarvan nu een voorlopige toezegging van 284 miljoen. Echter, maar 53 miljoen voor de landbouw. Dus bij een programma landelijk gebied wat voor het overgrote deel bestaat uit landbouw, stelt de provincie welgeteld zestien procent van het totale bedrag beschikbaar voor de landbouw. Hoe kan dit? Het probleem waar we steeds over praten, dat zit toch bij de landbouw? Of beter gezegd, de oplossing ligt toch bij de landbouw? Dan hoort daar toch het overgrote deel van dat geld naartoe te gaan? Het is onbegrijpelijk dat er maar zo'n klein gedeelte van het aangevraagde bedrag naar de landbouw gaat. En dan vraag ik mezelf nog erg af of er überhaupt wel geld bij de landbouw terechtkomt. Want ik ben bang dat het grootste gedeelte al op is aan onderzoek- en adviesbureaus voordat het bij de boer in de portemonnee komt. Mijn laatste punt is misschien wel het belangrijkste. We praten al tijden over hoe we er nu toch voor moeten zorgen dat we al die gestelde doelen, deels opgelegd, deels gecreëerd, moeten behalen. Kortere gezegd, hoe zorgen we voor dat al die boeren de benodigde aanpassingen gaan doen om dit te kunnen behalen? En wat ik dan steeds hoor is dat we vanuit Utrecht, en ook landelijk, een bottom-up benadering willen. Maar hoe kan het dan dat we hier met het UPLG juist bezig zijn met een top-down benadering? Met dit UPLG geven we inderdaad de gewenste randvoorwaarden waar we in de gebieden behoefte aan hebben. Maar daarnaast leggen we de boeren zoveel beperkingen en ingewikkelde pakketten op, dat er te weinig ruimte overblijft voor de gebiedsprocessen. En ik kan dit weten. We zijn namelijk bij ons in het Binnenveld al twee jaar bezig met een gebiedsplan. We hebben hier een heel plan klaar. Een bottom-up plan gemaakt door boeren en in samenwerking met de natuurorganisaties, met de LTO, de NAJK en de collectieven. Een plan waarin we laten zien wat we allemaal al doen, maar zeker ook een plan waarin we aangeven wat er allemaal wel mogelijk is. We willen dus wel, maar wil de provincie dit ook? Of houden zij vast aan de top-down benadering van het UPLG? Ik hoop van niet. Ik denk dat we de boeren, de mensen die meer dan ook altijd bezig zijn met de natuur, heel hard nodig hebben bij het behalen van al die doelen. Dus geef hun de ruimte en luister ook naar wat zij echt nodig hebben om dit allemaal te kunnen uitvoeren. Zo simpel kan het zijn. Bedankt.

De voorzitter: Dank u wel. Dan zijn we nu toe aan de vragen. Wie van u heeft vragen? Mijnheer Schaddelee, gaat uw gang.

De heer Schaddelee: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan mevrouw Versteeg, met complimenten voor hoe zij inderdaad het perspectief van haar inbrengt. En u noemt inderdaad, u bent betrokken bij de ontwikkelingen in het Binnenveld. Dat ligt inderdaad heel erg ingeklemd natuurlijk tussen stedelijk gebied en jullie hebben een hartstikke mooie gebiedsvisie, gebiedsplan gemaakt met alle partijen uit het landelijk gebied. Maar juist niet, en dat zegt u ook in uw verhaal denk ik terecht, niet met daarbij ook de inbreng van- Wat heeft de impact van industrie, vanuit bereikbaarheid, vanuit woningbouwontwikkelingen enzovoort. Ik ben even benieuwd hoe u bij de ontwikkeling van dat gebiedsplan voor het Binnenveld, wat uw ervaringen daar waren? Want daar zijn ook gemeenten bij betrokken. Hoe ging dat? Hoe werd dat perspectief ingebracht en waar liep u tegenaan qua beperkingen?

De voorzitter: Dank u wel, Mijnheer de jong.

De heer De Jong: Dank u wel voorzitter. Ik had een vraag naar aanleiding van de inbreng van de heer Vermaat, over de ANLb. Erg interessant. Daar kijken we inderdaad heel erg kritisch naar hoe dat dan zou kunnen. U geeft een aantal condities, onder andere perspectief op rendement. Mijn vraag zou zijn wat denkt u, wat is in uw optiek de rol van de boeren daarbij? Is het enkel de bedoeling dat er vanuit gemeenschapsgeld continu op structurele wijze subsidies worden gegeven om het agrarisch natuurbeheer mogelijk te maken? Of ziet u dat daar op lange termijn een andere rol van de boeren passend bij zou kunnen zijn? Ik ben erg benieuwd naar uw gedachten daarover. En naar aanleiding van de inbreng van mevrouw Versteeg had ik nog een vraag. U geeft aan het bijzonder jammer te vinden dat er in uw ogen een beperkt deel van het toegezegde geld naar de landbouw gaat. Hoeveel geld denkt u dat er nodig is dan voor de landbouw om die doelen wel te halen? Wat had u graag gelezen? Dank voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Batteau.

Mevrouw Batteau: Ik had een vraag voor mevrouw Smeenk van Dierenbescherming. Bedankt ook voor deze bijdrage. Met aandacht voor win-win maatregelen en ook voor aandacht voor de integrale aanpak. Dus dat we niet met bepaalde maatregelen dierenwelzijn dat dat achteruitgaat, niet vooruit. Ik had een vraag over de uitwerking, want we hebben het concept UPLG en we hebben nu de kaderstelling UPLG. Hoe kijkt u als vertegenwoordiger van de Dierenbescherming aan tegen hoe dat nu is verwoord en ingevuld? Voor beide documenten eigenlijk. Kunnen we vanuit de kaderstelling dat nader uitwerken en wat zou u daarin adviseren om dat krachtiger te maken? Want dat is nu eigenlijk vooral benoemd, als dat we aandacht hebben voor dierenwelzijn, maar het is niet ingevuld.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Westerlaken.

De heer Westerlaken: Dank u voorzitter. Ik heb een hele eenvoudige, korte vraag aan mevrouw Versteeg. Toen u sprak over ingeklemd tussen rondweg, de industrieterrein en woonwijk. Toen bedoelde u de Hellen neem ik aan en niet het binnenveld.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Van Gilse.

Mevrouw Van Gilse: Dank. Allereerst een vraag aan de heer Verhoef. Hij had het op een gegeven moment over lege recreatiegebieden. Ik hoor graag waar die zijn. Zelf zie ik de recreatiedruk in onze provincie de afgelopen jaren toenemen. En dat gaat waarschijnlijk zich ook zo voortzetten, komt ook uit alle onderzoeken. En ik ben ook benieuwd hoe de heer Verhoef, waar hij vindt dat de inwoners van onze provincie dan zich buiten mogen bewegen en het groen in mogen gaan. Vervolgens heb ik nog een vraag aan mevrouw Versteeg. Erg dank voor het verhaal en ik sluit me ook aan waar de roep om ruimte voor innovaties. Welke innovaties mist zij nu? Ze heeft er al een paar genoemd. Maar misschien weet u nog een paar nu ook te noemen. En wat kunnen wij als provincie, naast hier aandacht om vragen bij het rijk, om het juridisch te borgen. Wat kunnen wij als provincie daar verder op dit moment volgens haar aan doen om daaraan bij te dragen? Dank.

De voorzitter: Dank u wel, Mijnheer Van den Dikkenberg.

De heer Van den Dikkenberg: Dank voorzitter. Ik heb een vraag aan de Dierenbescherming. U gaf aan misschien moeten we koplopers wel financieel gaan ondersteunen. Hoe kleurt u koplopers in? We hebben eerder vanavond andere koplopers gehoord. Dat is wat breed gedefinieerd. Wie zijn dat en hoe ziet u dat langjarig voor u? Dan aan de heer Vermaat. Die wilde graag echt perspectief met waardering en schetste daarbij een beeld bij de ANLb. Daar werd een beeld geschetst als subsidies als verdienmodel. Kunt u wat meer

handvatten geven dan hoe dat ingericht moet worden? En wanneer kan dat dan een poot zijn onder een bedrijf? Want we hebben ook boeren gehoord vanavond die dat juist niet als meerjarige inkomstenbron zien. En mevrouw Versteeg, kunt u een inkijkje geven in de coöperatieleden en de samenwerking nu met de natuurorganisaties in het Binnenveld en de gerealiseerde winsten? En hoe het gaat nu in de coöperatie ten opzichte van de opgaven die er spelen en het gebiedsproces wat gestart moet worden, of gestart is, of vastgelopen is. Dank u wel.

De voorzitter: Mijnheer Van Vuuren.

De heer Van Vuuren: Dank u wel voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Verhoef. Mijn vraag is hoe kijkt u eraan dat provincie het huidige UPLG gewoon doorzet? Terwijl u terecht aangeeft dat het hoofdlijnenakkoord een grote koerswijziging betekent. Graag uw reflectie daarop. Ik heb een vraag aan de heer Vermaat. U sprak aan het eind van uw betoog even over monitoring van predatie. Mijn vraag is heeft u daar ideeën over hoe we dat kunnen vormgeven? En een vraag aan mevrouw Versteeg. U gaf aan dat er wel naar u geluisterd wordt, maar dat u het gevoel heeft dat u geen invloed heeft en dat stukken gewoon zonder wijzigingen worden doorgestuurd. Mijn vraag is wat doet dat met u? En komt u de volgende keer weer opdraven als daar om gevraagd wordt of heeft u dan een andere reactie? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Verder nog iemand? Niemand? Dan geef ik het woord aan mevrouw Smeenk.

Mevrouw Smeenk: Dank u wel. Ten eerste de vraag van de Partij voor de Dieren. Hoe zou dierenwelzijn nog beter geborgd kunnen worden? Nu is het dus deels geborgd in de monitor, maar dat is vrijblijvend en nog niet voor de andere sectoren. Dus ik zou zeggen dat het sowieso een goed initiatief is, maar breidt het uit met nog een aantal andere factoren behalve leeftijd en weidegang en ga het ook voor de andere sectoren, voor de varkens en de kippen doen. En ook in het UPLG zelf. Op een gegeven moment zullen er natuurlijk maatregelen getroffen moeten gaan worden voor reductie en toets dan of die maatregelen dierenwelzijn niet verslechteren voor de dieren in de veehouderij, en bij voorkeur natuurlijk verbeteren. Dus dat er een soort van toets wordt ingebouwd om te kijken van wat je gaat doen, maakt dat het voor de dieren niet slechter, maar juist beter. Dus ik hoop dat ik daarmee je vraag beantwoord heb. Voor de SGP. Het is misschien een inkoppertje, maar koplopers van ons zijn natuurlijk agrarische bedrijven die stappen willen nemen op dierenwelzijnsvlak. En ik noemde bewust niet alleen financieel, maar ook experimenteerruimte. Het kan zijn dat mensen willen testen met bijvoorbeeld andere stalsystemen. Maar dat ze nog niet weten wat precies het effect op de uitstoot is. Dus dat je daar kan kijken kun je daar de ruimte geven dat er wel met bepaalde systemen die ook voor dierenwelzijn goed zijn, getest kan worden zonder dat ze daar direct op afgerekend worden bij andere doelstellingen.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Verhoef.

De heer Verhoef: Sorry, mijnheer Van Vuuren, u stelde een vraag. Kan u die nog herhalen?

De heer Van Vuuren: Zeker. Mijn vraag is wilt u eens reflecteren op het feit dat de provincie Utrecht de plannen rondom het UPLG nu gewoon doorzet terwijl u volgens mij terecht constateerde dat het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet landelijk een grote koerswijziging betekent? Wat is uw reflectie daarop?

De heer Verhoef: Ik heb al in mijn betoog ook gezegd het is verbazingwekkend hoeveel hierdoor, met name veehouders, een stem laten horen, geprotesteerd is, schokkend. Er is zoveel positieve input en er wordt heel

weinig mee gedaan. Het is inderdaad al tien keer genoemd. Het is van bottom-up, van bovenaf proberen wat te bereiken. Ik hoor net de CDA afgevaardigde zeggen tegen mevrouw Van der Laan, jonge boerin, goh dat u nog perspectief ziet. Als je dat op je in laat dalen, dan geeft hij zelf al aan van wij zien eigenlijk geen perspectief voor de jonge boeren. Het is toch om te huilen dat zo iets in een woord terugkomt? Ik bedoel ik heb, hoe moet ik het zeggen, gelukkig geen opvolger, want ik heb echt gewoon te doen met de jonge boeren, waar ik ook kom. Het is gewoon zo triest en troosteloos. Ik doe veel oriëntatierizen naar het buitenland. In Suriname, er is geen boer meer te vinden. Ze komen hier op de Expo staan grond zoekt boer. Die boeren, die zijn er gewoon niet. En ik heb het ook genoemd, dat DNA van de boer is bijzonder. Als je ze wegjaagt, je krijgt ze niet meer terug. Is ook een paar keer genoemd. Wees zuinig op die boeren. We gaan er hier zo mee om van we hebben die economie niet nodig. We kunnen wel van een beetje IT leven of een beetje van die blokkendozen. Nee. Dit is de kern van ons bestaan en dat zien we pas weer als er wat ergs gebeurt. Maar daar wordt hier gewoon totaal aan voorbijgegaan. Als kalf verdronken is, dempt men de put. Zo zie ik het. En er moet hier echt een metamorfose in het provinciehuis gaan plaatsvinden, want het is gewoon eigenlijk een schertsvertoning allemaal. Mevrouw Versteeg ook, ik krijg de tranen in m'n ogen hoe mooi ze dat verwoordt. En vooral de vrouwen. Er moeten veel meer vrouwen in het bestuur komen, want die vertegenwoordigen hoe het zit hier. En ik heb het al genoemd mevrouw Henken, die zegt gewoon hoe het zit. Maar we luisteren niet. Zo zie ik het. De volgende vraag.

De voorzitter: Van de VVD van mevrouw Van Gilse.

De heer Verhoef: U vroeg een aantal gebieden. Als ik een rondje rij van ongeveer acht kilometer, dan heb ik er ongeveer vijf. Dat is de grutto, aan de achterkant van mijn land. Dat ligt bijna bij de Enschedeweg richting Breukelen, of andersom. De zwaan, die ligt langs de Enschedeweg. Daar zie je af en toe wat vissers. De grutto, dat is misschien soms een nachtontmoetingsplaats, hoef ik verder niets bij te zeggen. Overdag zie je daar bijna niks. Ik kom er zeker eens in de twee weken met de fiets langs. De weg van Portengen naar Wilnis. Dat ligt in een bocht. Daar zitten volgens mij wel drie soorten recreatieterrainen. Vervolgens aan het einde van de Geerkade, richting Portengen. Dat is gewoon een grote cirkel. Dat zijn alle recreatiegebieden waar ik langskom en waar ik nauwelijks wat zie. Op een mooi zondag staan er misschien vier, vijf auto's. En ik gun het de burger wel. Maar Jan en Pietje, of Jan en Marieke die hebben het geld er niet voor. En degene die wel het geld hebben die hebben een dure caravan en die gaan op een campingpark staan. Het is te gewoon, recreatiepark. En dat is geen oordeel, maar gaat eens inventariseren. Kunnen we er niet twee afstoten? Kunnen we er niet andere doelen mee doen? Ik hoop dat de vraag genoeg beantwoord is.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Mijnheer Vermaat.

De heer Vermaat: Eerst een vraag aan mijnheer De Jong. Wat is de rol van de boer in de toekomst? Uiteindelijk zie ik het collectief is als een tussenweg van het geld van de overheid richting de boer. Uiteindelijk moet het altijd op vrijwillige basis zijn. Dus er moet continu structureel geld uiteindelijk bij de boer blijven komen om het beheer gewoon in stand te houden. Zodra die subsidiekraan dichtgaat, dan is het ook einde oefening voor de boer. Dus al wil je het in leven houden dan is het op basis hoe we het nu doen, maar daar moeten wel dermate veel meer geld bij om het echt zeker in stand houden en ook eventueel die verdubbeling of die verdrievoudiging eventueel te realiseren. Dan moet er echt een verdienmodel uitrollen en dat is niet dat er een ander type soort boer wordt. Uiteindelijk blijft het gewoon een kleine poot onder jouw bedrijf die het mogelijk maakt. Dus dat we met zijn allen wat doen. Het is niet zo dat een type boer, dat is misschien een wensgedachte dat de biologische boer de wensgedachte is uiteindelijk voor de provincie Utrecht, maar dat is het niet. De kracht is denk ik dat we juist met zijn allen, hoe identiek je ook bent, uiteindelijk allemaal een

stapje kan zetten richting de goede richting en daar kan het agrarisch natuurbeheer een onderdeel van zijn. Dus structureel geld, meer geld en dan kunnen we eventueel de doelen behalen. En uiteindelijk ga je dan in gesprek met de collectieven om te kijken in het gebied hoe het mogelijk is, maar niet rechtstreeks met de boer. Dus dan is het nog steeds bottom-up. Maar uiteindelijk wordt de collectieve gevoed door de boeren, en de collectieven die voeden de provinciehuizen. Zo zie ik het. Ik hoop dat het voldoende is. De tweede vraag was van mijnheer Van den Dikkenberg. Wat voor subsidies zijn nodig om als poot onder het bedrijf te hebben? Uiteindelijk kreeg ik hem net al een klein beetje verwoord. Het is gewoon continu- Of wat voor subsidies je uiteindelijk- Het kan in allerlei soorten vormen zijn. Het mooie is, misschien zijn we wel een beetje koploper. Uiteindelijk Vijfheerenlanden heeft de positie dat hij ook nog een klein beetje Zuid-Holland vertegenwoordigd door Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, dat collectief. En uiteindelijk hebben we binnen Zuid-Holland hebben we al een klein gedeelte van de gebiedsopgave meegenomen. Dat is die tien procent groenblauwe dooradering. Daar hadden we vanmiddag nog een overleg over en eigenlijk is dat wel mooi dat je uiteindelijk met de collectieven al een plan ontworpen hebt en dan wat we uiteindelijk willen uitrollen via de collectieve op vrijwillige basis. Uiteindelijk dat we aan de hand daarvan kijken welke subsidie daartegenover staat om die pakketten met verschillende voorwaarden te kunnen uitsmeren binnen het gebied. Dus zo zie ik eigenlijk de toekomst, dus kom maar met je doelen. Proberen wij 'm vorm te geven in een ANLb-pakket. Dan kunnen wij de voorwaarden schetsen hoe het eventueel mogelijk is binnen het gebied en daar een behoorlijk verdienste tegenover staan, zodat de boeren geïnteresseerd raken om het eventueel aan deel te nemen. Maar de kracht is gewoon die vrijwillige basis en dat je met de organisatie in het gebied een vorm geeft hoe het mogelijk is. En dat noemde ik ook net in m'n referaat uiteindelijk je moet niet alleen op soorten sturen, maar ook op habitattypes. Daar kan je eventueel invloed op uitoefenen door eventueel te veranderen. Dus we moeten echt naar de gebieden kijken, maar ook het gebied de regie te geven om met oplossingen te komen. Mijnheer Van Vuuren tot slot van de BBB. Hoe zit die monitoring van predatie? Uiteindelijk is een steeds terugkomend probleem uiteindelijk die predatie. En uiteindelijk allerlei soorten natuur moeten er zijn en ook verschillende soorten vogels moeten er kunnen zijn. Want ik kan ook ontzettend genieten van de buizerd of van de valk of een keer dat ik een hermelijntje zie. Maar de schade die ze aanrichten, dat is ontzettend sneu en wrang als je eventueel daar weer in een keer een leeg gruttnest ziet, terwijl je ontzettend blij bent dat hij gekomen is, dat je het uiteindelijk mogelijk hebt gemaakt. Zoals in mijn geval, doen we veel aan mozaïekbeheer. Dus we hebben een plas dras, we hebben plasdras grasland, maar daarnaast hebben we ook gewoon maïsland zodat je de Kieviet aantrekt. En uiteindelijk komen de tureluurs en de scholekster en de grutto's en dan heb je alles. Alle voorzieningen zijn er eigenlijk om een ideaal gebied te geven voor de grutto. En dan zijn ze daar. Uiteindelijk als ze dan verschillende weken op het nest zitten, wordt het leeg gevreten door de predatoren. En dat is ontzettend sneu en zuur. Maar we kunnen dat gewoon niet uit de hand laten lopen, dus er moet gewoon bepaalde beheer toegepast worden. Dat is met de wolf ook, maar dat is een hele andere discussie. En door eventueel de monitoren kunnen we ook zien hoe groot eventueel de bedreiging is van die predatoren in de gebieden. En dat is voor elk gebied ook anders. Dat is nu met die weidevogels, het wordt gemonitord door de provincie, maar ook gewoon door onszelf. Door afhankelijke bureaus en dat kunnen we met predatie ook doen. En als we dan voldoende data verzamelen, kunnen we ook eventueel de provincie overtuigen om toch tot een ander predatiebeheer over te gaan. Dus als je echt iets wil, moet je duidelijke doelen stellen. Maar daartegenover staat wellicht ook de predatie weer aan te passen.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Versteeg.

Mevrouw Versteeg: De eerste vraag van de ChristenUnie over dat het Binnenveld ingeklemd ligt tussen de verschillende gemeentes. Klopt, Binnenveld is een heel ingewikkeld gebied. We hebben vier gemeentes om het gebied heen liggen. Het is eigenlijk dus een landelijk gebied, 2600 hectare ingeklemd tussen vier

gemeentes. Daarnaast ook nog twee provincies en ook nog regio Food Valley. Dus wij hebben heel veel te maken met iedereen die er wat over te zeggen heeft en ook wil zeggen. Die samenwerking met de gemeentes en de provincies loopt soms goed, soms minder goed. Ik denk dat jullie intussen ons gebiedsproces al aardig wat van mee hebben gekregen, over dat we eigenlijk twee jaar geleden gestart zijn. Dat we vol goede moed gestart zijn. Ook in goed overleg, maar dat we uiteindelijk de samenwerking hebben moeten opschorten omdat er, terwijl wij aan tafel zaten met alle partijen, er in een keer woningbouw opgaves tussendoor kwamen waarvan wij niks wisten. Je kunt niet samen in een proces zitten als er in een keer een woningbouw opgave ligt. Als die er ligt, moet dat duidelijk zijn. Maar het kan niet achterlangs. Dus nu zitten we weer aan tafel. Maar wat moeilijk is en waar we de gemeentes en de provincies voor nodig hebben, zijn juist voor die randvoorwaarden en die hebben we tot nog toe niet gekregen. Ik heb de vraag niet honderd procent opgeschreven omdat mijn pen het niet deed, dus ik hoop dat ik in ieder geval dat stukje een beetje beantwoord heb, anders hoor ik het heel graag. Oké. Dan de volgende vraag over hoeveel geld van de landbouw- Hoeveel geld- Wat we dan met het geld moeten, vanuit Volt, en hoeveel we dan nodig denken te hebben? Zoals ik al zei, als boeren zijn we helemaal niet zo heel erg blij met dat vele geld. Omdat het naar ons idee niet gebruikt wordt voor de goede dingen. Dus het wordt gebruikt voor onderzoek, voor adviesbureaus. Er wordt van alles bekeken wat er mee gedaan kan worden. Maar uiteindelijk komt het niet in de portemonnee van de boeren terecht. Dus daar maak ik me zorgen over. Daarnaast, als je aan mij vraagt wat er met dat geld moet gebeuren dan zou ik zeggen verdeel die 284 miljoen over alle gebieden en geef al die gebieden een zak met geld en laat zij bepalen wat zij met dat geld doen. En hoe zij als boeren die transitie gaan volbrengen. Dan de volgende vraag vanuit het CDA. Dat was eigenlijk een hele korte vraag over of dat het gebied ingeklemd zit tussen de rondweg, tussen de woonwijk, tussen de industrie. Dat is inderdaad het Natura 2000-gebied de Hellen, de Blauwe Hel. Dus niet het Binnenveld. Het Binnenveld is eigenlijk het hele landelijke gebied daaromheen, om die Natura 2000-gebieden heen. Of eigenlijk maar aan één kant dus, want aan de andere kant zitten die rondweg en die woonwijk en die industrie. Dan vanuit de VVD nog een vraag, welke innovaties zijn er nog meer? En wat kunnen de provincies daarin doen? Ik had het inderdaad al even over bijvoorbeeld mestvergister, stikstofstrippen. Zo zijn er ook voor de intensieve veehouderij zijn er al wel wat innovaties. Dan heb ik het nog niet eens over allerlei innovaties qua land, qua precisielandbouw. Er zijn denk ik heel veel innovaties. Als we het even bij de stal houden, in en om de stal, dan is het juridisch natuurlijk heel moeilijk. Dus wat hebben we dan nodig vanuit de provincie? Dat is vooral die juridische geborgenheid, waardoor wij ook zeker kunnen zijn dat wat we doen dat het ook goedgekeurd is. Misschien goed om er een voorbeeld bij te noemen. Wij thuis zijn dus bezig met mestvergisting. We hebben 135 koeien, we zouden heel graag onze mest gaan vergisten. Die mest, daar zit methaan in, stikstof in. Dat vliegt nu gewoon de lucht in. Daar zouden we heel graag die energie van maken met een vergister. We zouden er ook heel graag die stikstof met de mineralenstripper uithalen. Ik denk voor ons dat dat een hele mooie kringloop is, ook omdat we dan ons eigen kunstmest zouden kunnen maken. Maar dat alles is nog niet mogelijk. Terwijl het dus wel kan en dat vind ik echt zonde. Dus daar zouden we heel graag bij geholpen worden. Juridisch, maar ook qua geld. Want het zijn hele dure investeringen die wij met inderdaad onze hoeveelheid koeien nog niet zomaar terugverdienen. Dus of we moeten meer koeien gaan houden. Dat zit er niet in. Ik moet ook zeggen dat we die wens helemaal niet hebben. Maar daarvoor hebben we dus wel een beetje geld nodig om het mogelijk te maken. Dus dan in de vorm misschien van een subsidie of iets dergelijks, maar dan wel het liefst gewoon in een keer en niet elk jaar een klein beetje. Dus niet die afhankelijkheid, maar gewoon de vrijheid met geld waarmee je mag doen wat je wil. Dan vanuit de SGP. Even een inkijkje in hoe het met het gebiedsproces gaat en de samenwerking. We zitten weer aan tafel in het gebiedsproces in het Binnenveld. We werken daarin inderdaad ook samen met de natuurorganisaties. Dat is misschien wel belangrijk om te noemen, want dat gaat ook denk ik samen op. Ik denk dus ook niet dat we nieuwe natuur moeten creëren. Ik denk dat we juist moeten kijken waar de mogelijkheden bij de landbouw zitten en dat kun je inderdaad ook samen met de

natuurorganisaties. Al moet ik wel zeggen dat ik dat soms heel moeilijk vind omdat bijvoorbeeld wij in ons gebied het Staatsbosbeheer een dingetje mee gehad hebben. Dat er bij ons in het gebied is er een heel mooi natuurgebied wat beheerd wordt door boeren. Alleen dit jaar moest dat opnieuw uitgegeven worden in nieuwe pacht. We hebben natuurlijk Didam-arrest hebben we mee te maken, maar helaas werd deze pachtgrond dit keer niet uitgegeven aan de boeren in het Binnenveld maar naar een boer op tien kilometer afstand. Dus dat is voor ons wel een dingetje dat we zeggen ja, samenwerken met natuurorganisaties is heel goed. Maar hoe betrouwbaar zijn ze. Dus daar twijfelen we wel eens aan. Maar het gebiedsproces zelf dat loopt nu dus weer. We zijn wel teleurgesteld in de overheden. We hebben eigenlijk ons plan, we hebben dus echt een heel plan gemaakt met alles wat we willen en wat we kunnen gaan doen. En dan ook dus qua natuur, we hebben ook een gebieds Natuurplan gemaakt met alles wat we qua natuur al doen, maar ook qua stikstof, ook qua energie. Een heel bottom-up plan wat we zelf hebben gemaakt. Wij hoopten eigenlijk dat dat omarmd zou worden door de provincies, maar dat werd het helaas niet. Of in ieder geval nog niet. De provincie moet nu eerst komen met duidelijkheid over welke opgave ze nog meer liggen. Dat begrijpen wij, alleen het duurt allemaal wel erg lang. Maar goed, we zitten wel weer aan tafel dus dat is wel heel positief. Als laatste. Wat doet u als er niet met mijn inbreng gedaan wordt? Dat ging inderdaad over dat stukje over dat ik dat gevoel krijg dat wij dus niet zoveel zeggenschap hebben. Het scheelt, ik zit sinds- Pas sinds een jaar doe ik dit, dus ik vind het zelf erg leuk. Ik vind ook dat ik op deze manier de kans krijg om een verhaal te doen. Dus tot nu toe vind ik dat nog niet zo heel erg en ga ik er gewoon mee door. Maar ik kan me indenken als je dit tien jaar doet, dat het dan misschien enige frustratie geeft.

De voorzitter: Dank u wel. Dan zijn we aan het einde gekomen van dit blok. Ik wil alle sprekers bedanken voor het mooie betoog en alle goede antwoorden die hier gegeven zijn. En dan blijft u vooral nog even. Neem plaats op de tribune en dan gaan we door naar het laatste blok en daar hebben we vier sprekers. Mijnheer Van Wijk namens het LTO, de heer Van der Wind namens Agractie, mevrouw De Wit namens Boerinnen Studiegroep Het Groene Hart en mijnheer Berg. U bent inmiddels ook aanwezig. Mijnheer Van Wijk, mag ik u als eerst het woord geven?

De heer Van Wijk: De alarmen gaan nu al af. Dank jullie wel dat ik hier in mag spreken. Allereerst wil ik jullie bedanken dat we hier mogen staan en dat we ook een hele mooie opkomst hebben. Een bijeenkomst dat speciaal voor dit belangrijke onderwerp zoveel tijd ingenomen is, dat is echt fijn om te horen. Ik ben eigenlijk misschien wel een van de weinige die heel blij is vandaag, maar vooral omdat ik zie dat er zoveel mensen zijn die het landelijk gebied een warm hart toedragen om hier aanwezig te zijn. En dat het een essentieel stuk is wat er hier voor ons ligt en dat we daar goed naar moeten kijken. En hopelijk wordt deze avond dan ook benut en is het niet alleen een vinkje om een participatie af te vinken en wordt er ook met de inbreng ook veel gedaan. Want de vorige sprekers hebben ook al aangegeven dat het niet altijd zo voelt in ieder geval. Wij hebben als LTO Noord een reactie gegeven op het UPLG, november '23 en daar hebben we afgelopen donderdag beantwoording op gekregen. Dus die hebben we geprobeerd om die twee werkdagen nog door te nemen en daarop ook de lijn van deze inspraak te doen. En ik hoop het kort te houden door enigszins dingen die heel vaak besproken zijn eruit te halen. Dat gaat misschien wel opleveren dat het een beetje een ongenueanceerd verhaal wordt, maar we gaan ons best doen. De grote vraag eerst is wel dat we een hoofdlijnenakkoord landelijk hebben tussen de PVV, VVD, NSC en de BBB. En daar staat wel degelijk in geschreven dat de doelen behouden blijven. Maar mijn grote vraag is wel of dat dan de landelijke doelen behouden blijven of dat dan bijvoorbeeld die 46 procent stikstof reductie die heel mooi in de UPLG doorschreven is, of dat die dan ook wel haalbaar is. Want dat is namelijk een doel dat naar de provincie gelegd en dat is geen landelijk doel waar gesproken wordt in het hoofdlijnenakkoord. En dit geeft dus heel veel onduidelijkheid en onzekerheid van het moment waar we op dit moment staan. En het verschil in het

hoofdpijnen document is, en als ik dan degenen die hier in het college zitten hoor staan dat het allemaal heel onzeker is, luchtfrustrerend en wensdenken, zo ligt eigenlijk de UPLG zoals wij hier in stuk staan, zo is dat al die tijd heeft dat voor ons zo gevoeld. Dat het behoorlijk gebaseerd is op wensdenken. En wij hebben constant de moeite genomen om met goeie punten, goede argumenten, input te brengen, input te geven om dit tot een heel goed stuk te hebben. En ik wil eigenlijk oproepen aan het college dat ze dat echt wel meenemen. Dat het niet alleen wensdenken is maar hun ook de goeie punten eruit willen halen en te kijken naar de mogelijkheden. En een voorbeeld hiervan vind ik toch echt wel, en dat is misschien niet zo'n leuk voorbeeld voor de agrariërs, maar Schiphol is echt gebaseerd op een vergunning om te kijken wat is er mogelijk om wel degelijk een vergunning te krijgen. En de manier van is allemaal niet netjes gegaan, maar dat is een groot verschil met hoe er gekeken wordt naar alle agrarische bedrijven die op dit moment interimmer zijn, onvergund zijn of PAS-melder zijn. Er wordt niet gekeken naar de mogelijkheden, er wordt alleen maar gekeken naar onmogelijkheden om dit op te lossen. En een voorbeeld daarvan is dat zelfs gemeentes rechtstreeks met LNV-pilots proberen op te zetten om toch die PAS-melders te doen en wij voelen ons daardoor door de provincie volledig in ons hemd gezet. En op dit moment gaan ze er wel al meedoen, maar wij hebben constant als stikstof collectief, als LTO zijnde, alle aangedragen, zorg dat eerst die vergunningverlening goed gerealiseerd is. En wij hadden verwacht dat voor op de voorpagina van het concept UPLG naar het rijk ging dat het allemaal alleen maar mogelijk was als die vergunningen vooraf gerealiseerd waren zijn. Vijf jaar lang wachten en dan toch gewoon doorgaan, vinden wij onverantwoord. Wat wij enigszins missen in de punten en de beantwoording, is het belang van de voedselzekerheid op dit moment. Het belang van de voedselzekerheid staat er zeer summier ingeschreven. Met deze tijd, met oorlogen om de hoek, toenemende armoede, voedseltekorten, vinden we dat dit echt veel duidelijker in de UPLG zou moeten zitten. Er staat ook een stukje over dierwelzijn ingeschreven en ik vind dat we hier echt wel moeten benadrukken dat iedere boer het beste voor zijn vee zorgt. En het wordt vaak heel erg anders uitgelegd. In het concept UPLG wat voor ons ligt wordt de indruk gewekt dat de landbouw hoofdzakelijk verantwoordelijk is voor de opgave in het gebied qua natuur en stikstofbodem en klimaat. Het staat eigenlijk wel een beetje haaks op het vierde doel, landbouw in de UPLG. Wij zouden graag zien dat landbouw veel meer gezien wordt als oplossingen van het probleem in plaats van gezien wordt als het probleem zelf. In het hele concept UPLG wordt systematisch gesproken over circulaire landbouw, natuur, inclusieve landbouw, klimaatneutrale landbouw. Dit is allemaal gebaseerd op nichemarkt. En veel te weinig met de gemiddelde landbouw. De gemiddelde landbouw zie ik dan even als de gemiddelde gezinsbedrijven waar we ons mond van vol hebben om er heel trots op te zijn. Maar met het UPLG wat voor ons ligt wordt er nauwelijks ruimte voor gemaakt. We zouden heel graag zien dat er streefcijfers in plaats van doelsturing moeten zijn. Ruimte voor net wel net niet behalen. Voorbeeld hebben we bij de Kaderrichtlijn water. Als je een puntje niet haalt, wordt het volledig afgekeurd. Dus ga in de UPLG niet cijfers keihard vastleggen, maar streefcijfers. En als je dan daar heel erg tegenaan zit kun je het gewoon goedkeuren en meenemen. Ten aanzien van de onmogelijke methaanopgave wordt enkel gekeken naar de bruto uitstoot van het vee. Terwijl we juist kijken naar de netto uitstoot van vee. Kort voorbeeld te geven, alle gras wat de koe eet. Het heeft allemaal CO2 opgenomen, dat telt niet mee. Is de korte kringloop. Het methaan dat vervolgens door het boertje van die koe door het gras weer uitkomt, wordt wel meegenomen. Dus zo kunnen we nooit aan onze kringloop doen.

De voorzitter: Bent u bijna klaar?

De heer Van Wijk: Een paar puntjes nog. Voor de methaanopgave zijn we eigenlijk heel blij dat de voer- en managementmaatregelen daarin staan. Maar er staan drie punten voer- en managementmaatregelen, dieraantallen. Verminderen, zou geen doel op zich staan, staat hij wel genoemd. En meekoppelkansen rondom extensivering leidt tot verlaging van methaan is gewoon waanzin, want per liter melk en per dier is het een

toename als je extensief bent. En dan staat er ook nog onder geschreven dat als je niet geheel aan deze opgave gaat voldoen, dat er nog een generieke korting overeenkomt. Dat is precies waar we dus altijd tegenaan lopen. Wij doen vreselijk ons best. We laten de achterkant- Je gooit je kaarten open. Alles doe je. En je doet niet genoeg dus doen we nog een generieke korting. Dus doe maar niet te veel want dan kan je nog wat doen en dan hoef je niet de generieke korting te doen. Dat beleid wordt hiermee aangedikt. Telkens nieuwe opgaven, bijkomende natuur. We hebben voor 2027 opgave NNN. Met deze komt er nog zeshonderd hectare weidevogelgebied bij, wat ook even buiten de landbouw wordt gesteld. Want het zijn niet gewoon weidevogelgebieden met een ANLb-pakket, maar die vallen buiten NNN en dat is echt onmogelijk om hoogwaardig eiwit te telen. Overdreven wet- en regelgeving om multifunctionele landbouw als voorbeeld nog even te noemen.

Mevrouw De Widt: Voorzitter mag nog een keer vragen of u op de tijd wil letten.

De voorzitter: Wilt u afronden.

De heer Van Wijk: Ik ben bijna aan mijn eind. Maar ik doe m'n best. De multifunctionele landbouw, als je meerdere sectoren hebt en je hebt multifunctionele tal. Je stopt of je gaat veel minder in een aantal agrarisch doen, mag je niet op hetzelfde bedrijf blijven zitten. Sociale impactanalyses, nauwelijks meegenomen de input die we gebracht hebben. De laatste laat ik dan nog even zitten, maar resumé met deze- Nog één ding wil ik nog even toevoegen. Dat is, dan ben ik een beetje de weg kwijt door dat gehaast, dat de schaarse landbouwgrond in Utrecht absoluut bewaard moet blijven en geen onnodige aankopen gedaan worden. En echt kritisch kijken van wat voor manier dat we daarmee om moeten gaan. En naast dat blijven we heel graag betrokken, ondanks alle verwachtingen of dat het meegenomen wordt, maar bij de verdere uitwerking van het plan. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Van der Wind.

De heer Van der Wind: Fijn dat u allemaal nog wakker bent, hoop ik. Dit is de derde keer dat ik hier sta voor de goede zaak om het zo maar te zeggen. Omdat ik me ernstig zorgen maak over het hele proces van het UPLG waar het op uitdraait. Even kijken. We beginnen vooraan. We hebben thuis een gangbaar bedrijf, een gangbaar biologisch melkveebedrijf met 170 koeien in Woudenberg. Die ik samen doe met mijn broer Jan, die daar zit. Ik wil graag reageren op de zin en de onzin van het UPLG. Dat er ook in onze provincies allerlei opgaves liggen voor wat betreft klimaat, water, methaan, woningbouw, natuur. Want natuur dat begrijpen we. Dat is niet zo moeilijk. Het is ook goed dat daar ook naar gekeken wordt. Maar dat we daar wel samen met de voedselproducenten naar gaan kijken. Want alleen zo krijg je de handen over elkaar samen met de burgers om een gebied gaan herinrichten als het nodig is. Ik doe wel even een bril op. Maar hier gaat het nu juist zoveel mis. Ik volg nu een paar jaar het UPLG-proces en elke keer denk ik er klopt iets niet hier. Er worden aannames gedaan die op wensdenken gestoeld zijn. Dat hebben we vanavond al vaker gehoord. Vaak afspraken die op een lager niveau gemaakt waren en bij de volgende vergadering in een keer weg waren. Het kwam elke keer weer terug, dus werd ik uiteindelijk steeds nieuwsgieriger wat daar nou weer achter zit. Boven de Brusselse normen voor natuur wordt er in onze provincie nog eens extra 50.000 hectare natuur transitie landbouw bufferstroken bij geplust. Allemaal boerengrond die uiteindelijk afgewaardeerd worden. Waar we eigenlijk heel veel behoefte aan hebben nog om onze bedrijven in balans te krijgen en te houden. Om de natuur te verstevigen zeggen ze dan, op advies van natuurbureaus en ecologen die een eigen maatlat, die heet beoordeling van de kwaliteit van de habitatten. Deze maatlat heeft geen bestuurlijke besluitvorming gehad. Dus staat politiek buitenspel. Jullie ook als statenleden, laten we dat wel even op ons in laten werken? Want deze hebben een hele grote invloed op de natuur en er wordt van alles door de natuurbureaus bij geplust. En

de bedrijven die er in de buurt zitten die krijgen er heel veel last van. Ik heb een bijlage ook mee gemaïld, dus die kunt u ook rustig thuis doorlezen als het gaat over deze zaak van het maatlatgebeuren. Het zou van goed rentmeesterschap getuigen als wij ook landbouwgrond een verslechteringsverbod zouden opleggen, net als wat we met de natuur doen. Dus de landbouwgrond dat hij niet slechter mag worden als dat die is. Want weten wij wel dat wanneer landbouwgrond geëxtensiveerd wordt het koolstofgehalte daalt en daarmee de klimaatadaptatie en waterberging en methaanuitstoot. Het leven in de grond wordt minder en eenzijdig. Dat is natuurlijk nog wel een heel dingetje want er wordt steeds meer grond wordt ook door de provincie met pachtgronden naar geëxtensiveerd, maar daarmee zeggen we wel eigenlijk dat we die klimaatdoelen daarmee minder gaan halen en waterberging. Want die grond die wordt steeds schraler en gaat steeds minder zijn werk doen. En dat moet echt ons tot zorg baren want ons hele beleid van het UPLG is eigenlijk daarop gericht en je krijgt eigenlijk het tegenovergestelde wat we zouden willen hebben met zijn allen. Onlangs melden een dierenarts, daar had Anja Henken het vanavond ook over, die man hebben wij ook gesproken dat grote garages in natuurgebieden onder zijn hoede heeft en een toenemend aantal dieren met gebreken vertoont. Dit moet ons wakker schudden, ook de dierenpartij. Hij vermoedt ook dat insecten en vogels ook steeds meer de dupe worden van ons verschrallingsbeleid. Een klein voorbeeld- Bijvoorbeeld de trekker uit natuurgebieden. Om de simpele reden, er zit gewoon geen leven in de grond. Even kijken, ietsje scheef denk ik. Een klein voorbeeld is dat de mollen wegtrekken in natuurgebieden. Om de simpele reden er zit gewoon geen leven in de grond. Geef ze eens ongelijk. En die zit wel in boerengrond, want die voeden wij. En ook moet ons het voorbeeld voor Zuid-Frankrijk boekdelen spreken. Van de zomervakantie gaan we weer naar Zuid-Frankrijk een paar maanden, dan moet u eens goed kijken wat daar gebeurt met dat gebied waar boeren gezeten hebben. Dat de grond die verschraalt, want de boeren zijn weg. De grond wordt steeds warmer en het slaat geen water op. En die verwoestijning die gaat steeds verder naar het noorden van Europa. En wij als Utrecht acteren eigenlijk daarop dat wij ook onze grond gaan verschrallen. Dus eigenlijk een hele tegenoverstelde beweging die we moeten maken. Ook pachtgrondsysteem is verre van eerlijk. Hoe gaat u nu een gangbaar bedrijf sterker maken in de provincie Utrecht? Wat we dan ook zeggen, wat we dan ook willen, wat ook erin staat. Hoe kunnen wij ons bedrijf nog in balans krijgen als wij de voedselproducenten die ook een voedselzekerheid borgen ons in allerlei bochten moeten wringen om grond te vergaren. Wij zullen beter beloond moeten worden. Europees zal 80 procent gangbaar voedsel moeten zijn. Dat zegt Timmermans ook. Die hele strategie mis ik volledig in het Utrechtse. En nu worden bioboeren verder geholpen, terwijl die minder doen aan de lage voetprint van CO2 per kilogram voedsel. En ik wil u ook meegeven nog dat waterkwaliteit van onze provincie prima is volgens Brusselse normen. Dus de gebieden waar intensieve takken zijn, zoals de Gelderse Vallei, die kun je niet leegvegen op basis van waterkwaliteit. Brussel zegt dat de waterkwaliteit gewoon goed is-

De voorzitter: Vijf minuten zijn voorbij.

De heer Van der Wind: Ik ben bijna klaar. Gelukkig gaat de nieuwe regering ambitieus van start voor wat betreft het hoofdlijnenakkoord. En ik roep u ook op om niet de andere kant op te kijken, maar ook de uitslag van de verkiezingen te accepteren. Beter ten halve gekeerd als ten hele gedwaald. En laten we zorgen voor een sterke innoverende bedrijven met voldoende grond die met trots en lef graag willen produceren voor onze burgers. Die nu al een voorbeeld zijn voor de hele wereld. En dat kunnen we en daar zijn we ook klaar voor. Mijn conclusie over het UPLG is dat we als provincie gigantische ambitieuze plannen hebben ingeleverd om maximaal geld binnen te harken. En dan boerengrond gaan innemen om deze plannen invulling te gaan geven op dubieuze maatlat beoordelingen, om daarmee een soort Ot en Sien landbouw te creëren. Maar weet, hier worden geen monden meegevoerd en dus ingaat in onze opdracht om goed voor elkaar zorg te dragen. Ik dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw De Wit.

Mevrouw De Wit: De voorlaatste. Mijn naam is Evelien de Wit en ik sta hier namens de achttien boerinnen van Studiegroep Het Groene Hart. In het afgelopen half jaar hebben we binnen de Boerinnen Studiegroep afscheid genomen van twee jonge boerinnen. Een is helaas gestopt met het melkveebedrijf. Het kon financieel echt niet meer. De ander is met haar jonge gezin naar Canada geëmigreerd. Zij gaat daar een nieuwe toekomst tegemoet, in een land waarin ze zich welkom en gewaardeerd voelt. Wie is de volgende? Vraag ik me wel eens af. Want het is niet eens meer de vraag of er nog andere boerinnen gaan stoppen, het is vooral de vraag wie er als eerst omvalt. Samen met mijn man heb ik ook een melkveebedrijf in de polder Groot Wilnis-Vinkeveen. Vorig jaar hebben we het bedrijf met ongeveer 130 koeien overgenomen. Dat is een enorme mijlpaal waar we tien jaar naartoe hebben gewerkt. In die tijd zijn er al grote stappen gezet om het bedrijf te verduurzamen. Zo liggen alle daken vol met zonnepanelen. En we gebruiken geen bestrijdingsmiddelen meer. Van onze melk wordt duurzame kaas gemaakt voor Albert Heijn, en we zijn steeds meer natuur inclusief gaan ondernemen. Ongeveer 25 procent van ons land is nu ingericht als natuur. We zijn toch goed bezig, zegt mijn man vaak tegen mij als ik me weer eens zorgen maak over onze toekomst. En ik denk steeds ja, maar als ik zie wat de provincie nog meer van ons verwacht, dan hou ik mijn hart vast. Waardering voor de stappen die al gezet zijn in de melkveehouderij zie ik niet terug in het UPLG. Wat ik wel zie beangstigt me. We zullen flink moeten investeren om de gestelde doelen te kunnen behalen. Dit loopt op in de tonnen en er staat geen verdienmodel tegenover. Het is ook nog de vraag waar al die natuur gerealiseerd moet worden. Ook dat gaat ten koste van landbouwgrond en de mogelijkheden om boerenbedrijven te extensiveren. Steeds weer top-down rigoureuze doelen stellen, zonder dat er een uitvoerbaar plan is hoe we dat als melkveehouders voor elkaar krijgen. Dat werkt demotiverend en averechts. Het zet juist een rem op de verduurzaming van de sector. Ondernemers komen niet in beweging als onzekerheden en risico's te groot zijn. Waarom geen plan met behapbare stappen die financieel op te brengen zijn, vraag ik mij steeds weer af. Met het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet hebben we een nieuwe stip op de horizon en dat geeft mij hoop. Het inzet op doelsturing, meer meten in plaats van berekenen en gebied-specifieke doelen benoemen geeft ondernemers meer mogelijkheden om zelf de best mogelijke oplossing te kiezen. Ik ben ook blij met de erkenning van het belang van agrarisch natuurbeheer en het geld dat hier structureel voor vrij wordt gemaakt, net als de inzet op innovatie. Voor verschillende maatregelen moet het nieuwe kabinet terug naar Brussel. De uitkomst is nog onzeker. Wat we wel weten, is dat de klimaat- en natuurdoelen uiteindelijk wel behaald moeten worden. Het nieuwe kabinet trekt daarbij meer verantwoordelijkheid en budget naar zich toe. Dit gaat ten koste van het transitiefonds en de plannen in het UPLG. Remkes zei eerder: niet alles kan overal. En deze zin lijkt nu ook voor het UPLG zelf op te gaan. Het lijkt ons als boerinnen van Studiegroep Het Groene Hart onvermijdelijk dat het kader van het UPLG heroverwogen wordt. Wij pleiten er daarbij voor dat het kader aansluit bij de plannen, doelen en normen van het nieuwe kabinet. Laat eventuele koppen of gouden randjes vervallen. Het is al moeilijk genoeg om de gestelde doelen te bereiken. Beperk de koppelkansen en ga voor wat minimaal nodig is in plaats van maximaal haalbaar. En stel realistische doelen in plaats van ambitieuze doelen. En misschien wel het belangrijkste, niet alles kan meer nu het transitiefonds geschrapt is. Pas daarop ook de doelen in het UPLG aan, of laat ze vervallen als er geen budget voor is. Bijna alle boeren die wij kennen, willen hun bedrijf verduurzamen. Maar dan wel op vrijwillige basis. En met een passend verdienmodel. De kosten voor de plannen uit het UPLG mogen niet alleen op het bordje van de boer en boerin komt te liggen. Wij roepen op om aan de slag te gaan met de doelen en projecten waar draagvlak voor is en waar energie op zit, bijvoorbeeld bij de aanleg van waterinfiltratiesystemen. Net een voorbeeld van gebiedsprocessen waar boeren zelf tot een plan zijn gekomen en agrarisch natuurbeheer. Ondersteun bedrijven die verder willen verduurzamen en geef ook ruimte aan innovatie. Tot slot, werk samen met de agrarische sector om tot realistische en een uitvoerbaar plan te komen. Spreek met individuele ondernemers, luister naar hun ideeën en bezwaren en

maak gebruik van hun kennis. Onderschat ze niet. Want boeren willen verduurzamen, maar wel met realistische doelen, een passend tijdsplan en een sluitend verdienmodel.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Berg. U bent de laatste vanavond. U was de eerste, maar u bent nu laatste.

De heer Berg: Sorry dat ik te laat was.

De voorzitter: Maakt niet uit. Gaat uw gang.

De heer Berg: Dank u, voorzitter. Nog nooit heb ik ingesproken. Ik zou dat liever ook niet hebben gedaan. Maar ik maak mij nu zo ernstige zorgen dat ik wel moet, terwijl ik het niet wil. Maar ik vind het zelf dat ik u toe moet spreken voordat wij straks weer een affaire hebben waar dus iedereen spijt van heeft. Als eerste wil ik vragen of u het UPLG niet in de ijskast kan zetten. De dag dat het hoofdlijnenakkoord uitkwam kreeg ik weer hoop, net als mijn collega's. U had de apps eens moeten lezen. Mijn verbazing schetst Utrecht gaat gewoon door, terwijl alles vanuit het landelijke nog onzeker is. Weet u zeker dat u hier geen spijt van krijgt? Ik lees in het UPLG-plan dat een peilverhoging voorstelt voor het landelijk gebied, om de broeikas emissies uitstel te beperken. Maar tegen welke prijs is dit? Voeger zijn onze polders uitgeveend metersdiep, voor turfwinning, voor de steden om stenen te bakken en huizen te verwarmen. En nu ineens is een bodemdaling van een paar millimeter een probleem vanwege de broeikas emissie. Ik vind het zwaar overdreven. Hoe sla je met een mug een olifant dood? Ik kan u voorspellen dat de boer wordt weggedreven door de peilverhoging. Geen boer kan dat uithouden. En dat kan toch niet de bedoeling zijn dat wij geen boeren overhouden in het Utrechtse? Of is het het doel om het veenweidegebied alle boeren weg te vagen, dat kan ik me niet voorstellen. U stelt een peilverhoging van 20 centimeter voor. Weet u wel wat dat voor de boer betekent? Ik kan u wel vertellen wat dit voor mijn bedrijf gaat betekenen. Verslechtering van de grasmatten, de draagkracht voor koeien en trekkers, meer kans op zieke koeien door bijvoorbeeld leverbot en longwormen. En we krijgen een overdaad aan muggen. En dan nog maar niet te spreken over de inkomstendaling van mijn bedrijf. Hoe kan ik de onkosten blijven betalen of zelfs nog maar een inkomen te hebben om van te leven? Als ik iets anders had willen doen dan boeren, had ik wel een ander beroep geleerd. Als u het UPLG doorzet, zie ik geen toekomstperspectief voor de boer. Het lijkt wel of dat juist de bedoeling is, om geen agrariër over te houden in Utrecht. Op de knuffelboerderijtjes na dan. Mijn insprek begon met of u geen spijt zou krijgen als u het UPLG door gaat zetten en eindigt nogmaals met de vraag: nu dit weet, gaat u geen spijt krijgen als in Utrecht geen agrariër overblijft? Trek lessen uit het verleden is mijn advies. En dank dat u wilt luisteren naar mij.

De voorzitter: Perfect, dank u wel. Dan vraag ik de commissieleden of ze vragen willen stellen. Mijnheer Westerlaken, gaat uw gang.

De heer Westerlaken: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan mevrouw De Wit en de heer Berg. Zij zijn heel blij met het hoofdlijnenakkoord. Ik kan me dat voorstellen, want er zitten een aantal onderdelen in waar ik zelf ook heel tevreden naar kijk. Maar waar ik wel mee zit is, en u merkte dat zelf terecht ook zelf op mevrouw De Wit, dat de plannen en de doelen die er waren ook door dit kabinet gewoon doorgezet worden. De stikstofwet blijft van toepassing. En dat betekent dat wij moeten voldoen als provincies, want die opdracht hebben we, aan die doelen en die normen en eisen die gesteld zijn. Maar u zegt vervolgens als er dan geen geld is, dan moeten we dat maar niet meer doen. Hoe moeten we het dan oplossen? Waar moeten we het geld vandaan halen om dat wel te doen. Want die eis blijft staan. Dat is ook de reden geweest dat we gezegd hebben deze kaarten stellen de notitie die moeten we wel bespreken, want wij zullen daar antwoorden op. Dat is voor mij ook een worsteling. Maar ik vind het wat makkelijk, zoals u beiden suggereert, van dan moet je

dat maar niet meer doen. Want vervolgens doet de rechter een uitspraak waar we ons wel aan moeten houden.

De voorzitter: Dank u wel. Wie heeft er nog meer vragen? Mijnheer Van den Dikkenberg?

De heer Van den Dikkenberg: Voorzitter, dank. Een vraag aan de heer Van Wijk. U komt hier nogal wel eens in huis en zit aan verschillende tafels. Hoe kijkt u nu naar de gebiedsprocessen en hoe landt het in de praktijk en de verschillende niveaus. En aan de heer Van der Wind. Die stelde zich voor met de vraag van wij met een gangbaar biologisch bedrijf. Nu heb ik vanavond al veel bedrijven horen passeren. Maar wat bedoelt u daarmee? En u had het ook over de maatlat beoordeling kwaliteit habitatten. Wat bedoelt u daarmee? Met de maatlat en het kan zijn dat het in de stukken staat, maar u had daar ook een bepaald oordeel bij. Ik ben daar heel benieuwd naar. En aan mevrouw De Wit de vraag, u concludeert op een gegeven moment in uw betoog dat het vraagt om extra investeren. Werkt dit beleid zoals het nu voorgesteld is volgens de Boerinnen Studiegroep dan schaalvergroting in de hand? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Wie heeft er nog meer vragen? Mijnheer Van Vuuren.

De heer Van Vuuren: Dank u wel voorzitter. Mijn eerste vraag is aan de heer Van Wijk. Ik denk dat de heer Van Wijk een van de meest kritische bijdrages heeft geleverd vanavond. Dus ik sluit me wel een beetje aan bij de vraag van de SGP van hoe ziet hij nu het verdere proces? En aan het eind van zijn betoog had hij het ook even over de bescherming van landbouwgrond. En mijn vraag is hoe ziet u dat voor zich? Hoe zouden we dat kunnen realiseren? Dan een vraag aan de heer Van der Wind. U spreekt over koolstofgehalte, klimaatadaptatie en waterberging, de methaanuitstoot. Zou u dat wat verder kunnen toelichten? Ook in het kader van de bodemkwaliteit. Een vraag aan mevrouw De Wit. Ook een beetje in het verlengde. U spreekt inderdaad over flink investeren. Dat kost tonnen. Maar hoe verhoudt zich dat tot het verdienmodel? Kunt u daar iets over uitweiden nog? Dat was het, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Van Gilse.

Mevrouw Van Gilse: Dan wil ik graag aan de heer Van Wijk- Wil ik me aansluiten bij de vraag van de heer Van den Dikkenberg en de aanvullende vraag van de heer Van Vuuren en ook hoe hij ernaar kijkt welke onderdelen wat hem betreft, waar we wel goed mee aan de slag kunnen. Ook hoe hij kijkt naar de maatregelpakketten die tot nu toe wel uitgekeerd zijn en ook de mogelijke tweede tranche die nog komt. Hoe die gelden goed te kunnen besteden. En voor onze provincie Utrecht. Hoe hij daarnaar kijkt.

De voorzitter: Dank u wel. Zijn er nog meer vragen? Mijnheer De Jong.

De heer De Jong: Dank u wel, voorzitter. Een vraag aan mevrouw De Wit. Dat vond ik een interessant betoog en in het begin zei u iets over dat u de waardering miste voor alle stappen die jullie hebben gezet. Daar kan ik me iets bij indenken. Mijn vraag is een beetje hoe kan die waardering wel vormgegeven worden op een manier dat u denkt dat dat passend is? Waar moeten we dan aan denken of wat had u graag gezien? En dan nog een vraag aan de heer van Eck. Mijnheer heeft veel kritiek op de peilverhoging, maar ziet mijnheer van Eck ook een scenario waar peilverhoging, op sommige momenten wellicht of in sommige situaties, eventueel wel mogelijk zouden kunnen zijn? En als het dan eventueel wel mogelijk zou kunnen zijn, kunt u dan toelichten wat daarvoor nodig is?

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Schaddelee.

De heer Schaddelee: Dank. Ik heb een vraag en een opmerking. Om met die opmerking te beginnen. Heel veel waardering van alle insprekers vanavond. Maar mevrouw De Wit die vroeg er expliciet naar dat ze de waardering mist. Dat is misschien ook goed om dat uit te spreken want volgens mij zien we ook wel de worsteling en waarderen we ook heel erg wat er gebeurt in het landelijk gebied. Ik heb een vraag, een concrete vraag aan mijnheer Van der Wind. Want hij stelde dat de waterkwaliteit volgens Brussel prima is. Nu hebben wij toevallig volgende week woensdag hier ook een hele ingewikkelde rapportage over de waterkwaliteit. En ik ben me deze week aan het begraven in rapporten die allemaal roepen dat die waterkwaliteit verschrikkelijk is. Dus geef mij wat hoop. Noem maar even het rapport vanuit Brussel waarin staat dat dat prima is, want dat zou wel het lichtpuntje zijn wat we nodig hebben denk ik. Dank.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Hoek.

Mevrouw Hoek: Dank u voorzitter. Volgens mij was het mijnheer Van Wijk die opmerkingen maakte ook over de vergunningverleningen, onverantwoord, veel tegenwerking realisatie doelen, starre houding, provinciebeleid star. Misschien kan mijnheer Van Wijk nog even verdiepen hoe precies die tegenwerking is gegaan en misschien kan u met een voorbeeld komen. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Verder niemand meer? Mijnheer Van Wijk. Wilt u beginnen met de antwoorden.

De heer Van Wijk. Dat ga ik proberen. Dank jullie wel. De eerste vraag van mijnheer Van den Dikkenberg en mijnheer Van Vuuren en mevrouw Van Gilse, om eerst maar te beginnen over hoe kijk ik naar de gebiedsprocessen op verschillende niveaus. Dat is best een complex verhaal. Het belangrijkste is dat een gebiedsproces zoals we dat allemaal voor ogen hebben van onderuit moeten ontstaan en van onderuit de energie moet zitten. En op dit moment, en volgens mij heeft mijnheer Verschaik hier ook al het een en ander over beantwoord, dat het op dit moment best wel top-down is. En dat is essentieel. Vervolgens is het essentieel dat gebiedsprocessen als de kant-en-klare antwoorden, laten we zeggen, een bod vanuit het gebied gedaan wordt en dat wordt op een keer goedgekeurd en dat gaan we doen. Dat er niet links of rechts nog andere processen, een ruimtelijke puzzel met woningbouw om een voorbeeld te nemen hoe dat in Binnenveld gegaan is, dat 'ie er dan nog eens een keer doorheen fietst. Dus het vertrouwen moet er zijn, je moet vanuit onderuit moet het komen en dan moet het ook klaar zijn. En als we dan bijvoorbeeld in de UPLG lezen als je van onderuit een opgave doet en dan voldoe je misschien niet helemaal aan de methaanreductie, dan staat er nu zelfs al in dit UPLG geschreven dat er dan gewoon generieke korting komt. Als door mij gezegd wordt dat ik eventueel nog een generieke korting krijg als ik niet helemaal aan de eisen ga voldoen, dan zorg ik wel dat ik niet alles ga doen, want dan kan ik altijd nog wat reduceren. En dus dat vertrouwen moet vanuit onderop moet het er honderd procent zijn anders krijgen we nooit een eerlijk gebiedsproces. Dus ik heb grote zorgen over het van onderuit voldoende ontstaan in dit UPLG-concept wat er ligt. De andere vraag was van de heer Van Vuuren. Over bescherming landbouwgrond. Hoe zie ik dat. Wat we het liefst zouden zien en dat is eigenlijk hetzelfde als bij de NNN-gronden, dat saldo-nul-benadering. En saldo-nul-benadering betekent dus gewoon als er ergens een stukje landbouwgrond weggaat, dat hij dan ook weer terugkomt. Nu snap ik dat dat niet helemaal kan, want dan moeten we nog een keer een stukje grond erbij hebben in Utrecht en dan het Markermeer inpolderen zou een optie zijn. Ik denk niet dat het helemaal reëel is. Maar je zou wel kunnen zeggen als die saldo-nul-benadering bij de landbouw niet kan, waarvoor moet hij dan bij de NNN-gronden wel? En helemaal de NNN-grond met het weidevogelgebied van 600 hectare extra er op leggen in dit UPLG, vind ik dan wel te ver gegaan. We hebben als landbouw zijnde hebben we ooit een keer een handtekening onder het akkoord van Utrecht gezet. Daar staat die, de NNN-opgave zoals we hem nu kennen in. We hebben er altijd aan meegewerkt, kritisch mee meegekeken. Ondanks dat er daarna nog wel 200 of 2000 hectare zonneveld

gerealiseerd wordt, ook op landbouwgrond. Ondanks dat de woningbouw opgave vele malen groter is als wat we toen inzagen. En wij zijn een eerlijke partij. We hebben altijd gezegd we gaan dat volhouden, maar het is wel een keer klaar. En dat is met het UPLG, die extra hectares vinden we gewoon te veel. Mevrouw Van Gilse. En met welke onderdelen in dit UPLG kunnen we wel aan de slag? Wij vinden de gebiedsprocessen moet gewoon eerst die vergunningverlening eerst echt helemaal keihard geregeld zijn, wil je echt een gebiedsproces hebben. Maar bijvoorbeeld met Utrechtse monitor duurzame landbouw, wat onderdeelje eraan is. Dat zien we wel als een mogelijkheid om daarmee te starten. Hebben we ook ondersteund. Ander ding wat hierin staat, voorin het gebiedsproces, is die overgangszones. Dat vind ik dus echt not done. In het hoofdlijnenakkoord staat er gewoon keihard in dat die veel kleiner wordt. Maar je kan wel zeggen die mogelijkheden die in de overgangszone zit, schrap gewoon die overgangszone en maak voor iedereen en alles, gewoon heel Utrecht, mogelijk om aan die onderdelen mee te doen. Dus die zonering van af. Desnoods maak hem dan voor heel Utrecht open. En als iemand dan vrijwillig daaraan wil deelnemen, prima. Dus dat zijn dingen wat je als voorbeeld, ik kan misschien nog wel meer dingen eruit halen. Maar dat zijn de voorbeelden die me nu als eerste te binnen schieten. Mevrouw Hoek over de vergunningverlening. Er is als wij in het agrarisch gebied en de hele UPLG is daar behoorlijk naartoe geschreven, om externe verdienmodellen. Dus boerderijwinkeltje of noem maar op. Dus andere dingen als vee, want er is in dit huis is er heel graag dat we minder vee gaan houden. En als we dat gaan doen, dat betekent wel dat je economisch je eerste tak moet wel economisch je eerste tak blijven. Dus als ik minder koeien ga houden maar het verdienmodel van mijn koeien gaat terug uit. En mijn boerderijwinkel of net wat ik ook heb, kan ook stallingverhuur zijn of zo, als die formeel gezien groter wordt dan mijn eerste tak, mag dat niet. Dus we kunnen hier hele leuke dingen opschrijven, maar dat wordt gewoon keihard afgestraft. Dat is wel een groot punt. Volgens mij waren dat de vragen.

De voorzitter: Fijn, dank u wel. Mijnheer Van der Wind.

De heer Van der Wind: De eerste vraag was van de heer Van den Dikkenberg van SGP over gangbaar biologisch bedrijf. Dat is sinds een half jaar hebben wij daar een nieuwe naam aangehangen aan ons bedrijf, omdat wij ons mest behandelen met levende bacteriën, biologische bacteriën en schimmels om het stikstofgehalte in onze mest naar beneden te krijgen. Wat ook 24 uur per dag gemeten wordt en ook werkt. We zitten nu op zes, zeven kilo uitstoot per koe, vanaf 14 naar beneden kilo, dus gehalveerd eigenlijk al in een half jaar tijd. Dat is een innovatie, dus dit betalen we nog voor alsnog uit eigen zak. Kost je ongeveer 1200 euro per maand. We zijn wel met de provincie in gesprek om te kijken of dat we hier een mouw aan kunnen passen om deze innovatie ook vanuit de provinciegelden vergoed te krijgen, of deels. Alleen het is nog niet aan de orde, want deze beoordelingen, dat is vaak het probleem van realiserende technieken, worden vaak door technuten beoordeeld. Maar wij hebben eigenlijk een bioloog nodig die ons beoordeelt. En zover is het nog niet, maar daar lopen wij eigenlijk op het moment tegenaan. En wat we nu zien bij ons op het bedrijf is dat ik nu op het punt kom, de mest die ik nu produceer moet eigenlijk allemaal afgevoerd worden, omdat wij gewoon zo 1700, 1800 kuub mest nog af moeten voeren. Wat nog niet gebeurd is van het jaar, dus dat zou nu moeten gebeuren. En wij overwegen eigenlijk om te stoppen nu met de bacterie om- Ik kan wel 1200 euro blijven betalen per maand, maar het wordt natuurlijk nooit- Met de mestafvoer kan het niet verrekend worden. Dus eigenlijk vanaf volgende maand gaan we beginnen met meer stikstof uit te stoten omdat ja, ik moet mest afvoeren en het wordt niet vergoed. En dat is natuurlijk wel een zure constatering eigenlijk. Want je weet dat het werkt. Het wordt 24 uur per dag gemonitord. Alleen we zijn nog niet zover om dit verder, deze innovatie- En ook belangrijk ook dat er vanavond ook elke keer opgeroepen is om die innovatie verder handen en voeten te geven. Want daar moet het van komen. En wat ik begreep de heer De Koning ook zei, innovaties heb ik sterk het vermoeden dat als geen koeienstarten verdwijnen, op de voorhand deze zaken niet bekeken worden serieus. Maar goed, ik kan het fout hebben, ik laat me graag overtuigen van het tegenovergestelde,

maar dat vind ik eigenlijk echt. En we hebben het de hele avond over opgaves, maar dat is echt een opgave. Om met behoud van koeienstaarten, reduceren van stikstof, en niet elke keer de burger belasten met allerlei claims, omdat wij het zogenaamd een welzijnswensdenken over dieren hebben. Dat was deze vraag. Meetlathabitat. Bedoel jij ook denk ik Bertrick, daar ben ik tegenaan gelopen. Dat gaat over dit stuk. Dat is van Agrifacts, er is een onderzoek geweest. Ik heb het in de bijlage naar de statenleden ook gestuurd. Daar staan zeven keuzes waarbij de politiek en bestuurders buitenspel staan. En dat gaat over de natuurkwaliteit die je moet beoordelen natuurlijk. En hoe bepaal je dat? Er zijn richtlijnen voor, van landelijk en Europees. Maar in de nieuwe beheersplannen en recente doelanalyses tekent zich echter een nieuwe wijze van beoordelen af. Provincies eisen meer dan de wetgeving vraagt. Er wordt onder toezicht van de ecologische autoriteit provinciale koppen op natuurwetgeving gezet. Dus er wordt veel meer natuur bij geplust als de Europese opdracht is. En dat is natuurlijk een hele kwalijke zaak. En ze hebben een concept maatlat. En dat moet je maar in de bijlage kijken, duurt anders te lang van vanavond. Die gaat eigenlijk de ronde zonder dat er een bestuurlijk akkoord over is. Dat zouden we natuurlijk als provincie nooit moeten willen. Dus dat even antwoord op dat punt. CU vraagt over waterkwaliteit. Ik heb ook vanuit Agrifacts ook gevraagd van- Hun onderzoeken dat ook. En die hebben ook een kaart van Gelderland, maar ook van Utrecht, dat de waterkwaliteit in Utrecht op de meeste punten helemaal in orde is. Echt uitmuntende kwaliteit ook op EU-norm. Maar wat doet Nederland. Als je bijvoorbeeld 100 punten hebt waarop onderzocht worden, zijn er bijvoorbeeld twee meetpunten die verhoogd zijn. Daar tekenen ze een heel groot rood gebied omheen. En dat is waarschijnlijk waar u tegenaan loopt. Wat Nederland op zijn best is eigenlijk en er wordt zo'n heel gebied wordt dan verdacht gemaakt. Dat is eigenlijk een zaak die Nederland doet, maar niet de Europese Unie van ons vraagt. En ik heb eventueel, kan ik wel laten zien zo meteen, de site waar dat ook opstaat. Om dat verder vooral te ondersteunen. Als het gaat om de BBB over koolstofwater en al dat geneuzel wou ik zeggen. Maar het gaat om koolstof. Onze grond wordt opgebouwd uit koolstof. Wat doe koolstof? Die houdt de grond zoals 'ie moet wezen, vruchtbaar en voedzaam. En als wij de grond gaan extensiveren en er komt minder mest op of geen mest op, of van alles minder, dan wordt het schraler. Dan gaat de koolstof achteruit. Als de koolstof achteruitgaat, dan gaat de grond eerder warmer worden. En dat is gewoon bekend. Dat is helemaal niet nieuw. Dat is al van eeuwenoud en waterberging wordt dan ook minder. En het is precies wat we daarop investeren eigenlijk als UPLG, terwijl we eigenlijk het tegenovergestelde zouden willen. En dat is toch een hele rare beweging eigenlijk die we met zijn allen maken. Koolstof wordt gevormd onder andere door dierlijke mest. En dan heb je 'm al, dat willen we niet zogenaamd. Maar dan gaat koolstof achteruit. En dan wordt de grond warm. En ik maakte straks die opmerking als we in Frankrijk op vakantie zijn, daar gebeurt- De grond wordt daar steeds warmer, die boeren trekken weg omdat die grond die wordt steeds heter. En als die boeren weggaan, dan versnelt dat proces eigenlijk. De grond wordt niet meer gevoed en het water kan niet meer vastgehouden worden en die grond wordt steeds warmer. De dag- en nachttemperatuur worden steeds groter, van die grond. En dat is eigenlijk, dan moeten we eigenlijk goed nadenken of dat we dat wel willen. En als het gaat ook over extensivering, over grond, over de speciale type koeien die erop moeten lopen. Daar heb ik ook wel in het UPLG wel eens overgelezen. Die koeien die daarop lopen, waar geen eiwit opgebracht wordt, geen kunstmest of mest, of deze of gene, die geven geen melk. Echt waar niet, die geven een klein beetje melk misschien net voor het kalf. Het enige wat groeit is het haar. En we kunnen er helemaal niks mee met die beesten. En sterker nog, ik heb van de week nog weer gelezen, het gras wat er groeit dat is wel zo allemachtig taai. Die koeien moeten daar zo lang op kauwen dat methaan alleen maar toeneemt daardoor. Is ook weer een tegengestelde beweging wat we eigenlijk niet zouden willen.

De voorzitter: Dat waren alle antwoorden?

De heer Van der Wind: Nou ja, wat er in mijn brein opkwam.

De voorzitter: Mevrouw De Wit.

Mevrouw De Wit: Vraag van het CDA over het hoofdlijnenakkoord. De plannen en doelen worden doorgezet. Hoe kunnen we dat dan oplossen zonder het stikstoffonds? Ik kan het mis hebben. Ik ben misschien niet zo ingelezen als dat u bent. Maar volgens mij en neemt Den Haag ook een deel van de opdracht bij de provincie weg. En gaat daarmee helpen om de doelen te behalen, bijvoorbeeld door de stikstof en fosfaatnormen in het oppervlaktewater gelijk te trekken met Duitsland en België. Daar zetten ze zich voor in. Afrekenbare stoffen balans. Het verhogen van de drempelwaarde voor stikstofdepositie. En ook door innovatie breed op te pakken, inclusief voer- en managementmaatregelen. Ik kan het mis hebben, maar het lijkt me dat de doelen van de provincie ook lager worden als die stappen al vanuit Den Haag worden gemaakt. SGP, werkt dit beleid schaalvergroting in de hand? Dat lijkt me wel. Zonder passend verdienmodel heb je gewoon geen landbouwtransitie. Dan wordt het gewoon een koude sanering en blijven de sterkste bedrijven over. En ik denk niet dat dat de kleinere bedrijven zijn of de bedrijven zoals die nu genoemd worden in de visie van de provincie Utrecht. Dan zullen het met name de grotere bedrijven, misschien ook onder meer de intensieve bedrijven zijn, die financieel sterkere positie hebben en langer overeind blijven in een koude sanering. Volt, de waardering mist voor de stappen die we hebben gezet. Dat heb ik zelf aangegeven. Hoe kunnen we dat wel vormgeven? Ik kan natuurlijk heel makkelijk zeggen door een financiële beloning of om ze meer als koploper te zien. Dat is een optie. Maar ik denk eigenlijk dat het nog veel belangrijker is om gewoon echt te luisteren naar de sector en de sprekers van vanavond en om hier ook echt wat mee te doen. Want waardering is ook respect hebben en volgens mij zitten hier heel veel mensen die morgenochtend misschien om 5.00 uur of om 6.00 uur alweer op moeten om weer tussen de koeien te staan. En die nemen toch al de tijd om hier echt in te spreken, om hier te zijn. En dat is denk ik ook wel in hoe het UPLG en andere stukken vanuit de provincie soms verwoord worden. Dat is misschien niet bewust. Maar het lijkt wel altijd dat de natuur staat natuurlijk bovenaan en als boeren heb je eigenlijk maar te leveren. En ik denk dat daar gewoon een stukje respect mist voor alle inzet die hier al wordt gedaan door de zaal. BBB, flink investeren, hoe verhoudt zich dat tot het verdienmodel? Dat is nu juist het probleem. Ik denk dat de stappen die wij zelf, als ik bijvoorbeeld op het eigen bedrijf kijk, stappen verduurzaming waar het verdienmodel voor is, die zetten we. Ik denk dat alle boeren die verdienmodel zien, kansen ervoor zien, die gaan ervoor. Maar juist in de stappen en in de doelen die nu voorliggen, zien we het verdienmodel niet. Dat hebben we natuurlijk ook al de hele avond is dat voorbijgekomen en daar zit nu eigenlijk het probleem. Dat zit ook bijvoorbeeld in natuurbeheer. Wij hebben al best wel stappen gezet om natuur inclusief te ondernemen. Ik lees in de nieuwe plannen van we gaan meer doen aan groenblauwe diensten. Natuurbeheer onkosten tot 100 procent vergoeden. Dan denk ik dat is geen verdienmodel. Daar kan ik geen boodschappen van kopen. Denk dat dat even de belangrijkste punten zijn.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Berg.

De heer Berg: Mijn buurvrouw heeft al behoorlijk goed het gras weggemaaid. Het hoofdlijnenakkoord in Den Haag. Volgens mij gaan de doelen, ik praat naar het CDA toe, er komen gewoon andere doelen. Dat kan je gewoon aan zien komen. Ander kabinet, andere doelen. Dus er is voorlopig- Ik zie dat gewoon gebeuren. Want wat niet kan, kan niet. Klaar. Volt, peilverhogen wanneer het kan. Als het heel droog is zoals 2003, dan zou ik zelf een klein beetje peil kunnen verhogen, tijdelijk. Maar ja, als je dat zo ziet dan moet het gewoon naar beneden. Op mijn hoogste land heb ik mijn gras weg. M'n laagste land, het gras staat in de blubber. Ik kan geen peilverhoging hebben. Van onderuit nat, bovenuit nat. Hoe wil je een boer weghebben? Dat moet gewoon blijven zoals het is. Ja, ik ben klaar.

3. Schorsing

De voorzitter: Dank u wel. Dan zijn we aan het einde gekomen ook van deze ronde. Dus ik wil alle sprekers ook bedanken voor hun mooie betoog en de goede antwoorden. En dan schors ik deze RGW-vergadering en dan gaan we vijf juni weer verder, 's morgens om 9.00 uur. U bent allemaal weer van harte welkom. En er staat voor u een drankje in Bobs bar, die zit hierachter. Dus dan kunt u nog even wat te drinken krijgen en met elkaar kletsen. Dank u wel voor alle inbreng en ik zie u graag volgende week woensdag. Dank u wel.